

SKJERMET BARNDOM?

Margunn Serigstad Dahle, Hans-Olav Hodøl,
Ingvild Thu Kro og Øyvind Økland

Februar 2020

Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere
om barns skjermbruk

FORORD

Denne rapporten er resultat av oppdragsforskning¹ gjennomført av en forskergruppe ved NLA Høgskolen på vegne av Barnevakten, som del av denne organisasjonens prosjekt knyttet til *Fagfornyelsen 2020*. Foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning vedrørende barns mediebruk, samt grunnskolelæreres behov for ressurser i møte med elevenes mediehverdag, står i fokus. Målsettingen er å generere kunnskap som vil være til nytte som bakgrunn både for Barnevaktens arbeid inn mot *Fagfornyelsen*, og for andre fagmiljøer som arbeider med ulike aspekt ved tematikken nettvett og digital danning.

NLA Høgskolen er faglig ansvarlig for gjennomføringen av forskningsprosjektet så vel som for denne rapporten. Forskergruppen består av Hans Olav Hodøl (førstelektor), Ingvild Thu Kro (høgskolelektor), Øyvind Økland (professor) og Margunn Serigstad Dahle (førstelektor).

Rapporten baserer seg på kvantitative, webbaserte spørreundersøkelser blant henholdsvis foreldre til barn i grunnskolen og lærere i grunnskolen. Undersøkelsene ble gjennomført i tidsrommet september – november 2019. Utdanningsdirektoratets e-postlister til landets skoler er brukt i samråd med direktoratet, og undersøkelsene er anonyme.

Vi vil rette en stor takk til alle foreldre og lærere som tok seg tid til å være med på undersøkelsene, og til Barnevaktens leder Leif Gunnar Vestbøstad Vik og faglig leder Kjellaug Tonheim Tønnesen for godt samarbeid! Vi er også takknemlige til representanter for målgruppene som var villige til å gjennomføre pilotundersøkelse, og til NLA-kolleagaene Runar Eikhaug og Lars Dahle for verdifulle kommentarer.

Vårt ønske er at denne rapporten gir et godt grunnlag for videre arbeid med ressursutvikling og forskning relatert til nettvett og digital danning, både på skolearenaen og hjemmearenaen.

Kristiansand, 20. desember 2019

Margunn Serigstad Dahle
(prosjektleder)

¹ For definisjon av oppdragsforskning, se <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forholdet-forskningsamfunn/oppdragsforskning/> (hentet 06.12.2019).

INNHOLD

Forord	3
Innhold	4
Kortfattet sammendrag	6
Innledning	7
Oppdrag, mandag og gjennomføring	7
Problemstillinger	7
Oppbygning av rapporten	8
Metode og data	9
Innsamlingen	9
Metodiske utfordringer	9
Beskrivelse av respondentene	10
Mediehverdagen, oppdragelsen og opplæringen	13
Barns mediehverdag	13
Skjermen i sentrum	13
Sosiale medier og spill i særklasse	14
Foreldrene og oppdragelsen	15
Skolen og opplæringen	16
Foreldreundersøkelsen – spørsmål og hovedfunn	18
Kartlegging	18
Grensesetting	23
Sosiale medier	26
Samtaler om skjermbruk	28
Holdninger til skjermbruk	30
Kompetanse om skjermbruk	32
Respons på påstander	36
Lærerundersøkelsen – spørsmål og hovedfunn	45
Skjermen i klasserommet	45
Samarbeid skole-hjem	48
Ressurser om nettvett	50
Sosiale medier og grensesetting	52
Respons på påstander (I)	56
Ansvarsfordeling skole-hjem	62
Respons på påstander (II)	68

Foreldre- og lærerundersøkelsene – sentrale refleksjoner	70
Skjermbruk og grensesetting	70
Skjermbruk og digital dømmekraft	74
Skjermbruk og digital danning	77
Skjermbruk og samarbeid skole-hjem	79
Konklusjon	83
Svar på problemstillingene	83
Avsluttende perspektiver	84
Referanser	85

KORTFATTET SAMMENDRAG

Rapporten *Skjermet barndom?* er basert på to kvantitative, webbaserte undersøkelser relatert til barns skjermbruk i hjem og skole. Organisasjonen Barnevakten er oppdragsgiver og en forskergruppe ved NLA Høgskolen er faglig ansvarlig.

Foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning når det gjelder barns mediebruk, samt grunnskolelæreres behov for ressurser i møte med elevenes mediehverdag, står sentralt. Hovedmålsettingen er å generere relevant kunnskap for Barnevaktens og andre fagmiljøers arbeid inn mot nettvett og digital danning i forhold til *Fagfornyelsen 2020*.

Den webbaserte undersøkelsen blant foreldre til barn i grunnskolen ble besvart av 10 427 respondenter, mens 658 grunnskolelærere responderte på det webbaserte skjemaet rettet mot denne gruppen. Begge undersøkelsene brukte SurveyXact og ble gjennomført i tidsrommet september – november 2019. Utdanningsdirektoratets e-postlister til landets grunnskoler ble brukt i samråd med direktoratet, og begge undersøkelsene var anonyme.

Ifølge bakgrunnsdataene var respondentene i foreldreundersøkelsen svært jevnt fordelt mellom elevenes alder/ klassetrinn. I lærerundersøkelsen var det en viss overvekt av ungdomsskolelærere og aldersgruppen 40+, men aldersspredningen var ellers god.

Foreldreundersøkelsen synliggjorde behov for kunnskap, råd og veiledning på flere områder i forhold til barnas mediebruk. Tydeligst er ønsket om konkrete og klare råd relatert til tidsbruk, aldersgrenser og praktisering av regler, samt behovet for mer teknisk kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger. Mer kunnskap så vel som veiledning og konkrete råd om nettvett og nettmobbing er også sterkt etterspurt, mens dette ikke er fremtredende i forhold til mediens innholds- og verdiformidling. Det er betydelig samsvar mellom funnene i foreldreundersøkelsen og relevant, aktuell forskning, samtidig som de behov og holdninger som identifiseres, har gjenklang i mediebildet.

I lærerundersøkelsen ga respondentene uttrykk for ressursbehov på en rekke områder. Dette gjelder særlig i forhold til nettmobbing, problematisk nettbruk, mediepåvirkning og selvbylde, samt overgrepssproblematikk. Videre ble behov for ressurser om kildekritikk så vel som skjermbruk og helse løftet fram, i tillegg til ønske om ressurser for samtaler om gaming, e-sport og mediefortellingene i spill, film og tv-serier. De ulike behovene som her kommer til uttrykk, samsvarer med sentrale trekk ved samfunnsutviklingen og aktuell debatt. De fleste lærerne er ellers kjent med sentrale tilgjengelige ressursider.

I *Fagfornyelsen 2020* løftes nettvett og digital dømmekraft fram som vesentlig digital kompetanse både for hjem og skole, noe som også gjenspeiles i de to undersøkelsene. Begrepet digital danning, som innebærer en overordnet kulturell kompetanse med vekt på å utvikle barnets/elevens identitet samt evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i en digital kulturell kontekst, brukes imidlertid ikke i overordnet del i *Fagfornyelsen 2020*. Rapporten anbefaler at digital kompetanse også relateres til digital danning, som et bredere og mer helhetlig konsept både for oppdragelsen i hjemmet og for opplæringen i skolen.

INNLEDNING

Hvilke behov har foreldre² til barn i norsk grunnskole når det gjelder kunnskap, råd og veiledning i forhold til barnas mediebruk? Hvilke ressurser har lærere behov for inn mot elevenes mediehverdag?

Skjermet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk har som målsetning å gi et mest mulig reelt bilde av hva foreldre og lærere opplever som sentrale behov i møte med barns skjermbruk.

Innledningsvis vil vi her først klargjøre oppdrag, mandat og gjennomføring, deretter angi hvilke problemstillinger rapporten fokuserer på, og til sist presentere hvordan rapporten er bygd opp.

Oppdrag, mandat og gjennomføring

Som det framgår av forordet, er denne rapporten et resultat av oppdragsforskning gjennomført av en forskergruppe ved NLA Høgskolen på vegne av Barnevakten. Denne ideelle stiftelsen har som visjon «... at barn og unge skal kunne bruke mediene på en trygg og bevisst måte».³

I forbindelse med *Fagfornyelsen 2020* står medborgerskap, demokrati og livsmestring sentralt blant de tverrfaglige temaene.⁴ Barnevakten er her opptatt av å være en vesentlig samarbeidspartner med grunnskoler landet over når det gjelder nettvett⁵ og digital danning⁶. Hensikten med dette forskningsprosjektet er dels å bidra til kvalitetssikringen av Barnevaktens arbeid i denne sammenhengen, og dels å bidra til at Barnevaktens tilbud til skolene blir mest mulig relevant. Dette gjelder både i forhold til foreldres behov for kunnskap, råd og veiledning og med tanke på læreres behov for tilrettelagte ressurser.

Det overordnede formålet med denne rapporten er dermed å gi et forskningsbasert grunnlag for dette arbeidet, både på skolearenaen og i møte med foreldres behov på hjemmearenaen.

Sentrale funn fra de kvantitative spørreundersøkelsene som ble gjennomført høsten 2019 blant henholdsvis foreldre til grunnskoleelever og lærere i grunnskolen, utgjør basis for rapporten. Refleksjonen rundt funnene er relatert til andre relevante rapporter og tidligere forskning nasjonalt og internasjonalt, samt til gjeldende lovverk.

Som forskergruppe hadde vi ansvar for utformingen av spørreundersøkelsene, men var i dialog med Barnevakten, som også bistod med tilgang til Utdanningsdirektoratets e-postlister for landets grunnskoler. Gjennomføringen av spørreundersøkelsene via SurveyXact var forskergruppens ansvar.

Problemstillinger

På bakgrunn av oppdraget fra Barnevakten, formulerte vi to problemstillinger for denne rapporten.

Når det gjelder foreldreundersøkelsen, valgte vi følgende problemstilling:

På hvilke områder gir foreldrene i datamaterialet uttrykk for behov for kunnskap, råd og veiledning i forhold til barnas mediebruk, og hvordan forholder dette seg til typiske trekk ved samtidskonteksten og til sentrale aspekt ved aktuell forskning?

² I rapporten brukes foreldre både om biologiske foreldre og om foresatte som innehar forelderrollen.

³ www.barnevakten.no/om-oss (hentet 20.11.2019).

⁴ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/nye-lareplaner-i-skolen/> (hentet 20.11.2019).

⁵ Nettvett kan enkelt defineres som «fornuftig adferd på Internett». <https://www.naob.no/ordbok/nettvett> (hentet 20.11.2019).

⁶ Begrepet «digital danning/dannelse» brukes ikke i ny overordnet plan (Gran 2018:21), men kan beskrives som «... en overordnet kulturell kompetanse med vekt på å utvikle elevenes identitet, evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i den digital kontekst» (Gran 2018:1).

Med hensyn til lærerundersøkelsen, utformet vi følgende problemstilling:

På hvilke områder gir lærerne i datamaterialet uttrykk for å ha behov for ressurser i møte med elevenes mediehverdag, og hvordan forholder dette seg til den aktuelle konteksten og til sentrale tilgjengelige ressurser?

Oppbygning av rapporten

Rapporten er en helhet, der foreldreundersøkelsen og lærerundersøkelsen fokuseres på i respektive kapitler.

Etter innledningen følger et kapittel om metode og data, der innsamlingen og kjennetegn ved respondentene står i fokus. Det etterfølgende kapitlet om barns mediehverdag i relasjon til foreldrenes og skolens supplerende roller i oppdragelse og opplæring, utgjør et nødvendig teoretisk bakteppe for analyse av svarene. Deretter følger kapitler med fokus på spørsmålene og sentrale funn i henholdsvis foreldreundersøkelsen og lærerundersøkelsen. I etterkant deler vi noen refleksjoner ut fra undersøkelsene, relatert til relevant forskning og aktuell samfunnskontekst, og kategorisert i fire aktuelle områder. Til sist følger konklusjon med svar på problemstillingene samt noen avsluttende perspektiver.

METODE OG DATA

I gjennomføringen av forskningsoppdraget valgte vi en kvantitativ tilnærming. Mens kvalitative studier er best egnet for dybdeundersøkelser, er kvantitative studier godt egnet for å kartlegge et fenomen og dets omfang. For at en slik kartlegging skal bli sakssvarende, er det avgjørende at undersøkelsen får tilstrekkelig antall respondenter, og at respondentene kan forventes å representere et tverrsnitt av den populasjonen som studien har til hensikt å si noe om.

Gjennom denne studien søker vi å kartlegge behov relatert til barns skjermbruk både fra foreldrenes og fra lærernes perspektiv. Som det framgår ovenfor, har vi derfor gjennomført to webbaserte spørreundersøkelser, rettet mot henholdsvis foreldre og grunnskolelærere.⁷ Begge undersøkelsene ble distribuert til potensielle respondenter via skoleledere, på bakgrunn av e-post fra oss. Dette innebærer at vi ikke selv har vært i direkte kontakt med respondentene, og dermed heller ikke har kontaktinformasjon til disse. Undersøkelsen inneholder heller ikke hverken personidentifiserende spørsmål eller lagring av IP-adresser. Dataene som er samlet inn er dermed fullt og helt anonyme.⁸

Innsamlingen

Undersøkelsen som er rettet mot foreldre ble gjort tilgjengelig den 10. september 2019. Samme dag gikk det ut en e-post til skoleledere ved 2 853 grunnskoler i Norge, basert på e-postlisten mottatt fra Utdanningsdirektoratet.⁹ Mottakerne ble oppfordret til å formidle undersøkelsen til hele foreldregruppen ved sine respektive skoler. Vel to uker senere (26. september) gikk det ut en ny e-post til den samme mottakergruppen, med en vennlig påminnelse om forespørselen.

På grunn av undersøkelsens anonyme karakter, har vi ikke kunnskap om hvor mange av skolelederne som faktisk fulgte vår oppfordring om distribusjon. I de tilfeller der kommunen har felles e-post til alle grunnskolene, kan det også være at noen skoleledere ikke fikk videresendt vår e-post. Etter utsendelsene registrerte vi 127 e-postmeldinger i retur som følge av ugyldig adresse, og fire skoler meldte tilbake til oss om at de ikke kunne eller ønsket å distribuere undersøkelsen til sin foreldregruppe.

Den andre undersøkelsen, som er rettet mot grunnskolelærere, ble distribuert på samme måte og etter samme e-postliste. Undersøkelsen ble gjort tilgjengelig den 15. oktober 2019, og en e-post gikk da ut til skolelederne med oppfordring om å distribuere undersøkelsen til lærerne ved skolen. Det ble ikke sendt noen påminnelse etter denne henvendelsen, ettersom vi da allerede hadde henvendt oss til de samme skolelederne totalt tre ganger.

Metodiske utfordringer

Med en distribusjonsform som den vi her har gjort rede for, er det ikke hensiktsmessig å beregne en svarprosent, ettersom vi ikke kjenner populasjonens faktiske størrelse. Vi vet heller ikke om de som ikke har svart, har unnlatt å svare fordi de selv ikke ønsket å være med på undersøkelsen, eller om det er fordi vår forespørsel ikke ble videreformidlet. Alt dette kan ses på som metodiske usikkerheter ved tallmaterialet som presenteres videre i denne rapporten. Samtidig viser det faktiske antallet respondenter at en betydelig gruppe av både foreldre og lærere har besvart spørreskjemaene.

Videre er det ingen grunn til å tenke at det skulle være noen systematisk skjevhet i forhold til hvem som har videreformidlet vår henvendelse eller ikke. Blant foreldrene kan man se for seg ulike grunner til at undersøkelsen ikke er besvart. Aktuelle faktorer kan her være tidspress, skjematretthet, ulik tilgang på internett, pc eller andre tekniske ressurser, så vel som foreldres ulike måter å engasjere seg i sine barns medie- og skolehverdag. Dette er imidlertid faktorer som ville vært til stede uavhengig av måten å distribuere spørreskjemaet på, men som kunne vært løst gjennom andre undersøkelsesmetoder som for eksempel personlige intervjuer eller fokusgrupper. Slike undersøkelsesmetoder ville imidlertid skapt andre metodiske utfordringer og begrensninger, og ikke gitt samme

⁷ Endelig utforming av spørreskjemaene skjedde på bakgrunn av pilotundersøkelse samt respons fra Barnevakten og NLA's digitale pedagog, Runar Eikhaug.

⁸ Viser her til gjeldende retningslinjer for personvern i forskning. Se www.nsd.no (hentet 09.12.2019).

⁹ Ifølge Utdanningsdirektoratets siste statistikk, var det 2 830 grunnskoler i Norge per 01.10.2018. Se <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/gsi-notat-grunnskole/> (hentet 05.12.2019). Vi forholdt oss imidlertid til den tilsendte e-postlisten fra Utdanningsdirektoratet.

mulighet til å kartlegge omfanget av bestemte holdninger, handlingsmønstre og behov for kunnskap, råd og veiledning.

Når det gjelder manglende respons fra lærere, kan også faktorer som tidspress og skjematretthet være relevante forklaringer. I tillegg kommer her aspekt som faglig bakgrunn, motivasjon og opplevelsen av relevans. Som nevnt ovenfor ble det heller ikke sendt noen ny oppfordring om å videreformidle undersøkelsen til lærerne.

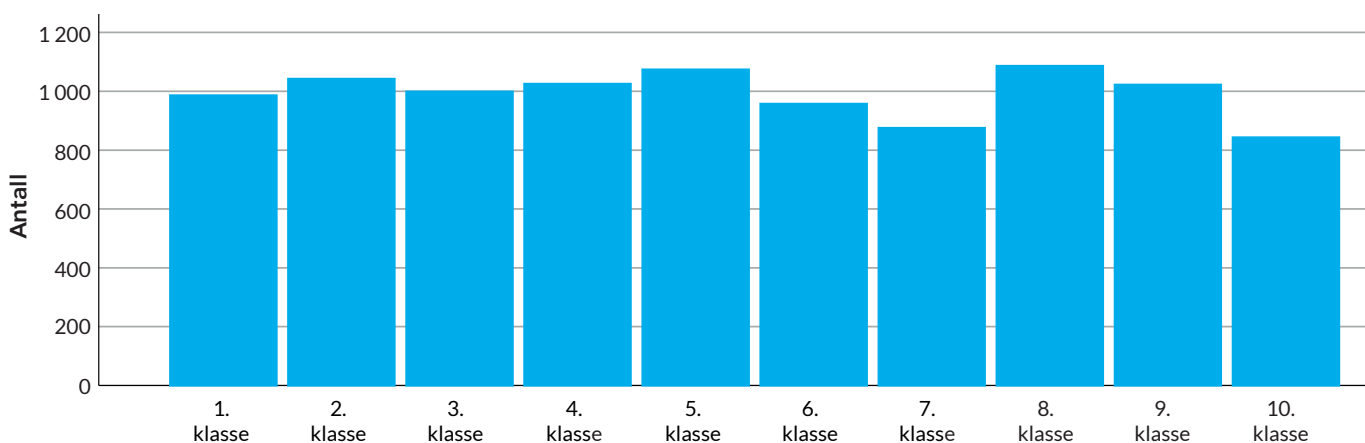
På denne bakgrunn vurderer vi antallet respondenter i begge gruppene som tilfredsstillende. Totalt har 10 427 foreldre besvart hele eller deler av spørreskjemaet som gjelder dem. Videre har 658 grunnskolelærere respondert på skjemaet rettet mot denne gruppen. Enkelte av spørsmålene i undersøkelsene måtte besvares, mens andre spørsmål om ønskelig kunne forbigås av respondentene. Dermed er ikke alle spørsmål besvart av alle respondenter.

Beskrivelse av respondentene

Hvilket bilde får vi av respondentene når vi studerer de anonyme bakgrunnsdataene for dem som faktisk har svart?

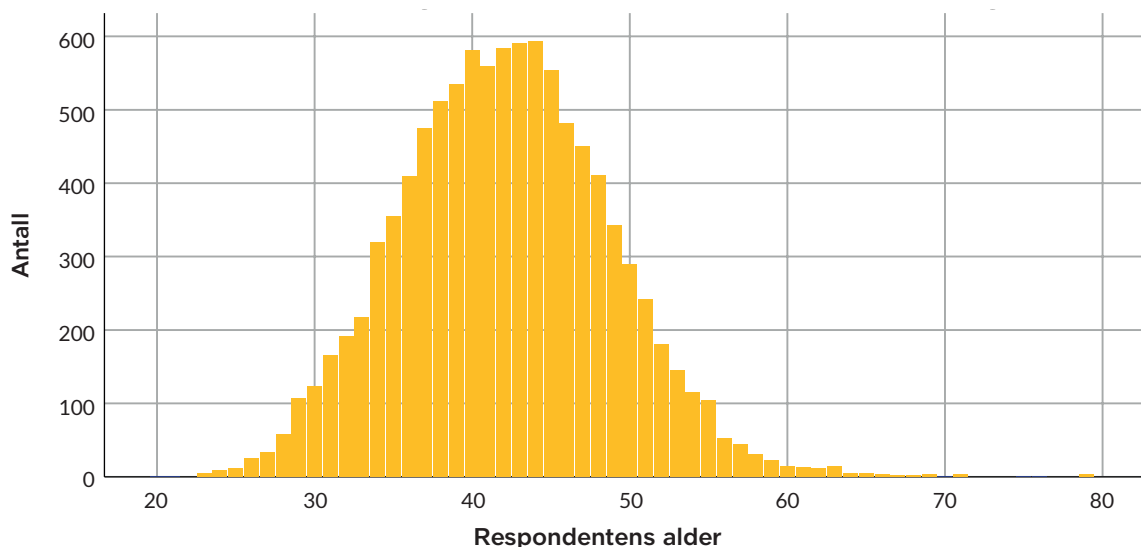
Blant respondentene i foreldreundersøkelsen er svarene svært jevnt fordelt mellom elevenes alder/klassestrinn, med i gjennomsnitt 991 respondenter i hver kategori. Totalt har 9 909 respondenter oppgitt barnets klassestrinn:

Hvilket klassestrinn går det barnet på, som du svarer på vegne av?

Fordelingen er også jevn når vi ser på foreldrenes egen alder, der gjennomsnittsalderen er litt over 42 år, og der halvparten av respondentene er i aldersgruppen 37 til 46 år:

Fordeling av alder til de foreldrene som har oppgitt sitt fødselsår

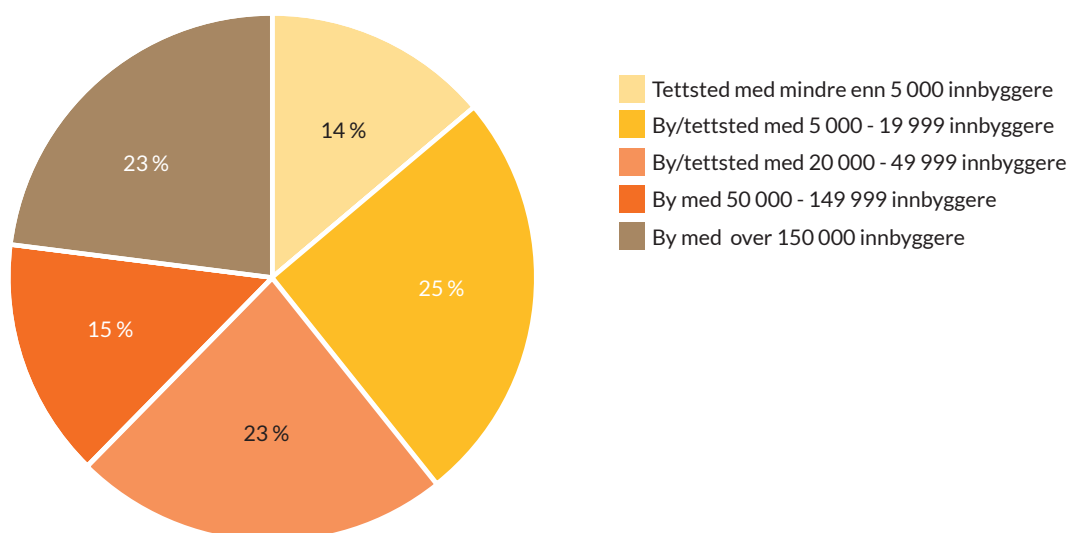

«Da vi ikke har tv bruker vi sosiale medier, YouTube og spill som underholdning. Sosiale medier er her for å bli! Så man kan likegodt omfavne mediet og legge andre tidskrevende medier bak seg»

Forelder til barn i 8. klasse, om hva man synes om barnets bruk av sosiale medier

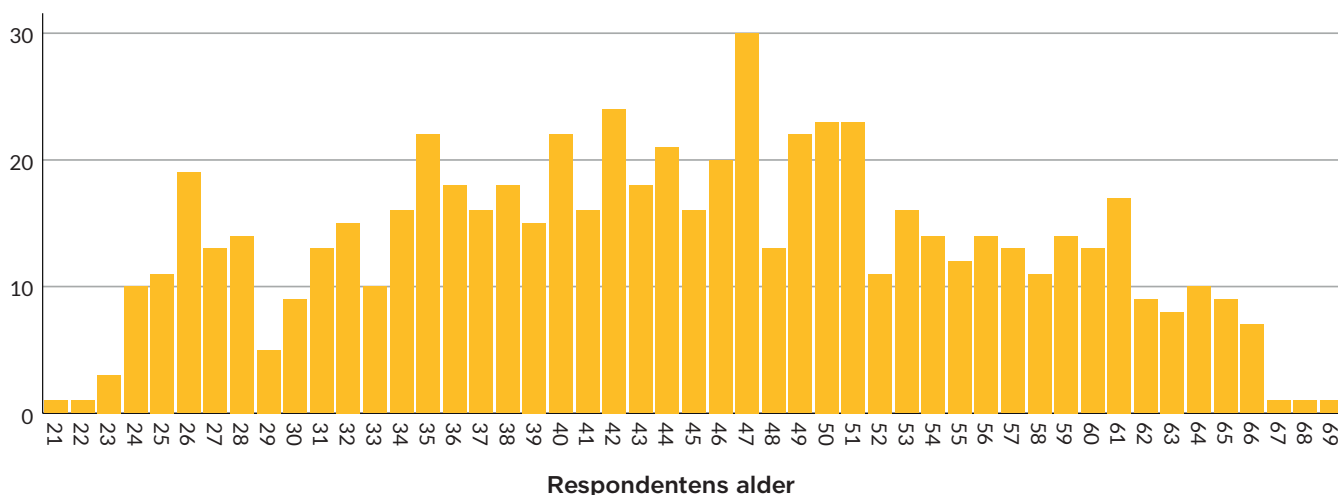
Med tanke på spredning av respondenter i forhold til kommunistørrelse, er også denne fordelingen ganske jevn i foreldreundersøkelsen. Eventuelle forskjeller mellom by og land kan dermed fanges opp i datamaterialet:

Hvor stor er kommunen der du bor?

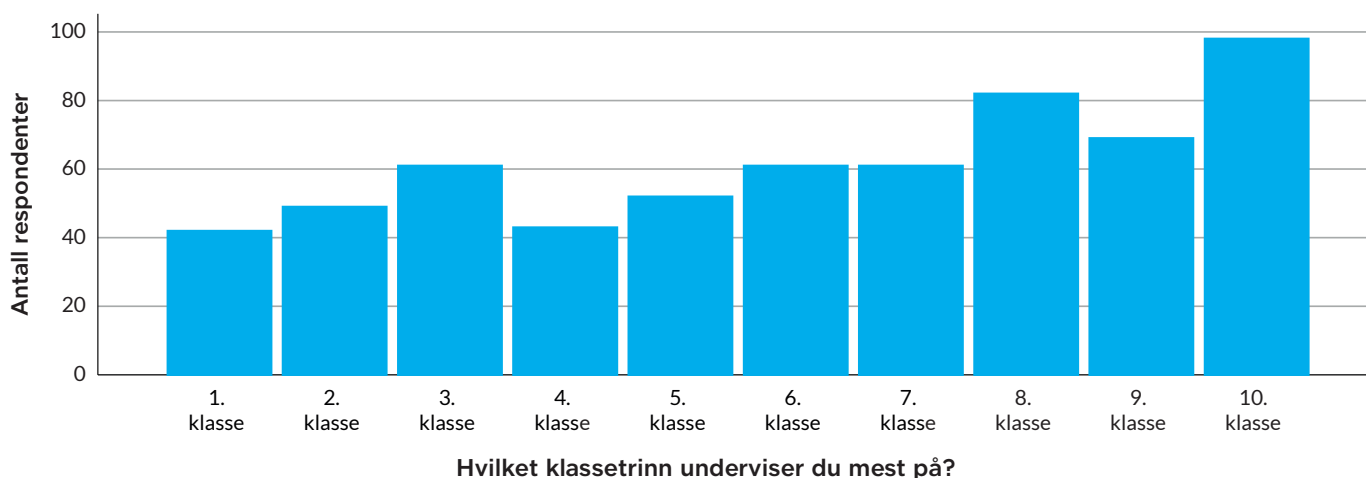
Når det gjelder lærerundersøkelsen, er aldersspredningen god, men med en overvekt av lærere i 40-årene. Dette synes imidlertid naturlig, da det er mange lærere i den aldersgruppen i norsk grunnskole. Det kan også tenkes at siden mange lærere i denne aldersgruppen selv er foreldre til barn i grunnskolen, kan de ha en større bevissthet og interesse rundt spørreundersøkelsens tematikk.

Alder til grunnskolelærere som har besvart undersøkelsen

Det er ellers en viss tendens til overrepresentasjon av ungdomsskolelærere ved at 247 (40 prosent) av de totalt 610 lærerne som oppga hvilket klassetrinn de underviser mest på, har svart at de er mest på åttende, niende eller tiende trinn. Det er mulig å tenke seg at dette har sammenheng med denne aldersgruppens mediebruk, ikke minst i forhold til sosiale medier.

Fordeling av respondenter, når det kommer til hvilket klassetrinn de underviser mest på

Slik vi vurderer henholdsvis innsamlingen av dataene, spredningen blant respondentene både blant foreldre og lærere, samt den omfattende mengden data som foreligger, mener vi det er god grunn til å se dataene som reliable med tanke på respondentenes representativitet.

MEDIEHVERDAGEN, OPPDRAGELSEN OG OPPLÆRINGEN

Hva er typiske trekk ved mediebruken hos barn? Hva med foreldrenes og skolens supplerende roller i oppdragelse og opplæring i møte med mediehverdagen?

Som teoretisk ramme for denne forskingsstudien, vil vi i det følgende kort omtale disse sentrale spørsmålene.

Barns mediehverdag

Vi kan nesten si at barn i Norge ikke lenger er «født med ski på beina», men med et nettbrett i hendene. Fra barnsben av lærer barna seg å bruke slike verktøy, og de omtales med rette som «digitalt innfødte» (Endestad et al. 2004).

Da Marshall McLuhan introduserte begrepet «a global village» på 1960-tallet (McLuhan & Fiore, 1967), så han neppe for seg den medieeksplosjonen som kom. Fra fremveksten av internett på 1990-tallet har utviklingen gått svært raskt. Barn og unge er som oftest de mest tilpasningsdyktige og lærenemme for ny teknologi, og spørsmålet er hvilke konsekvenser den digitale barndommen har for den unge generasjonen. Den nye teknologien fører til helt nye muligheter med tanke på å knyttes opp mot den globale verden. Synspunktene og refleksjonene er her mange og sprikende, slik det har vært i møte med enhver ny mediesituasjon (Ytre-Arne & Moe, 2018). Noen mener at det absolutt er grunn til bekymring, fordi sjansen for at man kan utsettes for noe krenkende eller til og med kriminelt er stor (Thorvaldsen et al., 2018), mens andre sier at den nye medieteknologien ikke er så farlig som mange vil ha det til, fordi barn fort lærer å tilpasse seg, og det meste av barns aktivitet ikke er i faresonen (Stiglic & Viner, 2019).

Mediekonvergens, der det ikke lenger er klart skille mellom avis, radio, tv, video og så videre, har ført til at mobiltelefoner, nettbrett, pc-er og tv-er har de tradisjonelle mediene innebygd i samme verktøy (Jenkins, 2006). Det er på disse plattformene den yngre generasjonen beveger seg både i fritid og skole, og i møte med ulike mediesjangre.

Undersøkelsene som ligger til grunn for denne rapporten, kartlegger ikke selve mediebruken til barn i grunnskolealder. Fokuset er her rettet mot områder ved mediebruken der henholdsvis foreldre og lærere opplever behov for kunnskap, råd, veiledning og ressurser. Som bakgrunn for å analysere svarene, skisserer vi imidlertid noen sentrale trekk ved barn og unges mediehverdag, hovedsakelig basert på *Norsk Mediebarometer* (SSB, Norsk Mediebarometer, 2019) og Medietilsynets undersøkelser *Barn og medier 2018* (Medietilsynet, 2018a) og *Foreldre og medier 2018* (Medietilsynet, 2018b).

Skjermen i sentrum

I barnas digitale hverdag er det skjermene som dominerer. For de yngste barna er det nettbrettet som er det sentrale, mens for barna fra 9 år og oppover er smarttelefonen i høysetet. Både nettbrettet og smarttelefonen er kroneksempler på mediekonvergens, der det byttes lett mellom å se filmer på YouTube på nettbrettet eller mobiltelefonen, til for eksempel å spille spill.

Undersøkelsen *Småbarn og digitale medier 2016* (Letnes et al., 2016), viser at 7-åringene i familiene som deltok i undersøkelsen i gjennomsnitt bruker 13 timer på skjerm i løpet av en uke. For barn i aldersgruppen 9-18 år er det mobilbruken det blir brukt mest tid på. 95 prosent har en smarttelefon og 3 prosent har en annen mobiltelefon (Medietilsynet, 2018a og 2018b, s. 14, s. 21).

Ved 10-årsalderen har omtrent alle tilgang på en mobiltelefon, og den får veldig snart en sentral plass i hverdagen. Omtrent halvparten i aldersgruppen 9 til 18 år tilbringer to timer eller mer på mobilen. Guttene bruker den mer enn jentene, og i 12-14-årsalderen bruker 52 prosent av dem mobilen i to timer eller mer. Guttene er også ivrigere etter å spille enn jentene. I 15-16-årsalderen spiller 34 prosent av guttene i to timer eller mer, mens bare 9 prosent av jentene gjør det samme. Jentene derimot bruker mer tid på film, serier og tv-titting enn guttene.

Barns tradisjonelle tv-titting er i en sterk nedadgående tendens. Andelen barn fra 9 år som ser på fjernsyn en gjennomsnittsdag er halvert i tidsrommet fra 2000 til 2018 (SSB, Norsk Mediebarometer 2019), mens 7-åringene

bruker 31 prosent av sin medietid på tv (Letnes et al., 2016, s. 5). For hele aldersgruppen 9-18 år, bruker 23 prosent mer enn to timer på å se film, serier eller tv-program, inklusive strømmetjenester, mens 20 prosent ikke ser på film, serier eller tv i det hele tatt.

Den nedadgående tendensen for tv-titting blir til en viss grad erstattet av bruk av strømmetjenester og YouTube. 77 prosent av ungdom mellom 9 og 18 år så på YouTube en gjennomsnittlig dag, og 25 prosent gjorde dette i mer enn to timer. Også for 7-åringene er YouTube en av de tre innholdstypene de bruker online-teknologi til, i tillegg til spilling og strømmetjenester på tv. Sistnevnte tjenester, som Netflix og Viaplay, er mye i bruk av de yngste barna, opp til 8 år. Det er et unntak om barna har egen tv på rommet sitt (Letnes et al., 2016).

De mest populære tv-programmene blant barn fra 9 år og oppover, er imidlertid *Riverdale*, *Modern Family*, *Side om side*, *Farmen*, *Stranger Things*, *Game of Thrones* og *Friends*. Blant YouTube-bloggere de følger, oppga særlig mange jenter Amalie Olsen, mens Randulle, Logan Paul og PewDiePie er populær blant guttene.

Når det gjelder nyheter, er ikke dette særlig aktuelt for de yngste barna, men for de fra 9 år og oppover, sees nyheter på flere plattformer. De fleste får med seg nyheter på sosiale medier. Dersom vi tar med nyhetsinntak hver dag, hver uke og hver måned, skårer sosiale medier 74 prosent, Supernytt på NRK Super 73 prosent, tv 56 prosent, nettavis 46 prosent og papiravisene 32 prosent. Bare 5 prosent av barna fra 9-18 år leser nyheter på papir hver dag, mens 48 prosent får med seg nyhetene på sosiale medier hver dag. I aldersgruppen 9-12 år ser vi at 32 prosent ser nyheter på NRK Super daglig. Det er 11-åringene som skårer høyest her, og jentene ser mer nyheter her enn guttene, jevnt over (Medietilsynet, 2018a, s. 38).

Sosiale medier og spill i særklasse

De yngste barna er naturlig nok ikke mye på sosiale medier. Men noen har fått lov til å chatte med folk de kjenner, slik som for eksempel Synnøve, som har sin egen Instagram-konto, men kun legger ut bilder hun har spurt om å få legge ut (Letnes et al., 2016, s. 19). Tidsbruken på sosiale medier og digitale spill er imidlertid betydelig i aldersgruppen 9-18 år. De mest populære sosiale mediene er Snapchat, Instagram og Facebook, der henholdsvis 81, 67 og 54 prosent brukte disse (Medietilsynet, 2018a). I tillegg kommer TikTok (tidligere musical.ly), som ble etablert i 2018 og er svært populær blant de yngste (Badillo-Urquiola et al., 2019). Mange barn var da også allerede på musical.ly, som hadde vært på markedet siden 2014. Tre av ti i aldersgruppen 9-18 år sier at de brukte mer enn to timer på sosiale medier. Tidsbruken øker jevnt frem til 14-15-årsalderen, før den går litt ned igjen. Fra 12-årsalderen er det en økende forskjell på tidsbruken på sosiale medier mellom gutter og jenter. I 15-16-årsalderen er det 56 prosent av jentene som brukte 2 timer eller mer på sosiale medier, mens det blant guttene var 34 prosent. Etter 16-årsalderen utjevnes forskjellene noe igjen.

Når det gjelder de ulike sosiale mediene, brukes YouTube daglig av nesten halvparten av de unge, og det er også denne tjenesten de aller yngste først får et forhold til. Rundt 50 prosent av den totale befolkningen bruker Instagram, med en noe større andel av de unge. Rundt 20 prosent av 12-åringene er på Facebook, noen flere gutter enn jenter. Også mange 9-11-åringer har Facebook-profiler, omtrent en av ti, mens to av tre 9-10-åringer er på Snapchat (Medietilsynet, 2018a). Blant de yngste er TikTok svært populær, som nevnt ovenfor. Appen har over 200 millioner brukere på verdensbasis, og har vært blant de 100 mest populære appene i Apple Store de to siste årene (Badillo-Urquiola, et al., 2019). Andre sosiale medier som er mye i bruk er Google+, LinkedIn, ulike blogger, Twitter og Pinterest (Kantar, 2019). Av mindre brukte sosiale medier finner vi Jodel (4 prosent), Discord og Sarahah (Medietilsynet, 2018b).

Bruken av spill på plattformer som for eksempel pc, Playstation, Xbox, mobil og Nintendo DS, er en vesentlig viktigere aktivitet hos guttene enn hos jentene. Frem til 15-årsalderen spilte 44 prosent av guttene to timer eller mer, mens bare 10 prosent av jentene brukte like mye tid spill (Norsk Mediebarometer, 2019).

Andelen barn og unge på sosiale medier øker jevnt og trutt med alderen, og jentene er både de mest aktive og de

som er tidligst ute. Dette gjelder spesielt Snapchat der jentene dominerer med 94 prosent mot guttenes 84 prosent. Når det gjelder Facebook er derimot guttene på topp med 71 prosent mot jentenes 63 prosent. I 15-16-årsalderen er det omtrent like mange som bruker Snapchat, Instagram og Facebook (Medietilsynet, 2018b).

Vi ser også av annen forskning at blant 9-10-åringer så er 40 prosent av jentene aktive på et eller annet sosialt medium mot 23 prosent av guttene. I 11-12-årsalderen er tallene henholdsvis 84 og 55 prosent, mens de i 13-14-årsalderen har jevnet seg ut til 97 og 89 prosent. I aldersgruppen 15-17 år har guttene nesten tatt igjen jentene, med 96 mot 98 prosent (Medietilsynet, 2018a).

Det skjer veldig mye fra 10-årsalderen og opp til 14-årsalderen. Da debuterer de fleste på sosiale medier og har av den grunn også mest behov for veiledning og oppfølging fra foreldre og lærere. Videre viser vår undersøkelse at 13-årsgrensen utgjør en spesiell utfordring. I og med at det sosiale presset til å bli medlemmer i sosiale nettverk ofte oppleves ekstra stort, er det desto vanskeligere for foreldrene å stå imot.

Ifølge den nye personvernforordningen fra 2018 kan en da også få en profil før en fyller 13 år dersom en har foreldrenes tydelige samtykke (Staksrud & Ólafsson, 2019, s. 22). Utfordringen her er at de fleste apputviklerne enda ikke har lagt inn mulighet for et slikt verifisert samtykke. Andelen av barn under 13 år som er på sosiale medier øker imidlertid jevnt (ibid., s. 21).

I Medietilsynets to undersøkelser, *Barn og medier 2018* (Medietilsynet, 2018a) og *Foreldre og medier 2018* (Medietilsynet, 2018b), avdekkes det en forskjell mellom det som barna oppgir av bruken av sosiale medier, og det som foreldrene har oversikt over. Unntaket er foreldrenes oversikt over barnas bruk av Facebook. Den øvrige bruken av sosiale medier er høyere, dersom vi skal legge barnas egne opplysninger til grunn. Dette ser ut til å være et gjennomgående trekk i forhold til det meste av barnas skjermbruk, ifølge undersøkelsen *Foreldre og medier 2018*.

Mediene preger altså mye av hverdagen og livet til barn og unge, og fremstår dermed som en vesentlig dannelsesagent. Interaktiviteten gjør at de ikke bare er mottakere, men også medskapere og produsenter (Nyjordet, 2018, s. 15). Videre er mediene globale, i den forstand at referanserammene blir stadig likere for barn verden over, og slik sett virker homogeniserende. På den annen side fører mediesituasjonen også til stor differensiering og heterogenisering blant barn fordi valgmulighetene er så mange. Mediene bidrar til en kommersialisering av barnekulturen fordi reklame og kjøpepress blir en naturlig del av mediekonsumet (Regjeringen, 2001).

I møte med mediebarndommen er spørsmålene mange og store, og stilles av foreldre og lærere så vel som i ulike forskermiljø. I vår sammenheng danner dette oversiktsbildet en større kontekst for de områdene som foreldre og lærere peker på som vesentlige i forhold til behov for mer kunnskap og ressurser knyttet til barnas møte med skjermen.

Foreldrene og oppdragelsen

Som foreldre er en «skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting [og] syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad» (jf. Barnelova, 2019, § 30). Foreldrene har dermed som sentral oppgave å være de primære sosialiseringssagentene. Dette betyr også at en er veiledere i møte med mediene, som i stadig sterkere grad fungerer som sosialiseringssagenter på ulike nivå.

Primærsosialisering «refererer til en indregjering av grunnleggende tankemåter, kultur og ideer i et samfunn» (Frønes, 2013, s. 21), mens sekundærsosialisering ofte knyttes til spesifikke roller og posisjoner som skole, barnehage og andre samfunnsinstitusjoner (Frønes 2013, s. 23). Mediene har tradisjonelt vært knyttet til sekundærsosialiseringen, men vil i dag kunne ta primærfunksjoner for mange barn. «Sosiale medier og dataspill skaper en situasjon der grensene mellom primær- og sekundærsosialisering blir flytende» (Frønes, 2013, s. 24).

Dette gir nye perspektiver på hvilke instanser som faktisk fordrer den grunnleggende sosialiseringen og danningen hos barn og unge i dag. Samtidig sier dette noe om hvilken rolle mediene faktisk har, både i forhold til intendert

og uintentert sosialisering gjennom den formidlingen som skjer på ulike nivå. Ikke minst er en «bevisstgjøring på mediefortellingenes rolle i den uintenderte sosialiseringen vesentlig, særlig med tanke på underliggende verdi- og livssynsperspektiv» (Dahle og Kro, 2018, s. 27).

Danning er nært knyttet til meningsskapning, og dreier seg om «sosialisering som utvikling av evnen til refleksjon og erkjennelse» (Frønes, 2013, s. 120). Å se mediene i sammenheng med barns dannelsesprosess, bidrar til «å belyse faktorer som er av stor betydning for deres forståelse av seg selv og den sosiale utviklingen de er en del av» (Letnes, 2016, s. 115). Dermed snakker vi også om digital danning, som kan defineres som «en overordnet kulturell kompetanse med vekt på å utvikle elevens identitet, evne til refleksjon og forståelse av seg selv og andre i en digital kontekst» (Gran, 2018, s. 1), slik vi også refererte i innledningen.

Medienes fortellinger er ikke nøytrale, men formidler verdier, tanker og holdninger som på ulike måter bidrar til dannelsesprosessen. Altså er mediene tydelige bidragsyttere i barns dannelsesprosess når det gjelder internalisering av verdier og holdninger, og dermed også i relasjon til livstolkningen og livssynsdanningen. Hvordan og hvilke medier som brukes i skole og barnehage spiller dermed inn på denne prosessen. Bevissthet rundt disse aspektene bør dermed vektlegges, i og med oppdraget både skole og barnehage har for å fremme danning.

I en medialisert kultur som vår, er det en vesentlig del av foreldres oppdrageransvar å lære og å vise barn hvordan bruke og forholde seg til ulike medier. Med tanke på tilfanget av teknologiske nyvinninger både når det gjelder muligheter og innhold, kan det imidlertid være krevende som foreldre å finne balansegangen mellom mulighetene og utfordringene som medieutviklingen gir. Barna synes også å fange opp det nyeste på markedet lenge før voksengenerasjonen, samtidig som de digitalt innfødte i stor grad er både medskapere og produsenter, ikke bare mediebrukere, slik vi nevnte ovenfor. Desto viktigere er det at generasjonene lærer av hverandre, og at en som foreldre er seg bevisst at for de aller fleste barn er det nettopp en selv som er den sterkeste agenten til påvirkning, rettledning og danning, også med tanke på mediene. Samtidig er samarbeidet mellom hjem og skole så vel som skolens oppgave og mandat viktige faktorer i dette.

Skolen og opplæringen

Opplæringsloven synliggjør i første paragraf både skolens mandat i relasjon til foreldrenes primære oppdrageransvar, og hva som er hovedintensjonen med opplæringen: «Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring» (Opplæringslova, 1998, § 1,1).

I vår samtid er nettopp mediene et sammenbindende element mellom de ulike aspektene som tegnes opp her i paragraf 1. Medier og digital teknologi påvirker alle sider av hverdagen og har endret måten vi lærer, finner informasjon og tilegner oss kunnskap på, så vel som hvordan vi kommuniserer og hva vi underholder oss med. Den sentrale rollen mediene har i barns oppvekst generelt og som sosialiserings- og dannelsesagent spesielt, medfører også at skillet mellom fritid og skole er blitt mindre (Fritze et al. 2015).

På skolearenaen har relasjonen til mediene gradvis blitt viet mer plass i lovverk og læreplaner. Med innføringen av *Kunnskapsløftet* i 2006 (UFD, 2005) kom digitale ferdigheter inn som én av fem grunnleggende ferdigheter i alle fag. Disse ferdighetene spenner fra å kunne bruke digitale ressurser på en kreativ måte til å få utviklet digital dømmekraft. Dette videreutvikles i arbeidet med *Fagfornyelsen* som nå pågår, der nye læreplaner skal være klare høsten 2020.

I det reviderte rammeverket i forbindelse med *Fagfornyelsen*, beskrives digitale ferdigheter som «å innhente og behandle informasjon, være kreativ og skapende med digitale ressurser, og å kommunisere og samhandle med andre

i digitale omgivelser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, 08.11).¹⁰ Digitale ferdigheter er altså grunnleggende i all opplæring i vår tids kunnskapssamfunn.

I forordet til regjeringens strategi *Framtid, fornyelse og digitalisering. Digitaliseringsstrategi for grunnsopplæringen 2017–2021* (Kunnskapsdepartementet 2017) blir det presisert at det er hensynet til elevenes læring som må drive frem digitaliseringen, ikke omvendt. «I kjernen av strategien står elevenes læring. Læring som skal gi dem redskaper til å mestre livene sine nå og i framtiden» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 4).

Nettopp livsmestring står da også sentralt i siste del av paragraf 1 i opplæringsloven, og rammer inn utmyntingen av introduksjonssetningen: «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne mestre livane sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet» (Opplæringsloven, § 1,1).

Som det framgår av rapportens innledning, er undersøkelsene som ligger til grunn her relatert til *Fagfornyelsen 2020*. Med forankring i det tverrfaglige temaområdet medborgerskap, demokrati og livsmestring, står da nettvett sentralt. Fokus i spørreundersøkelsen blant lærerne er dermed ikke rettet mot den pedagogiske bruken av digitale ressurser, men mot behov for ressurser relatert til mediemangfoldet og den digitale dømmekraften.

En slik dømmekraft handler blant annet om nettvett, mobbing, ytringsfrihet, personvern, opphavsrett, kildekritikk, regler og lover ved deling av bilder, filmer og musikk, og er forankret i skolens læreplaner. Digital danning omfatter imidlertid «[...] mer enn ferdigheter innen bruk og dømmekraft. Det inkluderer også kulturen du ønsker barn og unge skal ta med seg inn i den digitale verdenen – altså normer, holdninger, tradisjoner og verdier» (Bergsjø et al., 2018, s. 110).

Dermed er linjen til opplæringsloven § 1,1 tydelig uttalt, der det heter at opplæringen «skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdiar som òg kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane. Opplæringa skal bidra til å utvide kjennskapen til og forståinga av den nasjonale kulturarven og vår felles internasjonale kulturtradisjon. Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den einskilde si overtydning. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte» (Opplæringslova, 1998, § 1,1).

Skolens mandat og grunnlag gir tydelig retning og basis for skolens møte med den digitale eleven. Når det i den overordnede delen av læreplanverket presiseres at skolen «har både et dannelsingsoppdrag og et utdanningsoppdrag. De henger sammen og er gjensidig avhengig av hverandre»¹¹, blir det synliggjort at den digitale danningen utgjør en vesentlig del av skolens totale dannelsingsoppdrag. I *Fagfornyelsen 2020* ses da også dette i lys av det overordnede kompetansebegrepet: «Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning» (Udir., 2017).¹²

¹⁰ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/2.1-digitale-ferdigheter/> (hentet 22.11.2019).

¹¹ <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/> (hentet 27.11.2019).

¹² Se <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/kompetanse-i-fagene/> (hentet 22.11.2019).

FORELDREUNDERSØKELSEN – SPØRSMÅL OG HOVEDFUNN

Når vi i det følgende presenterer sentrale funn fra undersøkelsen blant foreldrene, kommenterer vi svarene uten å dele ytterligere refleksjoner. Siste del av rapporten har imidlertid fokus på refleksjoner på bakgrunn av både foreldreundersøkelsen og lærerundersøkelsen.

Kartlegging

Etter kartleggingen av relevante bakgrunnsdata ved respondentene¹³, inneholdt første delen av spørreskjemaet spørsmål som kartlegger praksisen for barns skjermbruk i hjemmet.

På spørsmål om hvilken skjermtipe barnet bruker mest av de som er tilgjengelige hjemme, peker svarene på at barnets alder er av avgjørende betydning:

Hvilken av de ulike skjermtypene som finnes hjemme bruker ditt barn mest?

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Tv	35,2 %	9,7 %	2,7 %	18,0 %
Pc/datamaskin	4,2 %	11,2 %	16,7 %	10,0 %
Nettbrett	41,4 %	23,5 %	8,5 %	26,3 %
Smarttelefon	12,3 %	42,2 %	61,0 %	35,6 %
Spillkonsoll (Playstation, Xbox, osv.)	6,1 %	12,8 %	10,6 %	9,4 %
Annet	0,4 %	0,4 %	0,2 %	0,3 %
Ikke relevant/vet ikke	0,4 %	0,2 %	0,3 %	0,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

For barn i småskolealder er tv og nettbrett de klart mest brukte medieplattformene, mens smarttelefonen dominerer blant eldre barn.

Den totale tidsbruken på skjerm øker med barnets alder. 30,5 prosent av foreldre til barn på ungdomstrinnet oppgir at barnet en vanlig ukedag tilbringer mer enn fire timer på skjerm utenom skoletid og lekser:

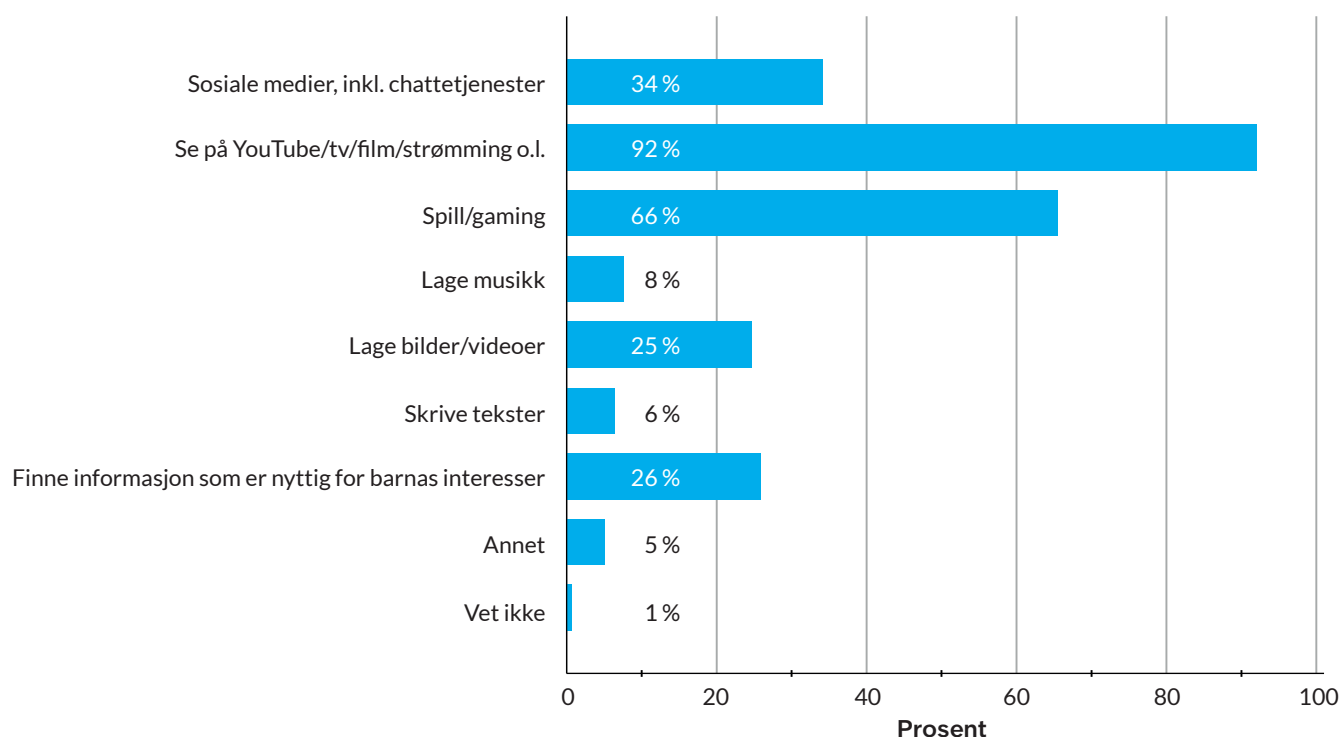
Hvor mange timer i løpet av en vanlig ukedag vil du anslå at ditt barn bruker på skjerm (utenom skoletid og lekser)?

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Mindre enn 2 timer	58,7 %	30,4 %	12,7 %	36,7 %
2-4 timer	33,5 %	53,9 %	56,7 %	46,4 %
Mer enn 4 timer	7,7 %	15,7 %	30,5 %	16,9 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

¹³ Se kapitlet om metode og data.

På spørsmål om hva barnet bruker skjermtiden på, viser svarene at det alt vesentlige handler om underholdning. Bare i liten grad brukes digitale enheter som verktøy for skapende virksomhet¹⁴ eller innhenting av informasjon:

Hva bruker ditt barn skjermen(e) til (utenom skoletid og lekser)?

Foreldrene ble videre spurt om hva barnet bruker skjermen mest til (utenom skoletid og lekser). Da markerer 55 prosent av respondentene «Se på YouTube/tv/film/streaming og lignende», mens «Spill/gaming» er markert av 28 prosent og «Sosiale medier inkl. chattetjenester» er oppført av 9 prosent av respondentene.

Hvis vi da slår sammen de tre første svaralternativene, som alle peker mot ulike former for underholdning, viser tallene at 98,5 prosent av respondentene har markert minst ett av disse, og 91,7 prosent har oppgitt ett av disse alternativene som den skjermaktiviteten barnet gjør mest av. Det kommer ingen vesentlige forskjeller til syne om tallene brytes ned på ulike aldersgrupper.

Dersom vi studerer de tre neste svarkategoriene, som alle kan sies å beskrive ulike former for skapende virksomhet, viser tallene at 30 prosent av respondentene har oppgitt minst ett av disse alternativene blant de aktivitetene barnet bruker skjermen til. Hvis vi da legger til svaralternativet om å finne informasjon som er nyttig for barnets interesser, blir det samlede antall svar her 43,3 prosent. Totalt gir responsen på disse fire alternativene et bilde av andelen barn som bruker digitale verktøy til noe som ikke primært anses som underholdning også utenom skolearbeidet. Samtidig viser dette at nær 6 av 10 barn kun bruker skjermbaserte medier til det som karakteriseres som underholdning, når mediene brukes utenom skoletid og skolearbeid.

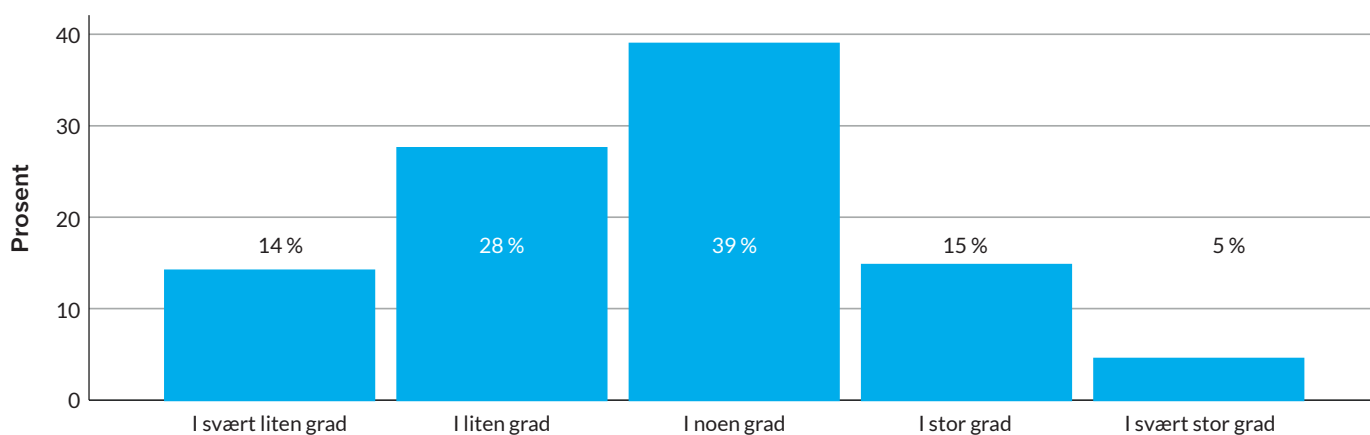
¹⁴ Vi bruker her «skapende virksomhet» i mer snever forstand om kategoriene «Lage musikk», «Lage bilder/videoer» og «Skrive tekster».

«Jeg tenker barnet kan bli utenfor om han ikke har noe av det samme som vennene»

Foreldre til barn i 2. klasse, om hvor presset om å kjøpe utstyr til barnet hovedsakelig kommer fra

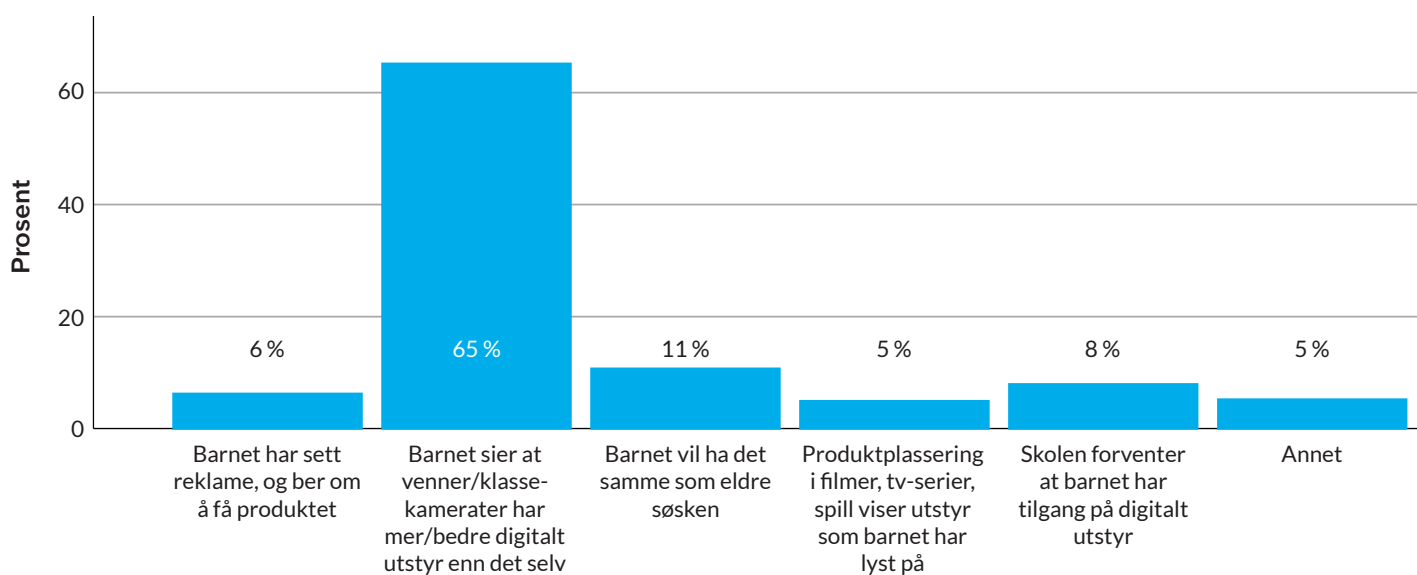
Foreldrene ble videre spurt om de opplever et press på å skaffe digitalt utstyr til sitt barn, og en klar majoritet bekrefter dette:

I hvor stor grad opplever du et press på å skaffe digitalt utstyr til ditt barn?

59 prosent av respondentene markerer at de i noen grad eller mer opplever press om å skaffe digitalt utstyr til sitt barn. Som det framgår nedenfor, er det særlig barnets egen opplevelse av at venner/klassekamerater har mer og bedre utstyr enn det selv, som er kilde til dette presset:

Hvor vil du si at presset på å kjøpe utstyr (mobil, spillkonsoll, nettbrett osv.) til barnet hovedsakelig kommer fra?

Hvis tallene deles opp mellom de husholdninger som har én voksen og husholdninger med flere voksne, viser det seg at presset fra skolen oppleves sterkere i husholdninger med bare én voksen:

Hvor vil du si at presset på å kjøpe utstyr (mobil, spillkonsoll, nettbrett, osv.) til barnet hovedsakelig kommer fra?

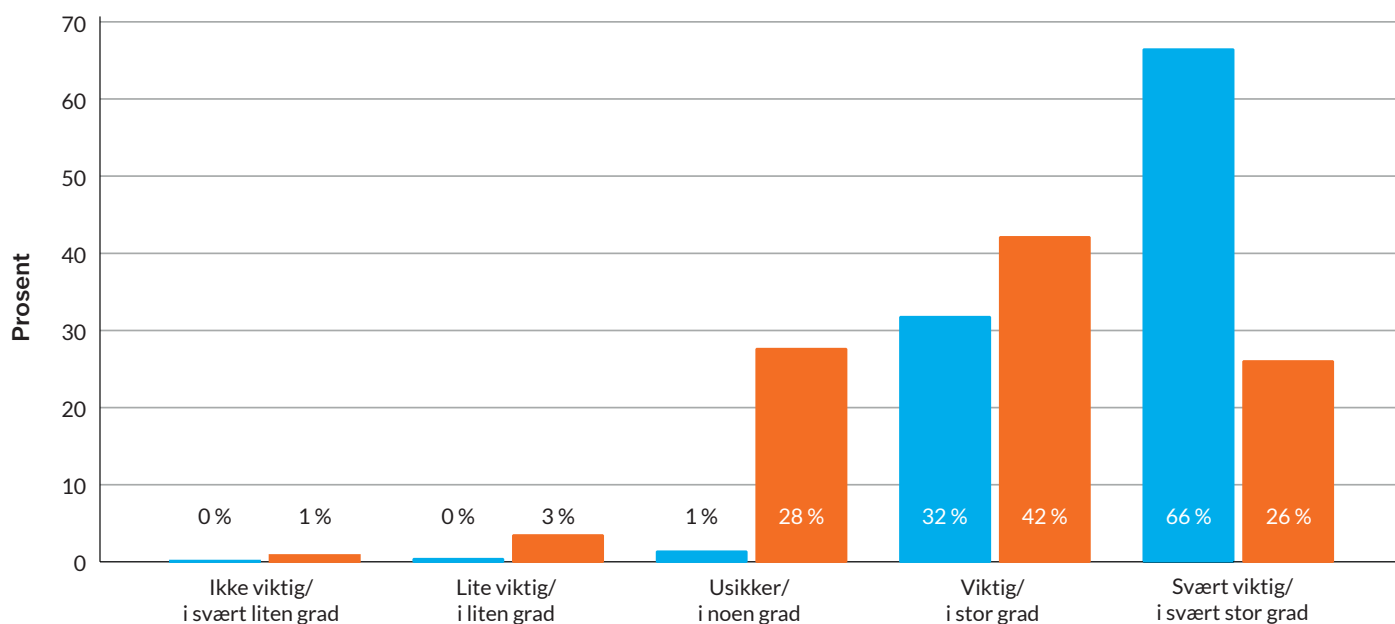
	Antall voksne i hjemmet		Total
	Én voksen i hjemmet	To eller flere voksne i hjemmet	
Barnet har sett reklame, og ber om å få produktet	6,7 %	6,1 %	6,2 %
Barnet sier at venner/klassekamerater har mer/bedre digitalt utstyr enn det selv	61,1 %	66,1 %	65,4 %
Barnet vil ha det samme som eldre søsken	8,9 %	10,7 %	10,4 %
Produktplassering i filmer, tv-serier, spill viser utstyr som barnet får lyst på	5,9 %	4,8 %	4,9 %
Skolen forventer at barnet har tilgang på digitalt utstyr	10,1 %	7,4 %	7,8 %
Annet	7,2 %	4,9 %	5,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Respondentene hadde her også muligheten til å utdype svaret i fritekstfelt. En skriver her:

«Hele samfunnet forventer at man er oppdatert på samtlige plattformer. Det er apper som styrer hverdagen og uten dem er det svært begrenset hva du kan gjøre»

Forelder til barn i 6. klasse

Videre ble respondentene bedt om å vurdere viktigheten av at foreldre/foresatte følger med på barns mediebruk, og i hvilken grad de vil si at de lykkes med dette:

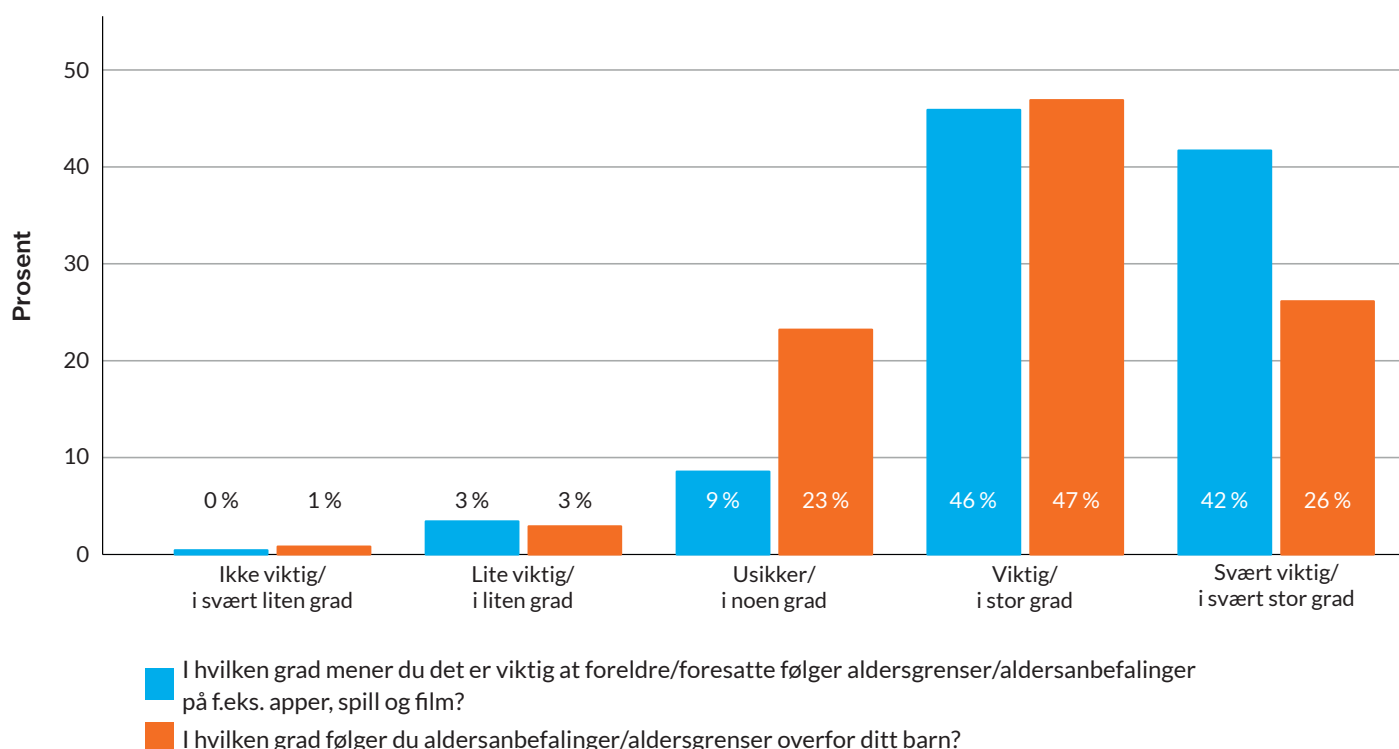
- I hvilken grad mener du det er viktig at foreldre/foresatte følger med på barns mediebruk?
- I hvilken grad vil du si at du som forelder/foresatt følger med på det ditt barn gjør, ser på, eller laster ned på skjermene de har tilgang til?

«Det er et slags ganske kollektivt sosialt press fra «andre mødre/foreldre» og den kjernen av mødre som utgjør den styrende «Facebook-mafiaen» om at alle skal leve i takt med dem og deres barn. Ergo være like digitalt påkoblet og være tilgjengelig for kontakt når de og deres barn har behov for «sosial omgang» på nett»

Forelder til barn i 5. klasse, om hvor presset om å kjøpe utstyr til barnet hovedsakelig kommer fra

Svarene viser at 32 prosent av respondentene ser det som viktig å følge med på barns mediebruk, mens 66 prosent mener det er svært viktig. Totalt utgjør dette 98 prosent av de som har besvart spørsmålet. Når det gjelder svar på spørsmålet om respondentene faktisk gjør dette overfor egne barn, er bildet noe annerledes. Her er det bare 26 prosent som sier at de gjør dette «I svært stor grad», mens 42 prosent har markert «I stor grad», og til sammen 32 prosent har krysset av for «I noen grad» eller mindre.

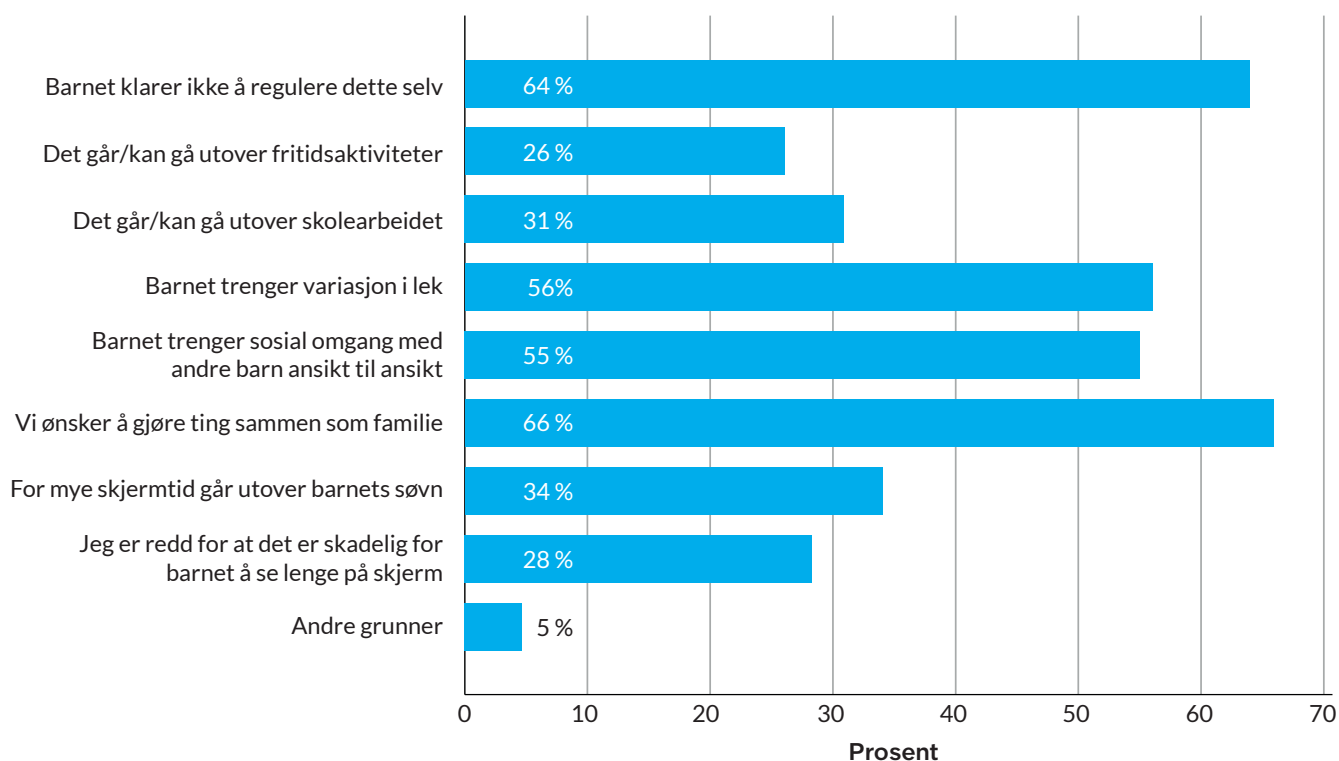
Den samme tendensen gjør seg gjeldende knyttet til spørsmålene om viktigheten av å respektere aldersgrenser og i hvilken grad de selv praktiserer dette. Også her ser vi at det er flere som mener det er «Svært viktig» (42 prosent) enn de som sier at de følger dette opp «I svært stor grad» (26 prosent):

Grensesetting

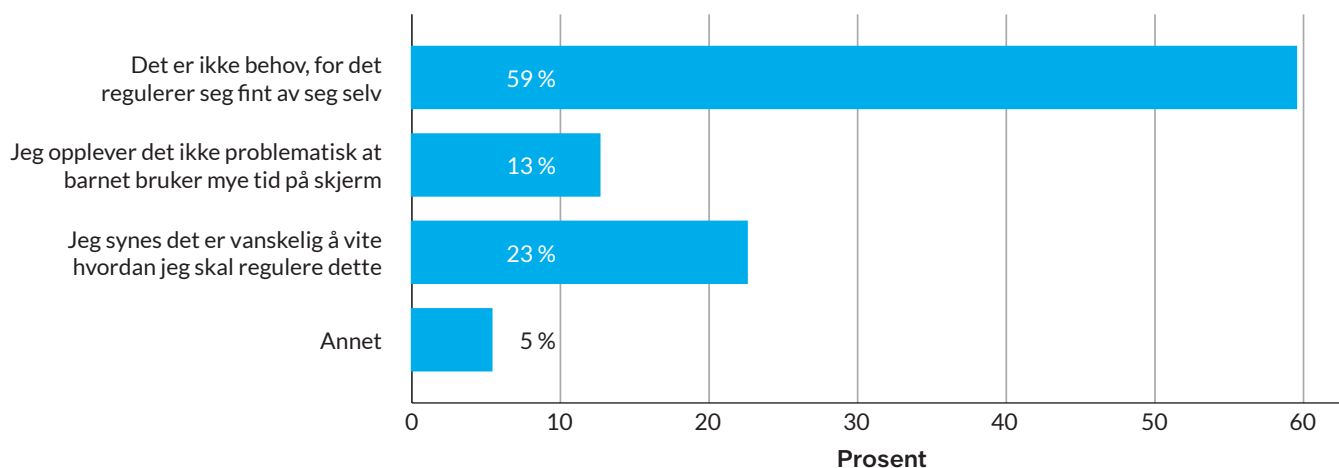
Respondentene ble bedt om å besvare en gruppe spørsmål relatert til omfanget av barns skjermbruk. Her sier 82 prosent av respondentene at det praktiseres en form for begrensning av barnets skjermtid i hjemmet. Når respondentene så blir bedt om å oppgi årsakene til dette, peker svarene tydelig i retning av sosiale begrunnelser som omgang med andre barn og at familien ønsker å gjøre ting sammen, samt barnets behov for variasjon i lek. Bare i mindre grad refereres det til helsemessige begrunnelser som uro for at det kan være skadelig for barnet å se lenge på skjerm, eller at det går utover barnets søvn:

Hvorfor begrenses barnets skjermtid?

Også de respondentene som hadde oppgitt at det ikke gis begrensning fra deres side, ble bedt om å krysse av for passende begrunnelse for valget. Majoriteten opplever at det ikke er behov for begrensning, da det regulerer seg selv:

Hvorfor begrenses ikke barnets skjermtid?

I tillegg til å velge blant forhåndsbestemte svarkategorier, fikk de respondentene som valgte «Annet», mulighet til å komme med utfyllende opplysninger i fritekstfelt. Her besvarer flere respondenter spørsmålet ved å vise til at så lenge barnet gjør skolearbeidet, er med venner og ellers er aktivt i idrett eller andre fritidsaktiviteter, så er det ikke nødvendig å lage flere regler.

Blant kommentarene som uttrykker at situasjonen av ulike grunner er krevende, finner vi blant annet følgende:

«Veldig ofte konflikt rundt skjermtid, veldig vanskelig å begrense det. Han vil alltid spille hele tiden. Mister interessen for andre ting. Er bekymret. Han sier alle vennene hans spiller like mye. Ofte aggressiv når jeg sier han må avslutte spillingen. Føler meg ofte maktesløs og fortvilet over situasjonen. Eldre bror var mye flinkere til å regulere spillingen selv. Det varierer fra barn til barn»

Forelder til barn i 7. klasse

«Har prøvd så mange ganger, glemmer det, barnet har ingen å være med i fritiden»

Forelder til barn i 9. klasse

«Barnet har delt bosted, forsøk på begrensning har blitt møtt med at barnet heller «ønsker» å være hos mor»

Forelder til barn i 10. klasse

På spørsmålet om det er gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruken, viser svarene at dette er verktøy som benyttes av om lag halvparten av husstandene. Videre kommer det fram at dette gjøres i noe større grad overfor de yngre barna enn for de eldre:

Er det gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruk i deres hjem?
(F.eks. apper eller innstillinger, godkjenning for å laste ned apper osv.
(f.eks. Google Family Link), begrensninger via ruter m.m.)

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Nei	26,3 %	25,7 %	44,3 %	31,5 %
Nei, men vurderer å gjøre det	15,7 %	15,1 %	15,4 %	15,4 %
Ja, men bruker det ikke aktivt	11,1 %	14,4 %	13,9 %	12,9 %
Ja	46,9 %	44,8 %	26,4 %	40,2 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hvis vi ser på svarene i forhold til antallet voksne i hjemmet, viser det seg at slike tekniske hjelpemidler er tatt i bruk i noe større grad i husholdninger med to eller flere voksne, enn i husholdninger med kun én voksen:

**Er det gjort tekniske tiltak for å begrense skjermbruk i deres hjem?
(F.eks. apper eller innstillinger, godkjenning for å laste ned apper osv.
(f.eks. Google Family Link), begrensninger via ruter m.m.)**

	Antall voksne i hjemmet		Total
	Én voksen i hjemmet	To eller flere voksne i hjemmet	
Nei	36,8 %	30,4 %	31,3 %
Nei, men vurderer å gjøre det	16,7 %	15,1 %	15,3 %
Ja, men bruker det ikke aktivt	12,8 %	12,9 %	12,9 %
Ja	33,7 %	41,6 %	40,5 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %

På spørsmål om skjermtid oppleves som en kilde til konflikt i møte med barnet, svarer 17,2 prosent av respondentene at dette ikke er tilfelle. For de øvrige er svarene spredt utover kategoriene «Sjelden», «Noen ganger» og «Ofte», med et tyngdepunkt i kategorien «Noen ganger»:

Oppleves skjermtid som en kilde til konflikt i møte med ditt barn?

	Antall voksne i hjemmet		Total
	Én voksen i hjemmet	To eller flere voksne i hjemmet	
Nei	20,1 %	16,7 %	17,2 %
Sjelden	26,3 %	22,8 %	23,3 %
Noen ganger	39,4 %	43,9 %	43,2 %
Ofte	14,2 %	16,6 %	16,2 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Respondentene ble også spurt om aldersgrenser/aldersanbefalinger kunne oppleves som en konflikt i møte med barnet. På dette spørsmålet er det langt flere som svarer nei. Kun 2,7 prosent av respondentene oppgir at dette ofte er en kilde til konflikt.

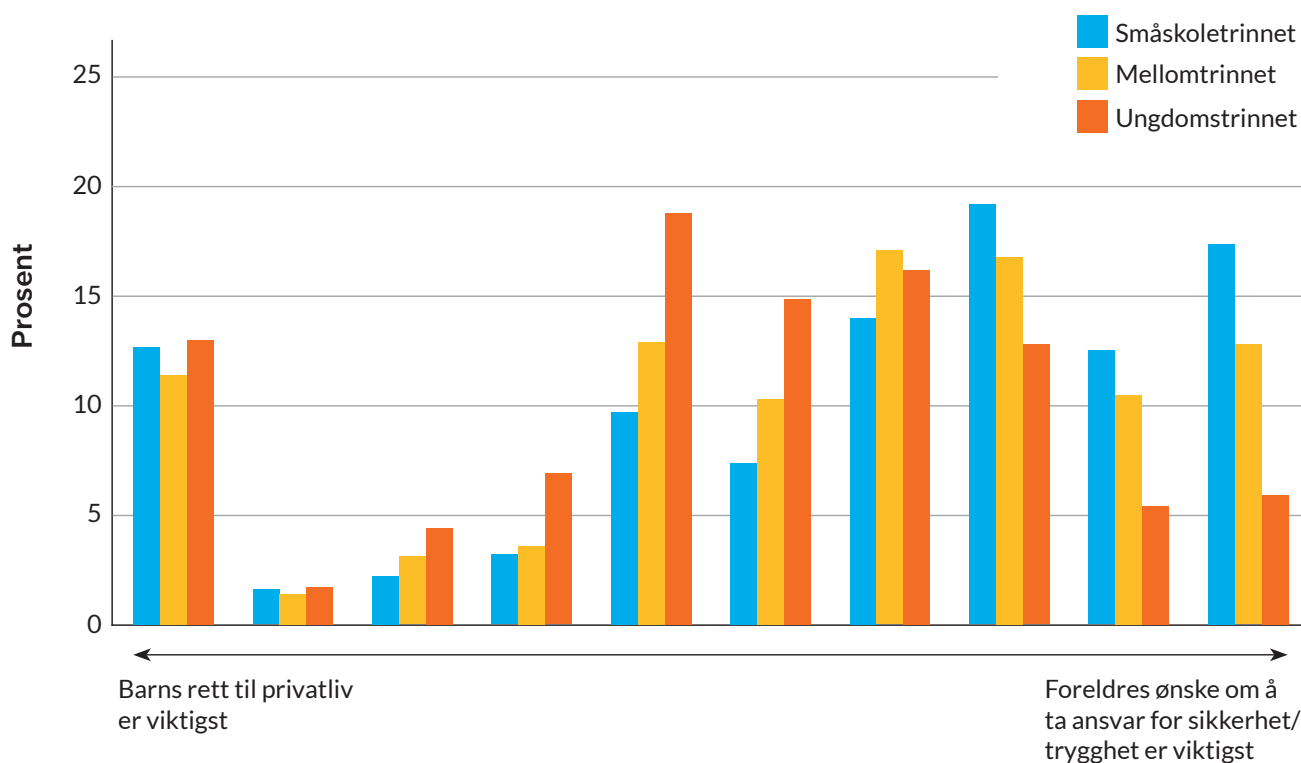
Hvis tallene brytes ned på ulike aldersgrupper av barn, viser svarene at konflikter forekommer noe oftere i hjem med barn i 10-12-årsalderen (mellomtrinnet) enn når barna er yngre eller eldre:

**Oppleves aldersgrenser/aldersanbefalinger på apper, spill o.l.
som kilde til konflikt i møte med ditt barn?**

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Nei	47,6 %	32,4 %	41,9 %	41,4 %
Sjelden	28,3 %	32,8 %	32,7 %	31,0 %
Noen ganger	21,7 %	31,5 %	22,9 %	25,0 %
Ofte	2,3 %	3,3 %	2,5 %	2,7 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

I henhold til FNs barnekonvensjon artikkel 16, har alle barn rett til et privatliv. Samtidig er foreldreansvaret definert i barnelovens § 30. På denne bakgrunn ble respondentene bedt om å vurdere barns rett til privatliv på nettet opp mot foreldrenes ønske om å ta ansvar for sikkerhet/trygghet:

Hvordan vil du vurdere barns rett til privatliv på nettet opp mot foreldres ønske om å ta ansvar for sikkerhet/trygghet?

Svarene fordeler seg utover hele skalaen, men med tydelige tyngdepunkt mot foreldreansvaret. Når svarene deles opp ut fra barnets alder, viser profilen på svarene at jo eldre barnet blir, desto mer vektlegges barnets rett til privatliv. Dette er også helt i tråd med barnelovens § 33: «Foreldre skal gje barnet stendig større sjølvråderett med alderen og fram til det fyller 18 år.»

Sosiale medier

På spørsmål om respondentene kjenner til hvilke sosiale medier deres barn bruker, svarer majoriteten at de har kunnskap om dette. Videre viser responsen at jo eldre barnet blir, desto mer opplever foreldrene at de ikke har god nok oversikt:

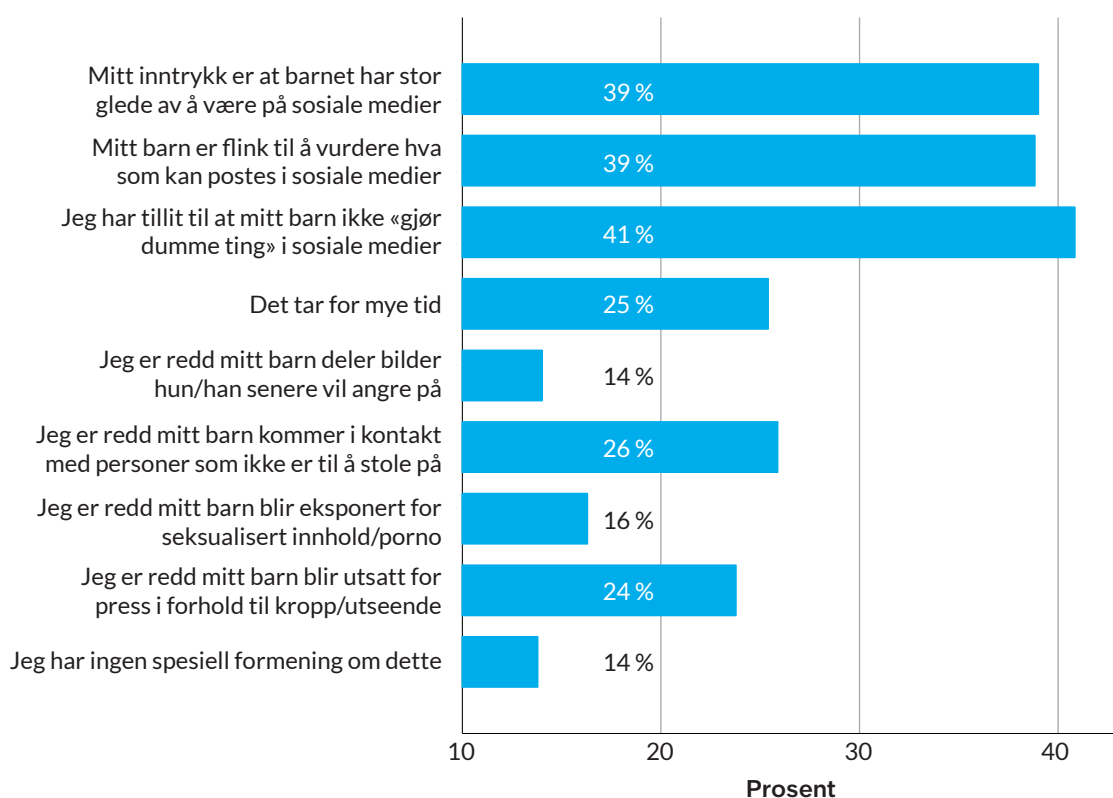
Kjenner du til hvilke sosiale medier ditt barn bruker?

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Ja, det tror jeg	35,9 %	66,5 %	62,4 %	52,9 %
Jeg vet noe, men vet ikke om det er alt	4,1 %	14,5 %	36,1 %	16,7 %
Det er det umulig for meg å vite noe om	0,1 %	0,3 %	0,6 %	0,3 %
Så langt jeg vet er ikke mitt barn på noen sosiale medier	60,0 %	18,7 %	0,9 %	30,1 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Svarene avdekker også at til tross for at gjeldende aldersgrenser for bruk av sosiale medier er 13 år, så oppgir en betydelig andel av foreldre til yngre barn at også deres barn benytter seg av denne typen tjenester til en viss grad.

Alle respondenter som valgte ett av de tre første svaralternativene på dette spørsmålet, ble presentert for et nytt spørsmål der de ble bedt om å krysse av for deres tanker rundt barnets bruk av sosiale medier:

Hva tenker du om ditt barns bruk av sosiale medier?

En betydelig andel av respondentene sier at barnet har glede av å være på sosiale medier, og de har tillit til at barnet takler ansvaret som følger med. Frykten for at barnet kommer i kontakt med personer som ikke er til å stole på, eller blir utsatt for kroppspres og utilbørlig seksualisert innhold, er imidlertid til stede hos en stor andel av respondentene.

En forelder til et barn i 6. klasse skriver som utfyllende kommentar at selv om barnet vet hva som er lurt og ikke lurt, så fører ikke det alltid til at en lar være å gjøre dumme ting.

En annen forelder poengterer viktigheten av tillit mellom barn og foreldre dersom en uheldig opplevelse skulle inntreffe:

«Vi snakker mye med ungdommene om tillit. De kan stole på at vi som foreldre vil hjelpe dem om de blir utsatt for for eksempel utpressing hvis de har delt upassende bilder av seg selv. Vi snakker om at det er lett å gjøre feil eller dumme ting, og at det da er lurt å fortelle en eller annen voksen om det, lærer, onkel, foreldre, helsesøster. De voksne vil bare gjøre én ting, og det er å hjelpe dem ut av situasjonen»

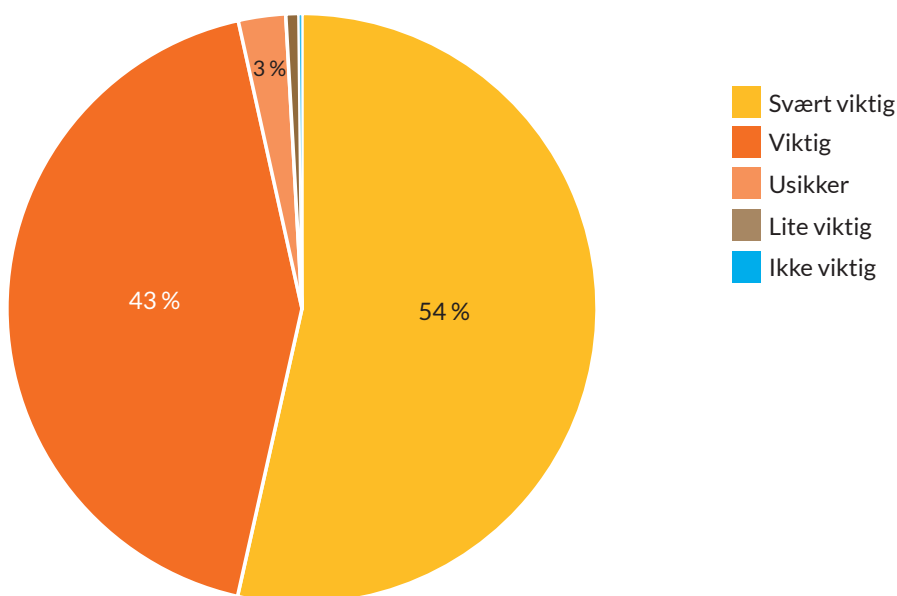
Forelder til barn i 9. klasse

Samtaler om skjermbruk

Respondentene ble videre presentert for tre spørsmål der de ble bedt om å besvare hvor viktig de mener det er å snakke med barnet om ulike former for medieinnhold. Selv om svarene fordeler seg noe ulikt på de tre spørsmålene, viser tallene i alle de tre tilfellene at over 90 prosent av respondentene mener det er «Viktig» eller «Svært viktig» å ha denne formen for dialog med barna.

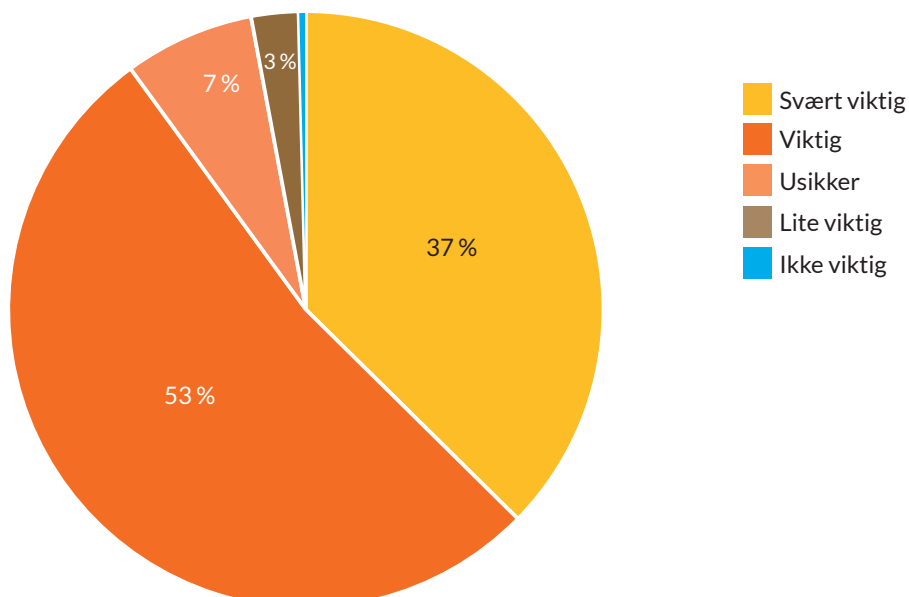
Aller viktigst mener respondentene det er å snakke med barnet om dets opplevelser på sosiale medier. 54 prosent av respondentene har her krysset av for «Svært viktig»:

I hvilken grad mener du som forelder/foresatt at det er viktig å snakke med barnet om det som det ser, eller er med på, i sosiale medier (inkl. tjenester som YouTube)?

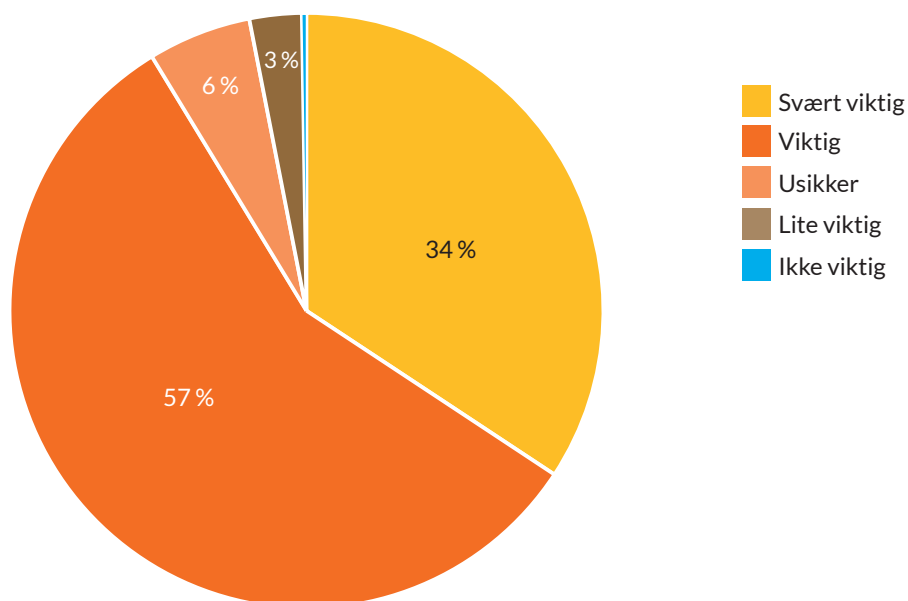

Når det gjelder å samtale om henholdsvis spill og filmer/tv-serier som barnet bruker mye tid på, fordeler svarene seg på følgende måter:

I hvilken grad mener du som forelder/foresatt at det er viktig å snakke med barnet om de spillene som barnet bruker tid på?

I hvilken grad mener du som forelder/foresatt at det er viktig å snakke med barnet om det som det ser i filmer og tv-serier?

Respondentene ble deretter presentert for seks ulike områder som disse samtalen kunne dreie seg om. Svarene viser at det temaet som oftest tas opp er «Underliggende verdier eller holdninger som kommer til uttrykk». Hele 62,6 prosent av de som har besvart spørsmålet har markert for dette. Dernext følger temaer som «Språkbruk» (60,6 prosent), «Voldsbruk» (49,1 prosent), «Kjøpepress og reklame» (43,7 prosent), «Temaer relatert til seksualitet» (30,2 prosent) og til sist «Tekniske forhold (grafikk, estetikk, osv.)» (15,8 prosent).

Under muligheten for å gi utdypende svar i fritekstfelt, er følgende tre temaområder særlig vektlagt: Kildekritikk, hva som er ekte/falskt, samt forskjellen på spill og virkelighet.

«Jeg er generelt opptatt av at barna mine skal ha et kritisk blikk og forståelse for at det er forskjellige kilder og aktører på nettets arena og at ikke alt som står på nettet skal tas som rein sannhet»

Forelder til barn i 6. klasse

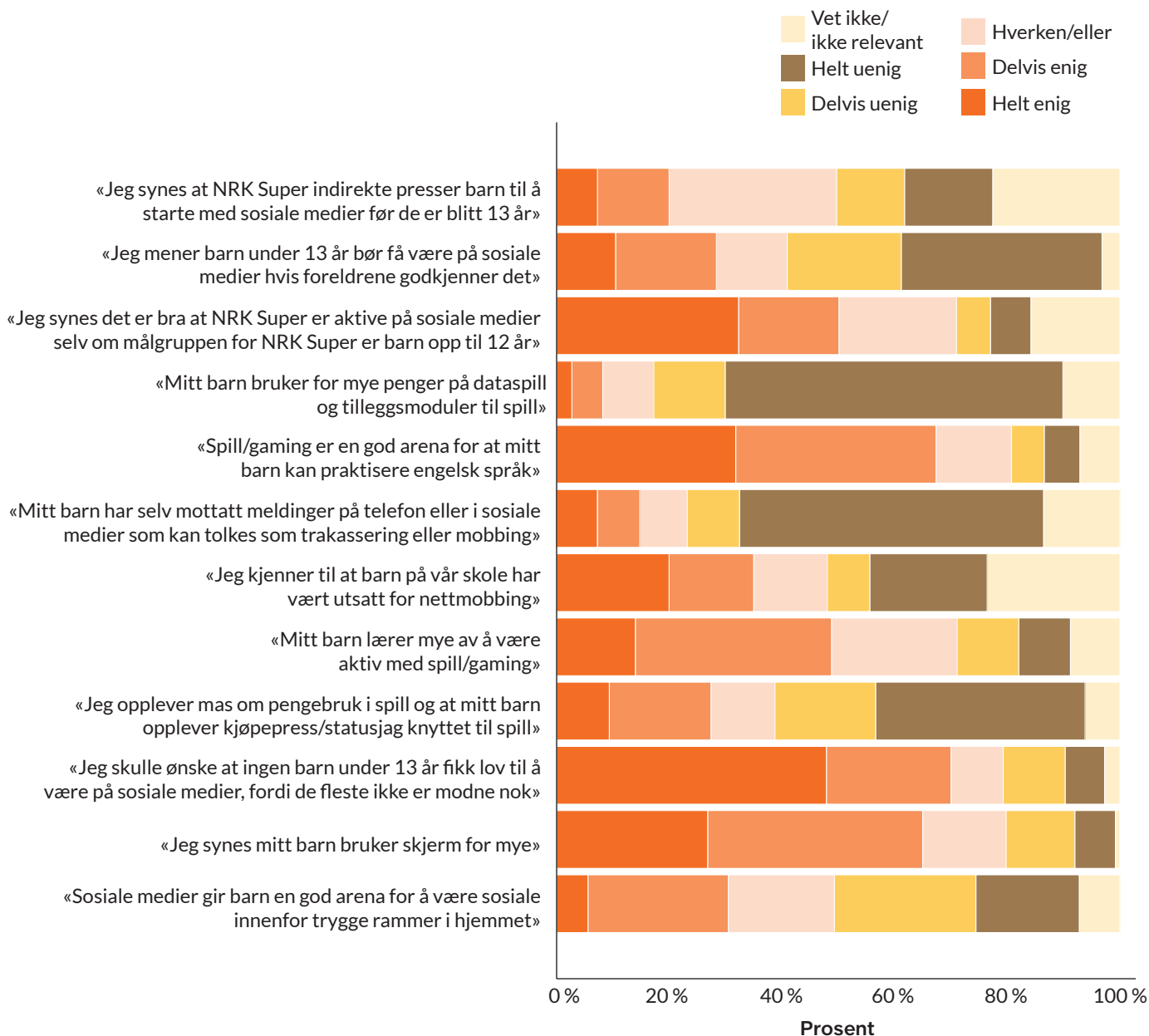
Respondentene ble også spurt om de opplever at barnet får tilfredsstillende opplæring i nettvett på skolen. Her krysser 86 prosent av for en av svarkategoriene «I noen grad», «I stor grad» eller «I svært stor grad». Når en ser på svaret i forhold til barnets alder, viser det seg imidlertid at foreldrene til de yngste barna er noe mindre fornøyde enn foreldrene til de eldre:

I hvilken grad opplever du at ditt barn får tilfredsstillende opplæring i nettvett på skolen?

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
I svært liten grad	5,2 %	2,9 %	2,2 %	3,6 %
I liten grad	13,8 %	9,1 %	7,2 %	10,4 %
I noen grad	50,6 %	48,2 %	48,4 %	49,2 %
I stor grad	25,3 %	34,6 %	36,7 %	31,5 %
I svært stor grad	5,2 %	5,2 %	5,4 %	5,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Holdninger til skjermbruk

Respondentene ble her presentert for tolv ulike påstander som de ble bedt om å ta stilling til ved å uttrykke seg på en skala fra «Helt enig» til «Helt uenig». Det var også mulig å krysse av for «Vet ikke/ikke relevant»:

På mange av spørsmålene er svarene spredt ganske jevnt utover skalaen. Vi ser imidlertid at de to spørsmålene som omhandler aldersgrensen for barns delaktighet på sosiale medier, har overveiende støtte i foreldregruppen. Hele 70 prosent er enige i påstanden om at barn under 13 år ikke er modne nok for å være på sosiale medier, og 56 prosent mener at barn under 13 år ikke bør få lov til å være der selv om foreldrene tillater det.

Ser vi nærmere på påstanden «Jeg mener barn under 13 år bør få være på sosiale medier hvis foreldrene godkjenner det», finner vi at det totalt sett er en overvekt av respondenter som er uenige (55,8 prosent). Men hvis tallene grupperes ut fra barnets alder, ser vi at foreldre som har barn i ungdomsskolealder – og som dermed er over aldersgrensen på 13 år som er presentert i påstanden – tenderer til å være mer enig i utsagnet enn foreldre til de yngre barna:

Ta stilling til påstanden: «Jeg mener barn under 13 år bør få være på sosiale medier hvis foreldrene godkjenner det»

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	45,1 %	31,7 %	26,8 %	35,6 %
Delvis uenig	19,5 %	20,3 %	21,2 %	20,2 %
Hverken/eller	11,4 %	13,0 %	13,8 %	12,6 %
Delvis enig	12,9 %	20,1 %	22,4 %	17,9 %
Helt enig	6,8 %	13,2 %	12,7 %	10,5 %
Vet ikke/ikke relevant	4,3 %	1,8 %	3,1 %	3,2 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Den samme tendensen ser vi om vi studerer holdningen til påstanden om at barn under 13 år ikke er modne nok for å være aktive i sosiale medier. Selv om forskjellene i svarene mellom foreldre til yngre og eldre barn ikke er like stor på dette punktet, ser vi også her at foreldre til barn på ungdomstrinnet tenderer til å være mer uenige i utsagnet:

Ta stilling til påstanden: «Jeg skulle ønske at ingen barn under 13 år fikk lov til å være på sosiale medier, fordi de fleste ikke er modne nok»

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	6,1 %	7,7 %	7,4 %	7,0 %
Delvis uenig	6,1 %	12,4 %	16,2 %	11,0 %
Hverken/eller	6,6 %	10,3 %	11,9 %	9,3 %
Delvis enig	19,9 %	22,7 %	24,5 %	22,1 %
Helt enig	57,2 %	45,1 %	38,1 %	47,9 %
Vet ikke/ikke relevant	4,1 %	1,7 %	1,9 %	2,7 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Går vi videre til påstanden om at barn bruker skjerm for mye, ser vi også her en forskjell mellom foreldre til yngre og eldre barn. Blant foreldre til småskolebarn er det 53,6 prosent som sier seg helt eller delvis enig i utsagnet, mens det for foreldre med barn på ungdomstrinnet er hele 75,4 prosent som gjør det samme:

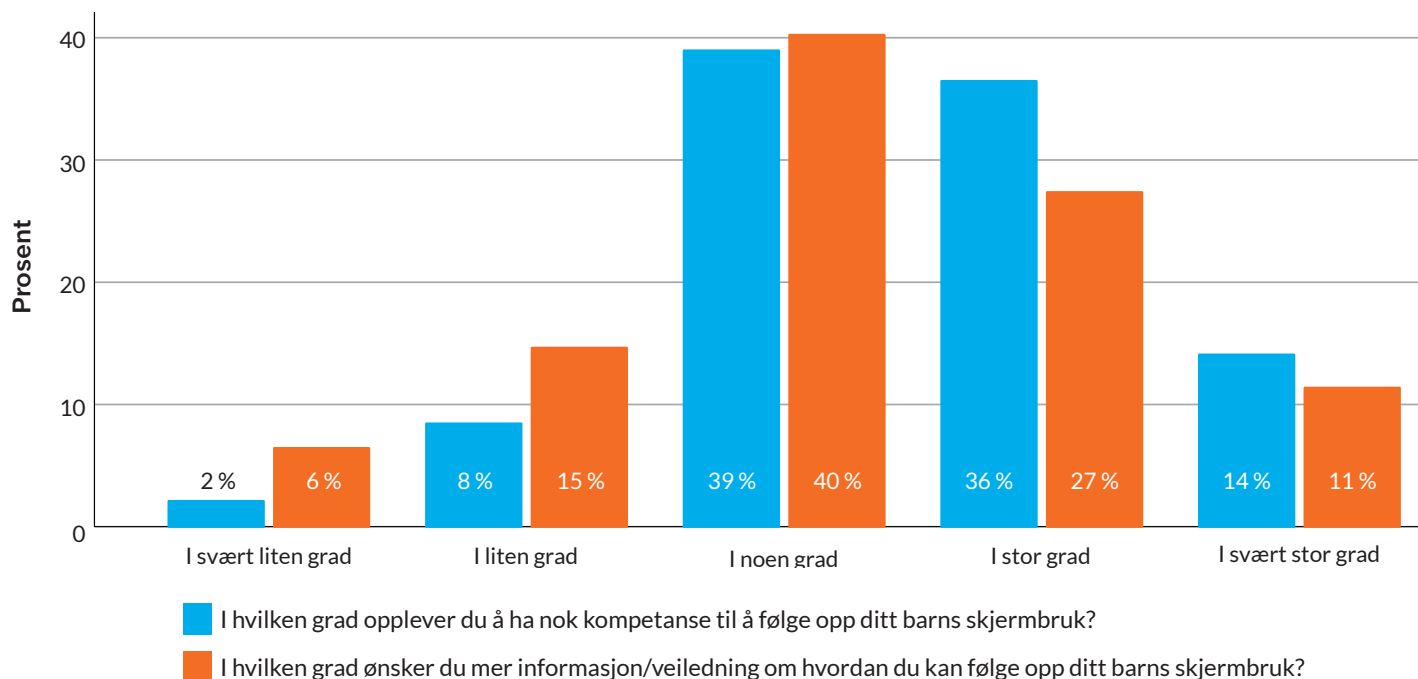
Ta stilling til påstanden: «Jeg synes mitt barn bruker skjerm for mye»

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	11,3 %	5,0 %	3,8 %	7,2 %
Delvis uenig	16,5 %	10,2 %	8,3 %	12,2 %
Hverken/eller	17,5 %	14,1 %	11,8 %	14,8 %
Delvis enig	37,2 %	40,0 %	37,7 %	38,2 %
Helt enig	16,4 %	30,0 %	37,7 %	26,8 %
Vet ikke/ikke relevant	1,0 %	0,8 %	0,6 %	0,8 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Dette spørsmålet må ses i sammenheng med det tidligere spørsmålet om hvor mye barnet faktisk bruker skjermbaserte medier. 30,5 prosent av foreldre til barn på ungdomstrinnet oppga der at barnet bruker skjerm mer enn fire timer i døgnet utenom skoletid og lekser.

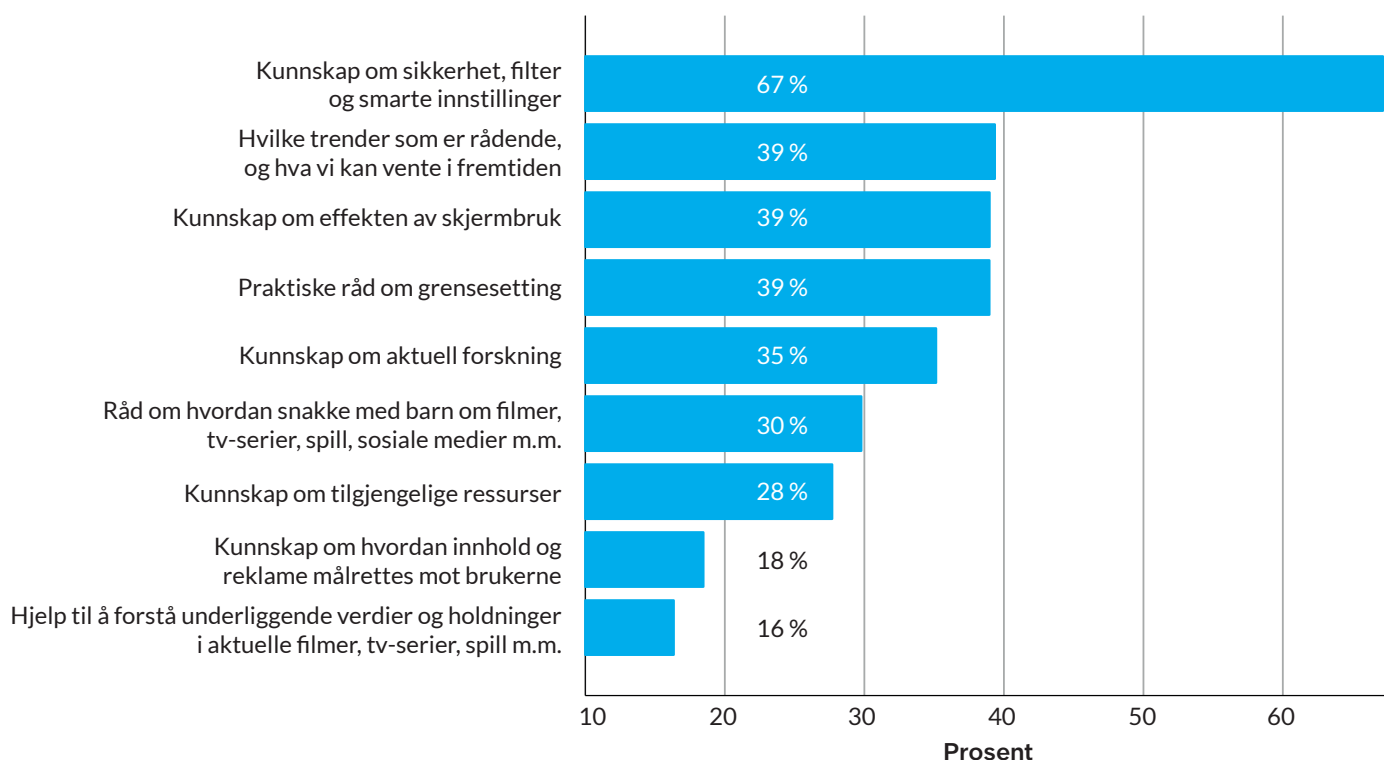
Kompetanse om skjermbruk

Respondentene ble også bedt om å besvare i hvilken grad de opplever å ha nok kompetanse til å følge opp barnets skjermbruk, og i hvilken grad de skulle ønske mer informasjon eller veiledning.

Svarene på disse spørsmålene tyder på at mange foreldre opplever at de har noe kunnskap, men at de ønsker mer. Respondentene ble også spurt om hvilke områder de særlig opplever at de har behov for mer kompetanse. Her peker kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger seg ut:

På hvilke områder skulle du ønske du hadde mer kompetanse?

De områdene som færrest etterspør mer kompetanse på, er svaralternativene «Hjelp til å forstå underliggende verdier og holdninger i aktuelle filmer, tv-serier, spill m.m.» og «Kunnskap om hvordan innhold og reklame målrettes mot brukerne».

Når muligheten blir gitt til respons i fritekstfelt, stiller en respondent spørsmålstegn ved hvor reflektert skolen selv er når det kommer til skjermbruk. Vedkommende er spesielt kritisk til at tid på SFO blir brukt til skjermbasert underholdning:

«Synes ikke skolen selv har nok kunnskap/er nok reflektert. Da spesielt SFO som viser filmer til barna, noe jeg lurer på hvorfor de gjør. Barn ser generelt for mye skjerm, da bør det begrenses på skolen og iallfall SFO. På skolen brukes det til læring, det er litt annerledes, men en vanlig spillefilm på SFO blir upedagogisk og unødvendig. De får som regel heller ikke sett slutten, så når de kommer hjem må de absolutt se filmen hjemme for å få se slutten. Så mer bevissthet på spesielt SFO synes jeg er helt nødvendig»

Forelder til barn i 3. klasse som går på SFO

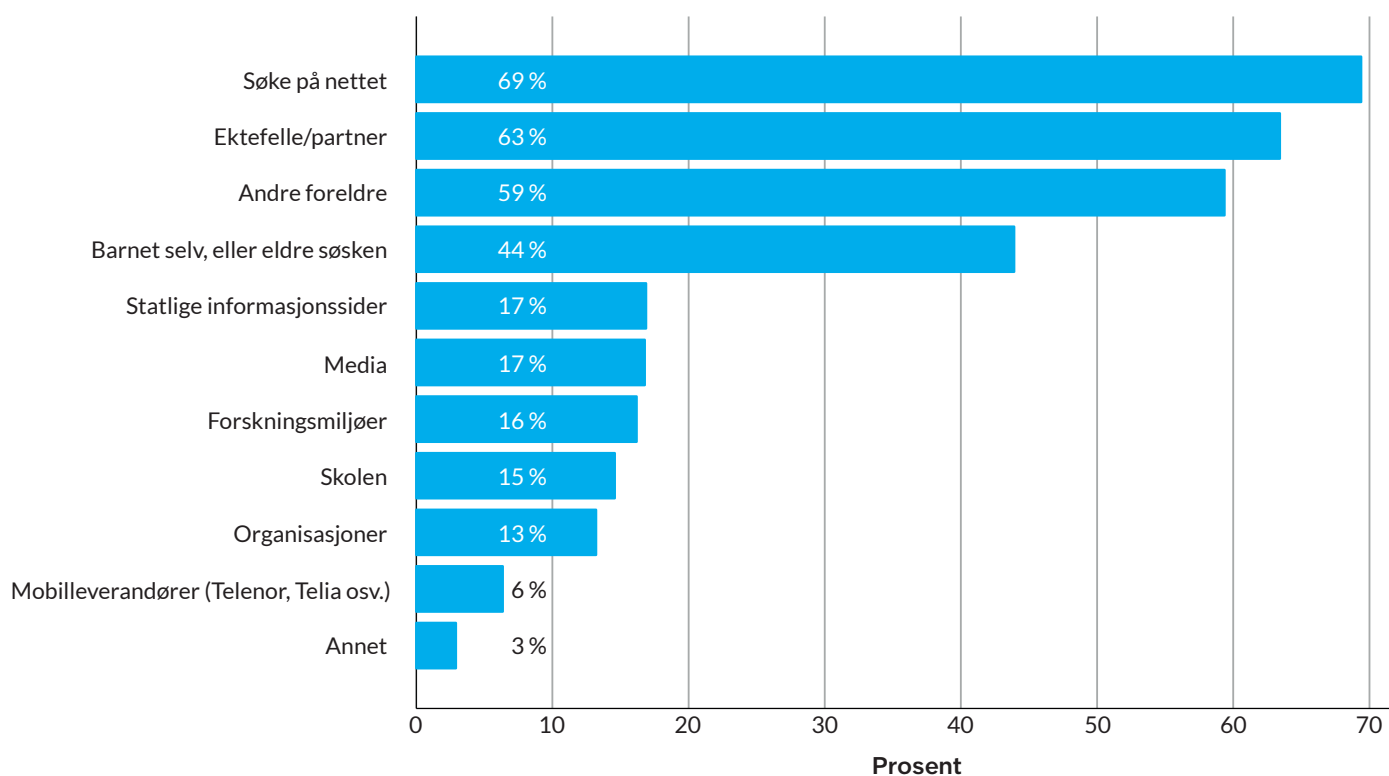
En annen forelder peker på dilemmaet at det er viktig å følge med på det som barnet er en del av, men samtidig så har man ikke selv et ønske om å være en aktiv deltaker:

«Er ikke veldig aktiv selv, og ønsker heller ikke å være det for å kunne sette meg inn i alt barna våre lærer om. Vil gjerne lære mer og se hvordan en tjeneste fungerer uten å måtte opprette konto/logge inn/opprette bruker osv.»

Forelder til barn i 6. klasse

Når det gjelder spørsmål om hvor man rådfører seg hvis man kjenner et behov for å innhente mer informasjon, peker personer i nær omgangskrets – samt åpne søk på internett – seg klart ut:

Hvor rådfører du deg hvis du kjenner behov for å innhente mer informasjon eller veiledning?

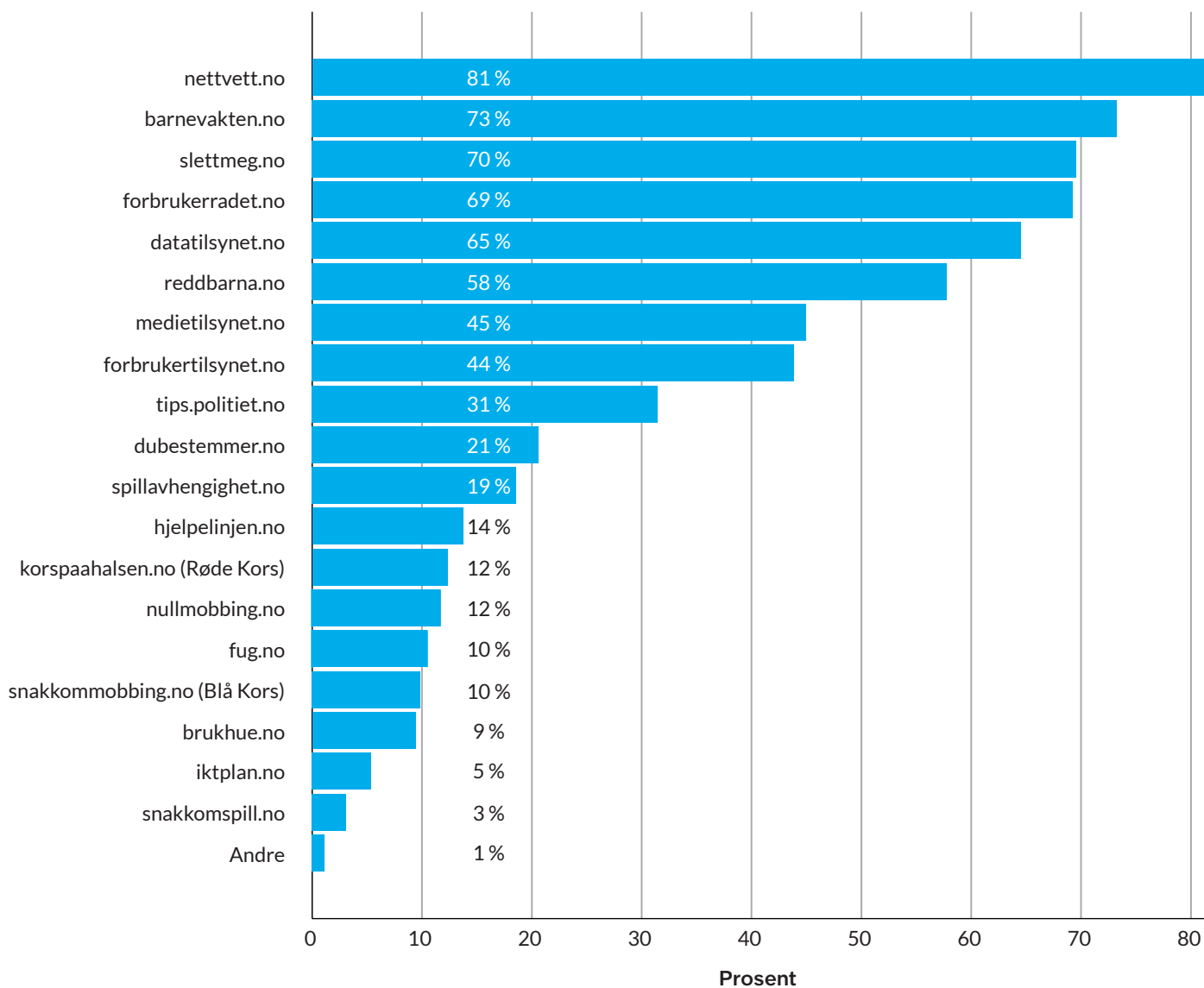

«Det som er det største problemet for oss foreldre, er interesse for å sette seg inn i det digitale og tiden dette tar»

Forelder til barn i 5. klasse, om hvilke områder man skulle ønske man hadde mer kompetanse på

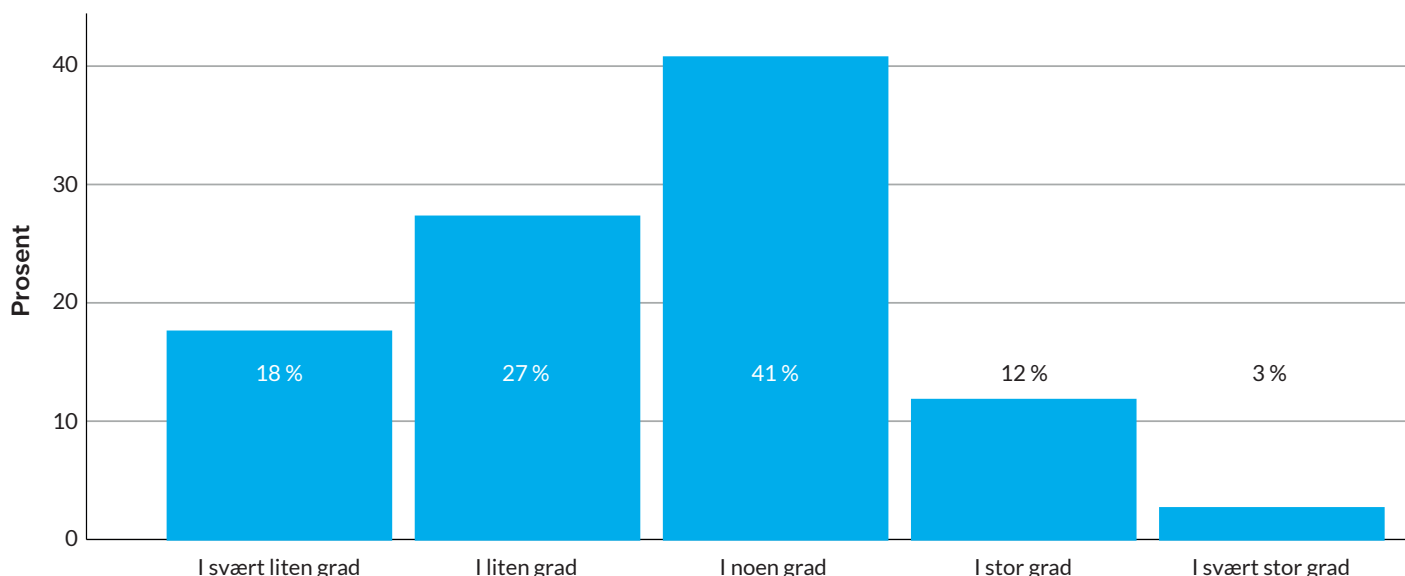
I spørsmålet om å krysse av for hvilke ressursider de kjenner til, viser det seg imidlertid at forholdsvis mange av respondentene kjenner til et ganske bredt spekter av kilder. Nettvett.no er den tjenesten som nevnes av flest, men også barnevakten.no, slettmeg.no, forbrukerradet.no og datatilsynet.no har høye tall for avkrysningene:

Kryss av for de ressursidene som du kjenner til

Når det gjelder samarbeidet mellom hjem og skole, svarer nær halvparten av respondentene at de i liten eller endog svært liten grad opplever at skolen gir dem hjelp til å bevisstgjøre barnet på sin skjermbruk:

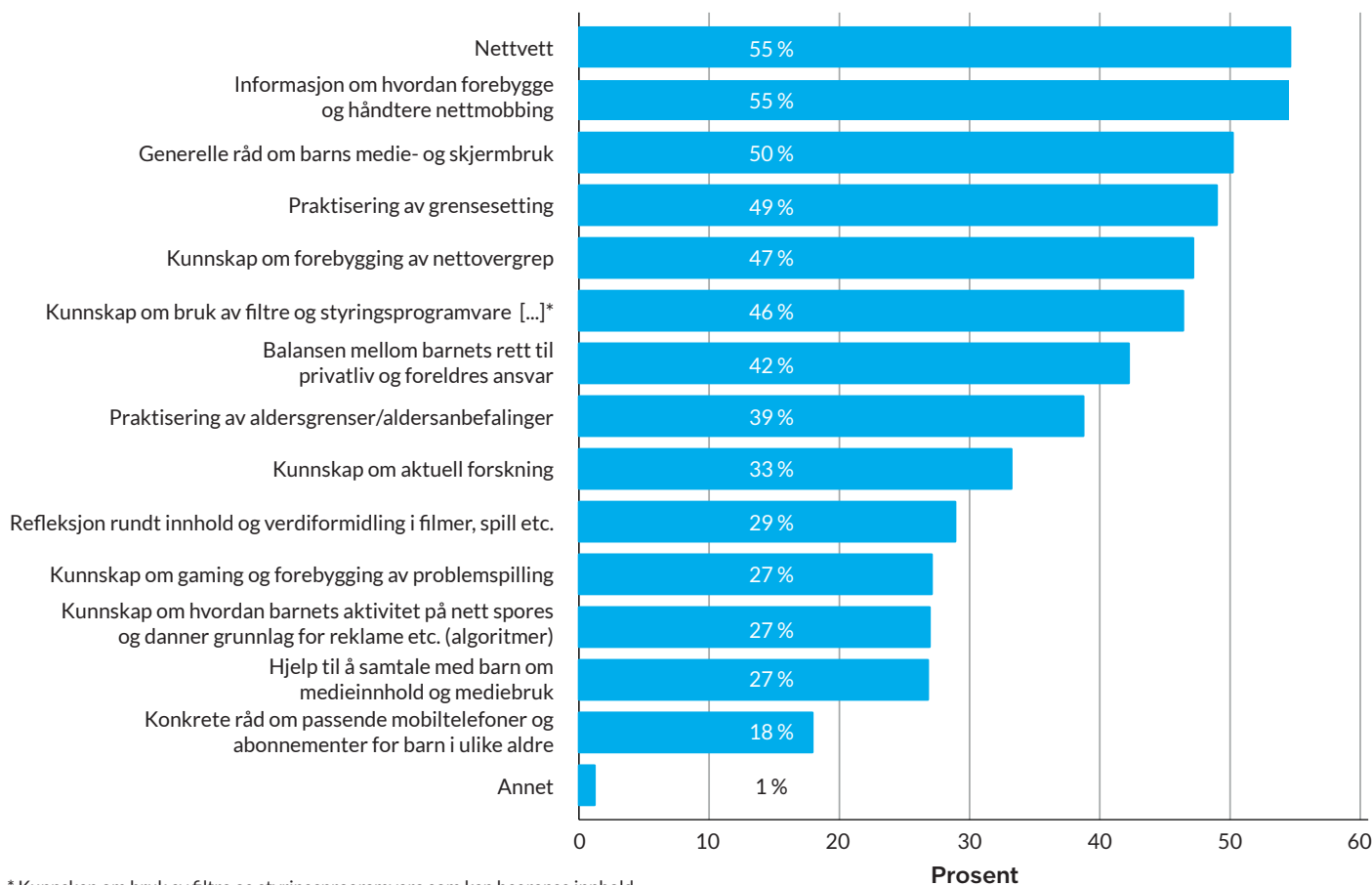
I hvilken grad opplever du at skolen gir deg som forelder hjelp til å bevisstgjøre barnet på sin skjermbruk?

Respondentene ble videre bedt om å krysse av blant 14 aktuelle saksområder som kan tas opp i foreldremøter eller på temakvelder i regi av skolen/FAU. Det ble i tillegg gitt muligheten til å komme med egne forslag i fritekstfelt.

79,6 prosent av respondentene krysset av for aktuelle forslag til tema. Over halvparten av disse (56,6 prosent) markerte fem eller flere områder, og 11 prosent markerte ti eller flere forslag. Samtidig er det ingen områder som peker seg ut som vesentlig mer interessante enn andre, selv om «Nettvett» og «Informasjon om hvordan forebygge og håndtere nettmobbing» er de to områdene som har fått flest avkryssinger:

Hvis skolen/FAU skulle arrangere temakvelder om skjermbruk for foreldrene: Innenfor hvilke områder mener du det er størst behov?

* Kunnskap om bruk av filtre og styringsprogramvare som kan begrense innhold, styre tid, og gi foreldre oversikt over, og kontroll med, barnets skjermbruk

Hvis vi går bakenfor totaltallene, kommer noen variasjoner til uttrykk. Selv om det bare er 17,3 prosent av foreldrene totalt som har ytret ønske om konkrete råd om passende mobiltelefon og abonnementer, er andelen 23,3 prosent hvis vi her kun ser på foreldre til barn på småskoletrinnet. Dette kan forklares med at mange barn får sin første mobiltelefon i løpet av de første skoleårene, og det er da foreldrene må finne frem til funksjonelle løsninger.

Også for temaforslaget som omhandler kunnskap om bruk av filtre og styringsprogramvare som kan begrense innhold og gi foreldre bedre oversikt over barnets skjermbruk, er det klart flere av foreldrene til de yngste barna som etterspør dette enn de som har barn på ungdomstrinnet. Blant foreldre til barn på småskoletrinnet og mellomtrinnet er det henholdsvis 50 prosent og 49,1 prosent som har foreslått dette temaet, mens 38,9 prosent av foreldre til barn på ungdomstrinnet har krysset av for det samme.

Den motsatte tendensen kommer til uttrykk for svaralternativet om balansen mellom barnets rett til privatliv og foreldrenes ansvar. 47,6 prosent av foreldrene til ungdomsskoleelever foreslår dette temaet, mens 38,8 prosent av foreldrene til barn på småskoletrinnet gjør det samme.

Respons på påstander

Respondentene ble bedt om å ta stilling til en serie med påstander som på ulike måter gir uttrykk for deres meninger og holdninger. Den første påstanden var «Mitt inntrykk er at mange familier har konflikter knyttet til barns skjermbruk». Her viser svarene at fire av fem sier seg delvis eller helt enig i denne påstanden, og det er helt marginale forskjeller mellom foresatte for henholdsvis yngre og eldre barn:

**Ta stilling til påstanden:
«Mitt inntrykk er at mange familier har konflikter knyttet til barns skjermbruk»**

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	2,0 %	1,4 %	1,6 %	1,7 %
Delvis uenig	2,5 %	2,0 %	3,2 %	2,6 %
Hverken/eller	11,3 %	12,0 %	11,8 %	11,7 %
Delvis enig	40,6 %	37,8 %	38,9 %	39,3 %
Helt enig	36,9 %	41,9 %	39,6 %	39,2 %
Vet ikke/ikke relevant	6,7 %	4,8 %	5,0 %	5,6 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

På spørsmål om hvordan respondentene stiller seg til påstanden om at det er vanskelig å sette regler for barns skjermbruk i familien, kommer det derimot frem at dette er et tema som synes å være mer krevende etter hvert som barna blir eldre:

**Ta stilling til påstanden:
«Jeg synes det er vanskelig å vite hvilke regler vi skal ha i familien for barns skjermbruk»**

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	26,0 %	22,0 %	19,9 %	23,0 %
Delvis uenig	27,4 %	26,3 %	23,4 %	25,9 %
Hverken/eller	12,8 %	11,3 %	11,9 %	12,1 %
Delvis enig	23,9 %	29,4 %	31,6 %	27,8 %
Helt enig	8,0 %	10,0 %	11,7 %	9,7 %
Vet ikke/ikke relevant	1,8 %	1,0 %	1,5 %	1,5 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

«Mine barn har skjermtid på to til tre timer på lørdag og søndag morgen. Ellers er det ikke skjermtid. Dette fungerer veldig fint. Grunnen til at ungene har skjermtid er at hvis de ikke hadde det hadde de brukt stort sett all tid på skjerm. Det er viktig for barn å leke og lære at livet er noe annet en skjerm»

Forelder til barn i 2. klasse, om hvorfor barnets skjermtid begrenses

Hvis vi her slår sammen kategoriene «Helt enig» og «Delvis enig», ser vi at 43,3 prosent av foreldre til barn på ungdomstrinnet støtter påstanden, mens 31,9 prosent av foreldre til barn på småskoletrinnet har uttrykt samme oppfatning.

Også i møte med den neste påstanden; «Jeg mener jeg har den kompetansen som trengs for å følge opp mitt barns skjermbruk på en god måte», ser vi en forskjell mellom foreldre til de yngste vs. de eldste barna. Foreldre til barn på ungdomstrinnet opplever i større grad manglende kompetanse. I denne gruppen foreldre er 22 prosent helt eller delvis uenige i påstanden, mens 15,7 prosent av foreldre til barn på småskoletrinnet sier det samme:

Ta stilling til påstanden: «Jeg mener jeg har den kompetansen som trengs for å følge opp mitt barns skjermbruk på en god måte»

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	2,6 %	2,4 %	3,3 %	2,8 %
Delvis uenig	13,1 %	15,3 %	18,7 %	15,4 %
Hverken/eller	16,2 %	17,2 %	15,9 %	16,4 %
Delvis enig	43,0 %	43,9 %	43,2 %	43,3 %
Helt enig	23,1 %	20,0 %	17,5 %	20,5 %
Vet ikke/ikke relevant	1,9 %	1,3 %	1,4 %	1,6 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Videre ble respondentene bedt om å ta stilling til en påstand om deres egen frykt for at barnet skal komme borti nettsider som ikke er bra. Her viser svarene at tre av fire foreldre kjenner på dette. Det er ingen vesentlig forskjell mellom foreldre til barn på ulike aldersnivåer, selv om det er en tendens til at foreldre til de yngste barna er mest bekymret:

Ta stilling til påstanden: «Jeg er redd for at mitt barn skal komme borti nettsider som ikke er bra»

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	3,8 %	2,9 %	3,4 %	3,4 %
Delvis uenig	7,4 %	7,9 %	12,7 %	9,1 %
Hverken/eller	9,1 %	10,2 %	13,2 %	10,6 %
Delvis enig	36,1 %	39,7 %	39,8 %	38,3 %
Helt enig	40,2 %	37,8 %	29,7 %	36,3 %
Vet ikke/ikke relevant	3,4 %	1,5 %	1,1 %	2,2 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

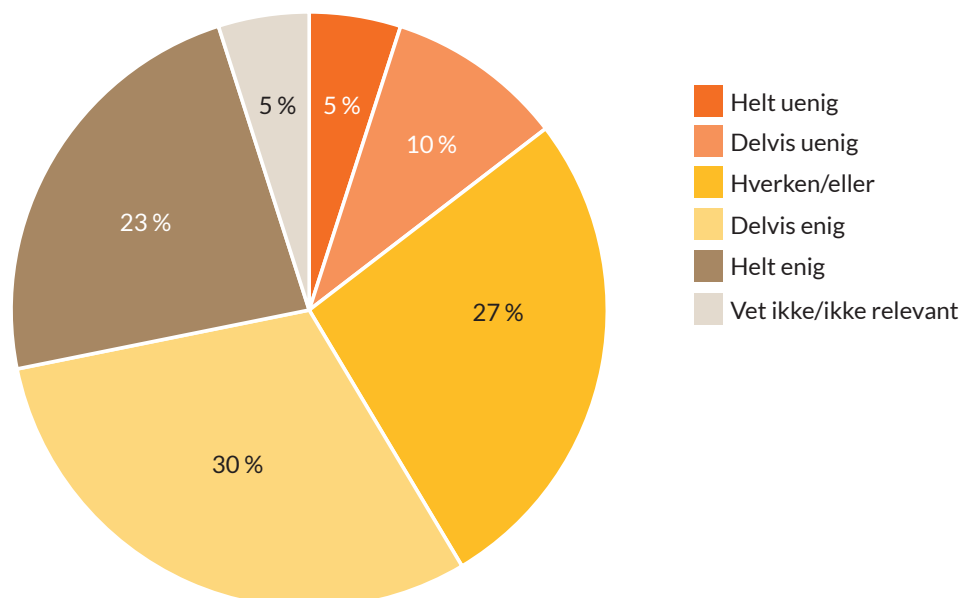
Det kan også være interessant å se på dette spørsmålet i lys av hvor mye tid barnet bruker på skjerm til daglig, men heller ikke det ser ut til å ha noen innvirkning på frykten foreldre kjenner på. Bekymringen for at barnet skal komme borti nettsider som ikke er bra, er like sterkt til stede hos foreldre til barn som bruker skjerm lite, som hos foreldre til barn som bruker skjerm mye:

**Ta stilling til påstanden:
«Jeg er redd for at mitt barn skal komme borti nettsider som ikke er bra»**

	Daglig skjermbruk			Total
	Mindre enn 2 timer	2-4 timer	Mer enn 4 timer	
Helt uenig	3,7 %	3,2 %	3,5 %	3,4 %
Delvis uenig	8,2 %	9,4 %	10,4 %	9,1 %
Hverken/eller	9,4 %	11,2 %	11,9 %	10,6 %
Delvis enig	37,9 %	38,8 %	37,6 %	38,3 %
Helt enig	38,0 %	35,4 %	35,3 %	36,3 %
Vet ikke/ikke relevant	2,8 %	1,9 %	1,4 %	2,2 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

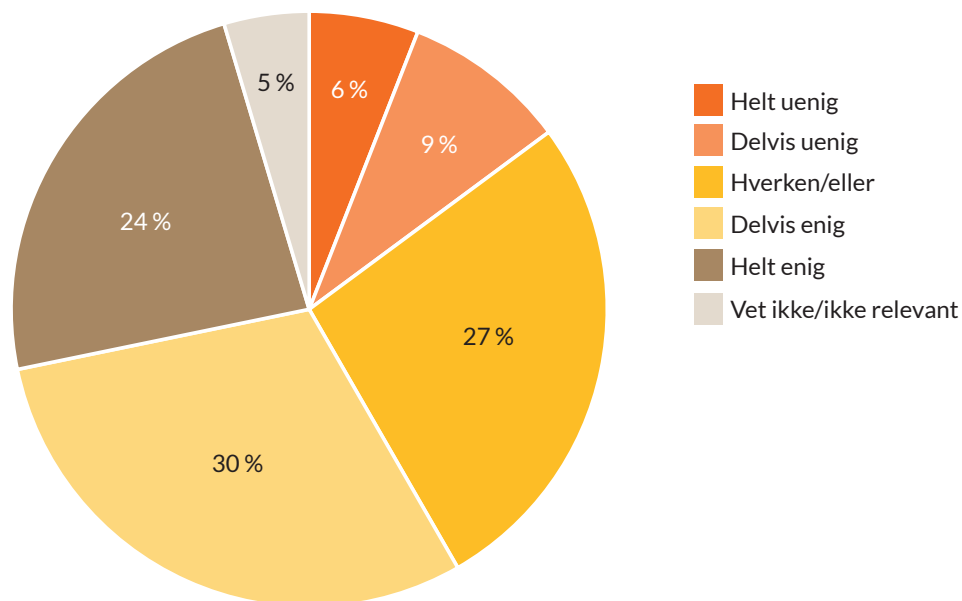
Respondentene ble videre eksponert for fem ulike påstander som omhandler myndighetenes rolle som aktiv rådgiver overfor foreldre på området barn og mediebruk. Først kom påstanden «Jeg skulle ønske foreldre fikk klare råd og anbefalinger om filmer, tv-serier, spill og nettsider», der over halvparten uttrykker at de er helt eller delvis enig i dette, men der også mer enn hver fjerde forelder svarer «hverken/eller»:

**Ta stilling til påstanden:
«Jeg skulle ønske vi foreldre fikk klare råd og anbefalinger om filmer, tv-serier, spill og nettsider.»**

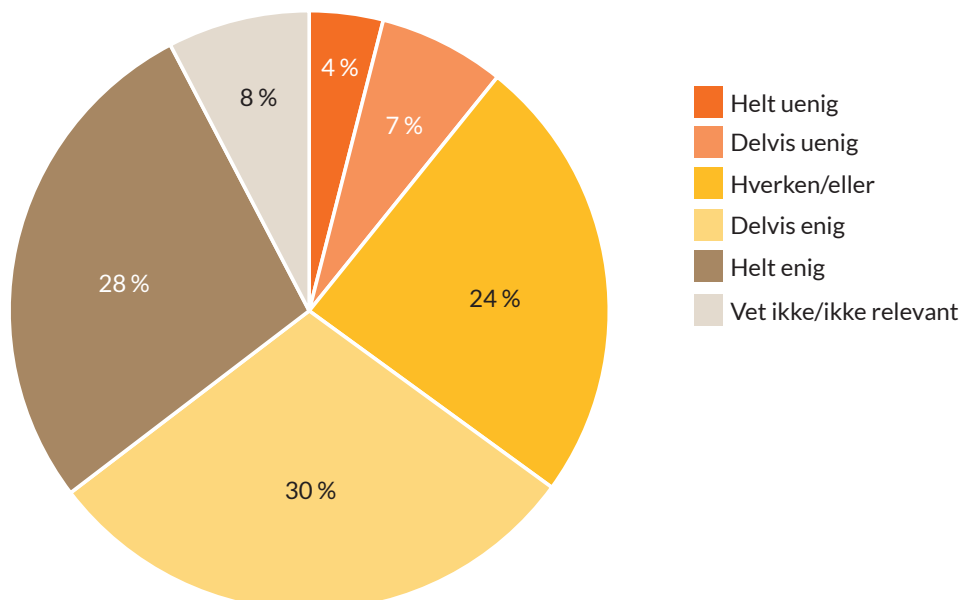
Omtrent samme fordeling ser vi på avkrysningene for påstanden «Jeg ønsker meg flere retningsgivende råd fra myndighetene om barns skjermbruk»:

**Ta stilling til påstanden:
«Jeg ønsker meg flere retningsgivende råd fra myndighetene om barns skjermbruk»**

Noen flere foreldre uttrykker at de er enige i påstanden om at «Det ville vært bra om spill og filmer hadde en klarere begrunnelse for aldersgrensen». Til sammen 58 prosent av de som har besvart spørsmålet har markert at de er helt eller delvis enig i dette, mens 11 prosent er helt eller delvis uenig. Også på dette spørsmålet er om lag hver fjerde respondent nøytral til påstanden:

**Ta stilling til påstanden:
«Det ville vært bra om alle spill og filmer hadde en klarere begrunnelse for aldersgrensen»**

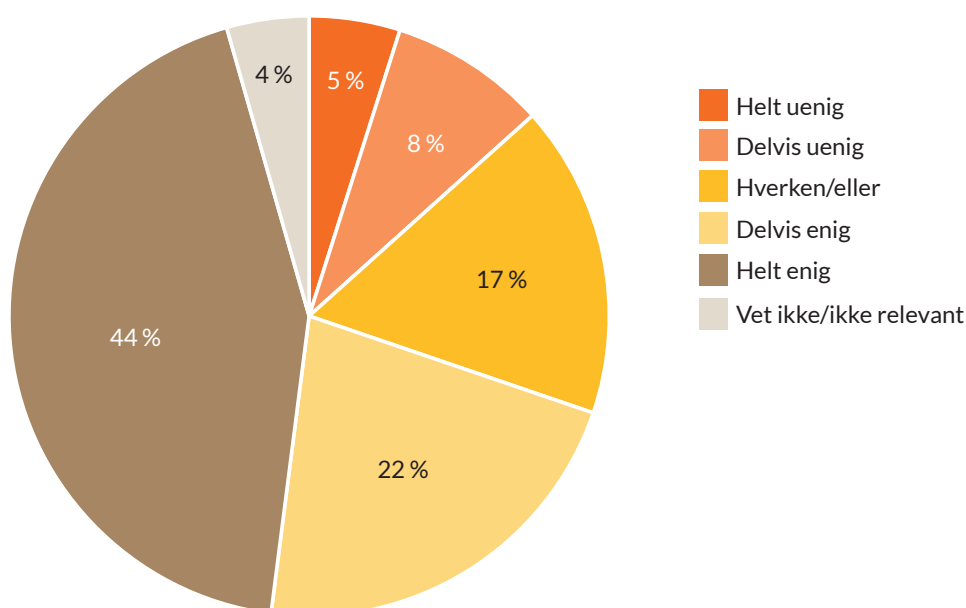
De to siste påstandene relatert til dette temaet var koblet opp mot barns bruk av sosiale medier. Når det gjelder påstanden vedrørende råd og informasjon fra myndighetene, gir svarene et klart signal om at mange foreldre ønsker tydelige anbefalinger. Det er en viss tendens til at foreldre til barn på lave klassetrinn etterspør dette mer enn foreldre til de eldste barna, men i alle grupper av foreldre er signalet klart:

**Ta stilling til påstanden:
«Råd og informasjon fra myndighetene om barn på sosiale medier er for utydelige»**

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	2,8 %	3,4 %	3,5 %	3,2 %
Delvis uenig	6,8 %	8,6 %	8,8 %	8,0 %
Hverken/eller	27,7 %	30,8 %	33,2 %	30,3 %
Delvis enig	25,9 %	26,7 %	25,7 %	26,1 %
Helt enig	22,5 %	20,8 %	18,3 %	20,7 %
Vet ikke/ikke relevant	14,3 %	9,6 %	10,6 %	11,8 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Aller tydeligst er foreldrene når de blir bedt om å ta stilling til påstanden om at myndighetene bør gi klare råd om at barn under 13 år ikke skal være på sosiale medier. Hele 44 prosent av respondentene har her krysset av for «Helt enig», og 22 prosent er delvis enige. Til sammen utgjør dette nær to av tre foreldre, og selv om det også på denne påstanden er flest blant foreldre til de yngste barna som har uttrykt enighet (tilsammen 71,4 prosent), så er det klart flertall også blant foreldre til ungdomsskolebarn (tilsammen 58,7 prosent):

**Ta stilling til påstanden:
«Myndighetene burde gi klare råd om at barn under 13 år ikke bør være på sosiale medier»**

Respondentene ble videre bedt om å ta stilling til påstanden om at grunnskolen burde være mobilfri sone. Svarene fra foreldre og foresatte i denne undersøkelsen er tydelig på at slik bør det være. Bare 10,9 prosent uttrykker uenighet i forhold til denne påstanden, og selv blant foreldrene på tiende trinn ser vi et meget klart flertall for en slik holdning:

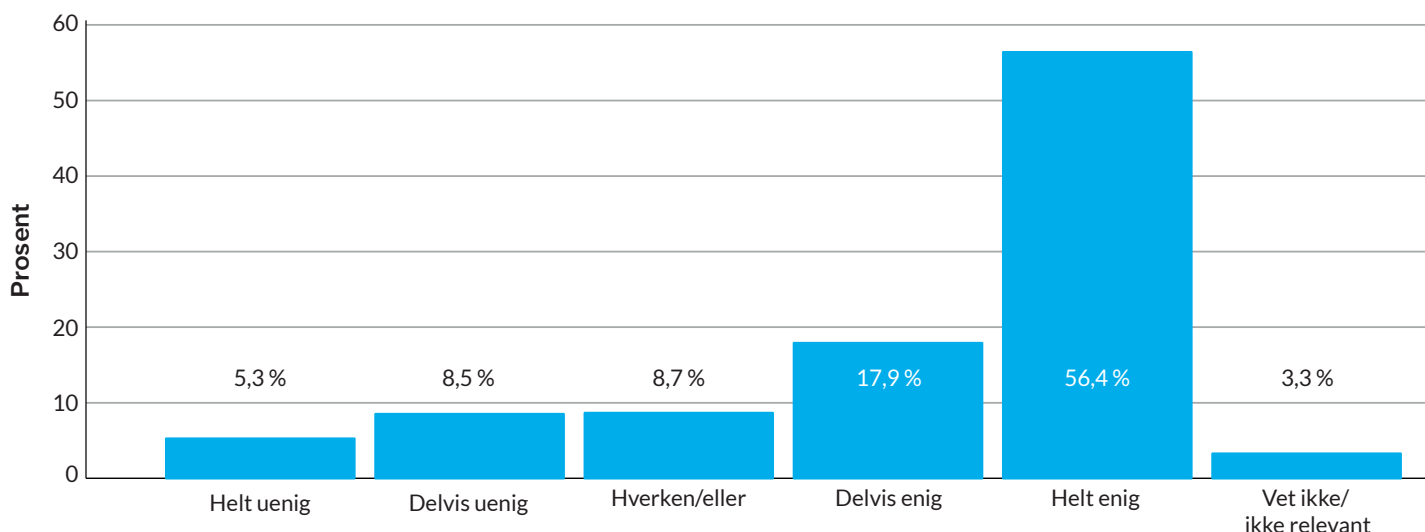
«Ved å begrense det så opplever vi at barnet klarer å nyte sosial omgang og andre fritidsaktiviteter»

Forelder til barn i 2. klasse, om hvorfor barnets skjermtid begrenses

Ta stilling til påstanden: «Grunnskolen burde være mobilfri sone»

	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	3,7 %	4,4 %	5,1 %	4,3 %
Delvis uenig	6,0 %	5,9 %	8,0 %	6,6 %
Hverken/eller	7,4 %	8,4 %	7,8 %	7,8 %
Delvis enig	14,4 %	15,2 %	17,9 %	15,7 %
Helt enig	64,6 %	63,2 %	58,1 %	62,3 %
Vet ikke/ikke relevant	3,8 %	2,9 %	3,0 %	3,3 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Ta stilling til påstanden: «Grunnskolen burde være mobilfri sone»
(Kun foresatte for 10. trinn)

På spørsmålet om foreldrene kjenner seg trygge på at skolen gir barnet god opplæring i nettvett, inkludert bruk av sosiale medier, har over halvparten av respondentene markert seg helt eller delvis enig i påstanden. Dersom vi knytter graden av tilfredshet med skolens opplæring på dette punktet til foreldrenes utdanning, ser vi at tilfredsheten er høyest hos de respondentene som har lav utdanning. Høyt utdannede foresatte er mer kritisk innstilt. I den sistnevnte gruppen har 27 prosent sagt seg uenige i påstanden, mens det blant de med lavest utdanning er 16,7 prosent av respondentene som klart uttrykker at de ikke er trygge på den opplæringen skolen gir deres barn:

Ta stilling til påstanden:**«Jeg er trygg på at skolen gir mitt barn god opplæring i nettvett, inkl. bruk av sosiale medier»**

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

	Grunnskole/ folkeskole/ realskole	Videregående skole/ gymnas/ yrkesskole	Universitet/ høyskole (1-3 år etter videregående skole)	Universitet/ høyskole (4 år eller mer etter videregående skole)	Total
Helt uenig	3,3 %	5,5 %	7,1 %	7,1 %	6,6 %
Delvis uenig	13,4 %	13,4 %	16,1 %	19,9 %	17,1 %
Hverken/eller	17,2 %	21,1 %	21,2 %	22,0 %	21,4 %
Delvis enig	31,4 %	33,0 %	34,1 %	33,7 %	33,6 %
Helt enig	32,2 %	22,5 %	17,2 %	12,6 %	16,8 %
Vet ikke/ikke relevant	2,5 %	4,5 %	4,4 %	4,5 %	4,4 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

En parallell tendens kommer frem hvis vi studerer svarene tilknyttet påstanden «Jeg kjenner på en følelse av avmakt i møte med alt det mine barn kan bli utsatt for gjennom sin skjermbruk». Også her uttrykker foreldre med lavere utdanning en større grad av enighet i påstanden enn foreldre som er høyt utdannet. Aller mest kommer forskjellen til uttrykk ved at det er flere av de høyt utdannede som uttrykker uenighet til påstanden, og at det er færre i denne gruppen som stiller seg nøytrale til påstanden:

Ta stilling til påstanden: «Jeg kjenner på en følelse av avmakt i møte med alt det mine barn kan bli utsatt for gjennom sin skjermbruk»

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

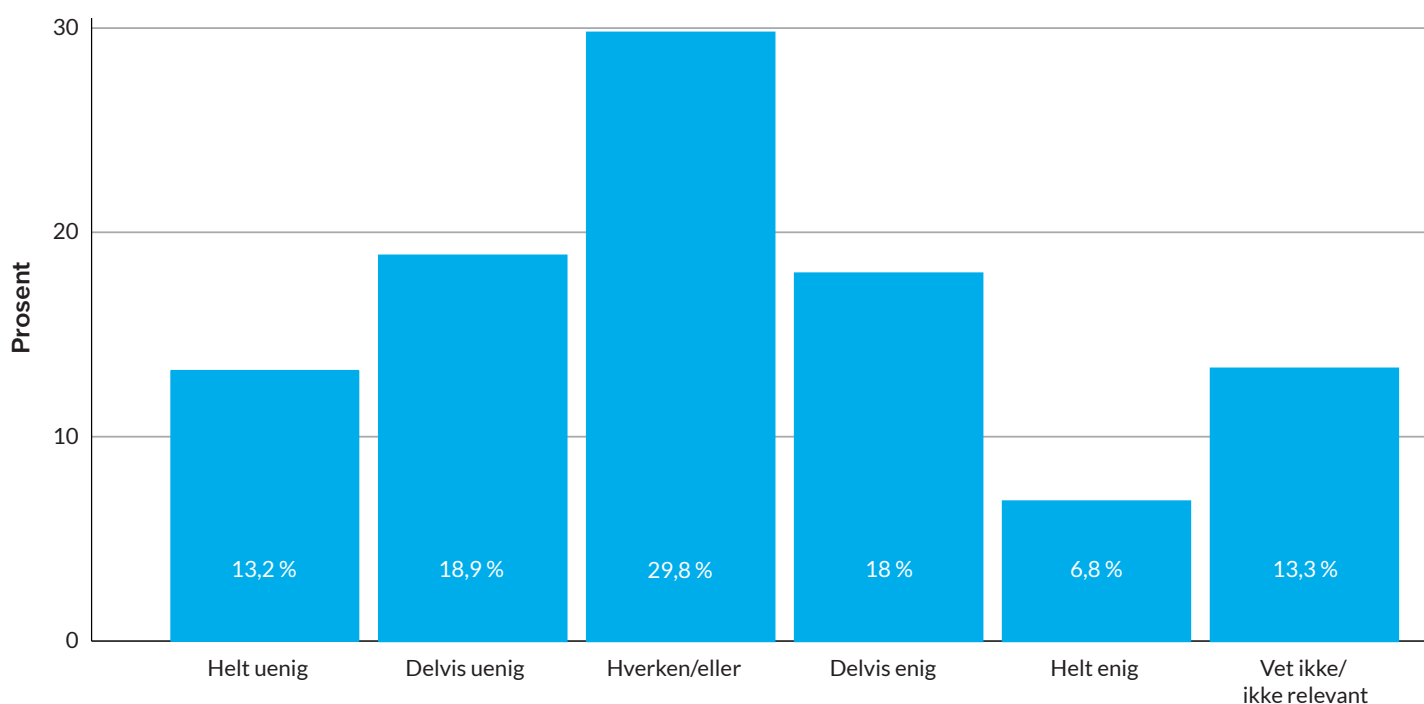
	Grunnskole/ folkeskole/ realskole	Videregående skole/ gymnas/ yrkesskole	Universitet/ høyskole (1-3 år etter videregående skole)	Universitet/ høyskole (4 år eller mer etter videregående skole)	Total
Helt uenig	6,7 %	9,1 %	9,4 %	11,4 %	10,2 %
Delvis uenig	8,4 %	11,6 %	12,6 %	15,8 %	13,7 %
Hverken/eller	23,8 %	23,0 %	18,9 %	17,7 %	19,5 %
Delvis enig	25,5 %	27,7 %	32,3 %	29,1 %	29,5 %
Helt enig	33,1 %	22,5 %	22,4 %	22,5 %	22,8 %
Vet ikke/ikke relevant	2,5 %	6,2 %	4,4 %	3,5 %	4,4 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Respondentene ble også bedt om å gi uttrykk for sin mening om aldersgrenser på dataspill/mobilspill, og om hvordan disse passer i forhold til deres barn. Her spres tallene utover skalaen av svaralternativer ved at om lag en tredel er helt eller delvis uenige, om lag en fjerdedel er helt eller delvis enige, og en stor gruppe har stilt seg nøytrale eller markert for «Vet ikke/ikke relevant»:

«Det største problemet jeg som forelder opplever rundt dette er at andre foreldre er slepphendte med skjermtid og aldersgrenser. Det er tøft for mitt barn å stå imot»

Foreldre til barn i 5. klasse, om hvilke temområder det er størst behov for å ta opp

Ta stilling til påstanden:
«Aldersgrensene på dataspill/mobilspill virker tilfeldige/passere ikke godt til mitt/mine barn»

Når det gjelder påstanden vedrørende om barnas skjermbruk har blitt drøftet på foreldremøte ved barnets skole, bekrefter flertallet dette ved å si seg helt eller delvis enig. Svarene viser at det i særlig grad er foreldre til barn på mellomtrinnet og ungdomstrinnet som gir sin tilslutning til utsagnet, og at det i noe mindre grad gjelder foreldre til barn på småskoletrinnet:

Ta stilling til påstanden:
«Ved mitt barns skole har barnas skjermbruk blitt drøftet på foreldremøte»

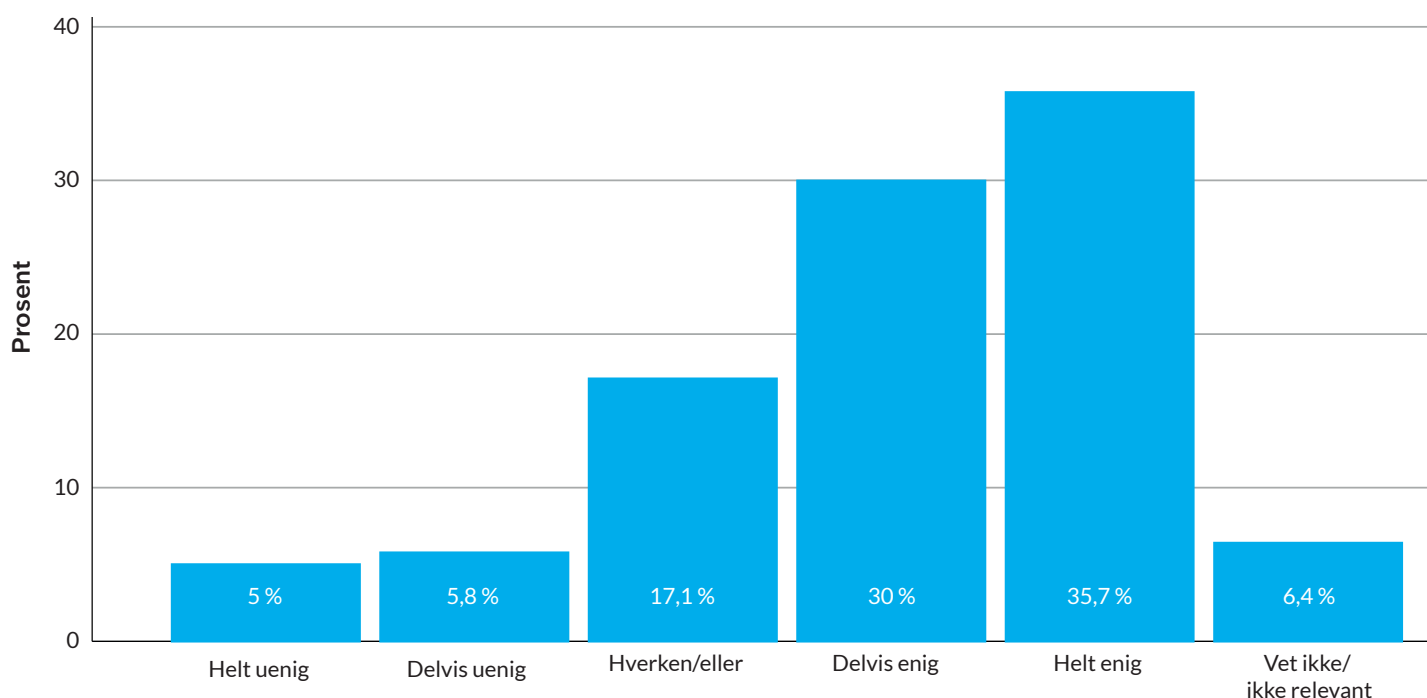
	Aldersgruppe			Total
	Småskoletrinnet	Mellomtrinnet	Ungdomstrinnet	
Helt uenig	18,0 %	9,3 %	11,5 %	13,5 %
Delvis uenig	9,5 %	7,7 %	9,5 %	9,0 %
Hverken/eller	14,9 %	12,7 %	16,6 %	14,8 %
Delvis enig	19,1 %	26,9 %	25,5 %	23,4 %
Helt enig	23,2 %	36,4 %	28,0 %	28,6 %
Vet ikke/ikke relevant	15,2 %	7,0 %	8,8 %	10,9 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

«Kurs med foreldre OG barn. Hva kan for eksempel konsekvensene være av å skrive/gjøre noe på nett man senere kan angre på. Hvor barna også lærer mer om algoritmer og hvorfor de får se den reklamen de ser og så videre. Hvordan de blir påvirket. Hva er bra med spill og apper, hva er ikke så bra. Det viktigste er at foreldre og barn deltar sammen, og diskuterer det sammen i en slags kurssammenheng. Så det blir noe hyggelig/lærerikt sammen, og ikke belærende»

Forelder til barn i 2. klasse, om hva slags veiledning man ville satt mest pris på

Avslutningsvis ble respondentene bedt om å svare på om de ville benyttet seg av kurs eller temasamlinger om barns mediebruk dersom det ble gitt tilbud om dette. Til dette svarer to av tre foreldre at det ville de ha gjort:

Ta stilling til påstanden: «Hvis jeg fikk tilbud om kurs eller temasamlinger om barns mediebruk, ville jeg benyttet meg av dette»

LÆRERUNDERSØKELSEN – SPØRSMÅL OG HOVEDFUNN

Når vi i det følgende presenterer sentrale funn fra undersøkelsen blant lærere, kommenterer vi også her svarene uten å dele ytterligere refleksjoner. Når det gjelder spørsmål til lærerne som tilsvarer spørsmål i foreldreundersøkelsen, relaterer vi naturlig til funnene i foreldregruppa. Refleksjonene integreres imidlertid i siste del av rapporten, der fokus – som nevnt ovenfor – er rettet mot refleksjoner på bakgrunn av begge undersøkelsene.

Skjermen i klasserommet

Etter kartleggingen av relevante bakgrunnsdata ved respondentene¹⁵, fikk lærerne spørsmål relatert til bruken av skjermbaserte medier i undervisningssituasjonen:

Kryss av for de innholdstjenestene som du bruker i din undervisning

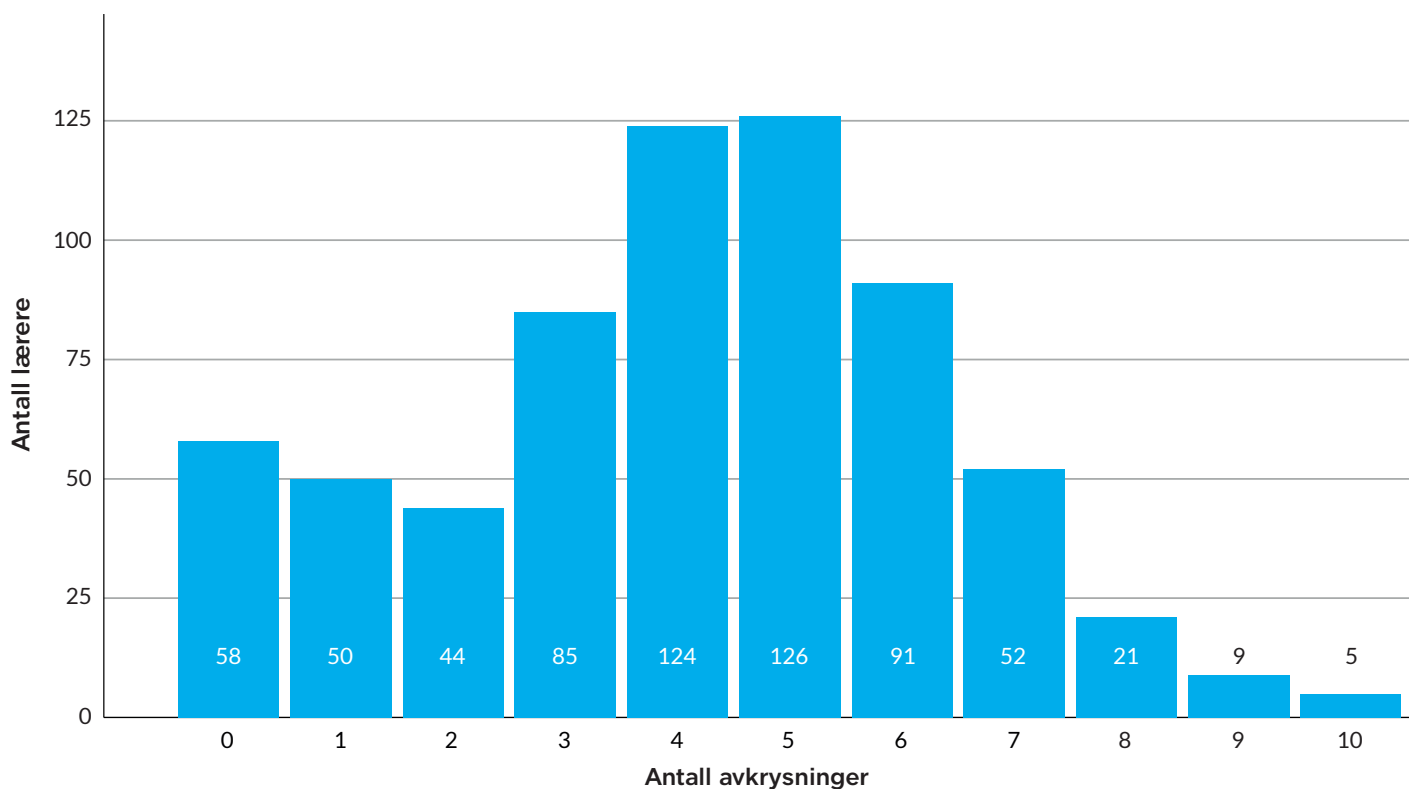
	Småskoletrinnet (1.-4. klasse)	Mellomtrinnet (5.-7. klasse)	Ungdomstrinnet (8.-10. klasse)	
NRK / NRK Super	85,1 %	86,2 %	64,7 %	77,2 %
TV2 / TV 2 Sumo	7,7 %	16,1 %	20,5 %	15,2 %
Netflix	12,8 %	21,8 %	31,3 %	22,8 %
YouTube	76,9 %	75,9 %	81,5 %	78,5 %
NRK Skole	74,4 %	78,7 %	73,9 %	75,4 %
Elevkanalen.no	2,6 %	10,3 %	13,7 %	9,2 %
Moava.org	29,2 %	29,9 %	12,0 %	22,5 %
Salaby.no	80,5 %	71,8 %	16,1 %	52,1 %
Nysgjerrigper.no	28,2 %	43,1 %	11,6 %	25,7 %
Ung.forskning.no	3,1 %	15,5 %	23,3 %	14,7 %
Andre innholdstjenester særskilt tilrettelagt for skolebruk	33,8 %	35,1 %	30,9 %	33,0 %
Andre norske/nordiske tv-kanaler	2,1 %	5,2 %	4,0 %	3,7 %
Andre	7,2 %	12,6 %	13,7 %	11,3 %

I tillegg til de ressursene som var listet opp i spørsmålet, kunne respondentene skrive inn andre ressurser i fritekstfeltet. Her ble det nevnt tv-stasjoner som BBC og Al-Jazera, ressursider som Filmrommet (filmrommet.no), Campus Inkrement og Nasjonal digital læringsarena (ndla.no), verktøy som Kahoot! og Quizlet, samt leksikalske verk som Store norske leksikon (snl.no).

I diagrammet nedenfor kommer det fram hvor mange avkryssninger den enkelte lærer har gjort av de totalt 13 mulige alternativene. 58 lærere (8,7 prosent) oppgir at de ikke bruker noen slike innholdstjenester i sin undervisning, mens 45,7 prosent av respondentene oppgir at de benytter seg av en eller flere av disse tjenestene:

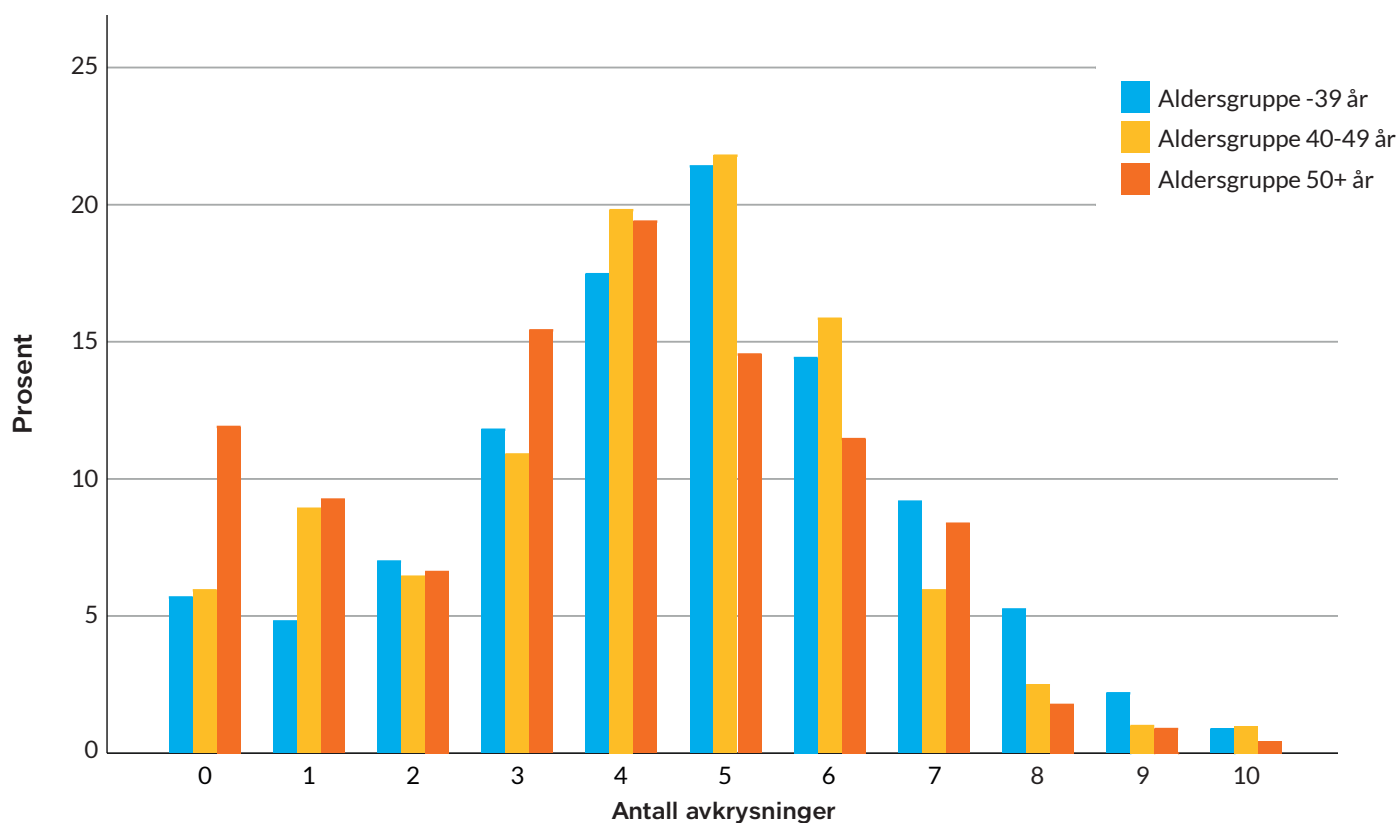
¹⁵ Se kapitlet om metode og data.

Hvor mange innholdstjenester har den enkelte lærer krysset av for at vedkommende bruker?

Om vi så deler respondentene i tre grupper basert på alder, finner vi at de eldste lærerne er klart overrepresentert i gruppen som bruker få eller ingen slike tjenester. Dette underbygges også av en utregning av gjennomsnittlig antall innholdstjenester som er i bruk. Her finner vi at mens lærere under 40 år i gjennomsnitt benytter seg av 4,52 slike tjenester, er det tilsvarende tallet for lærere fra 50 år og oppover 3,73:

Hvor mange innholdstjenester har den enkelte lærer krysset av for at vedkommende bruker?

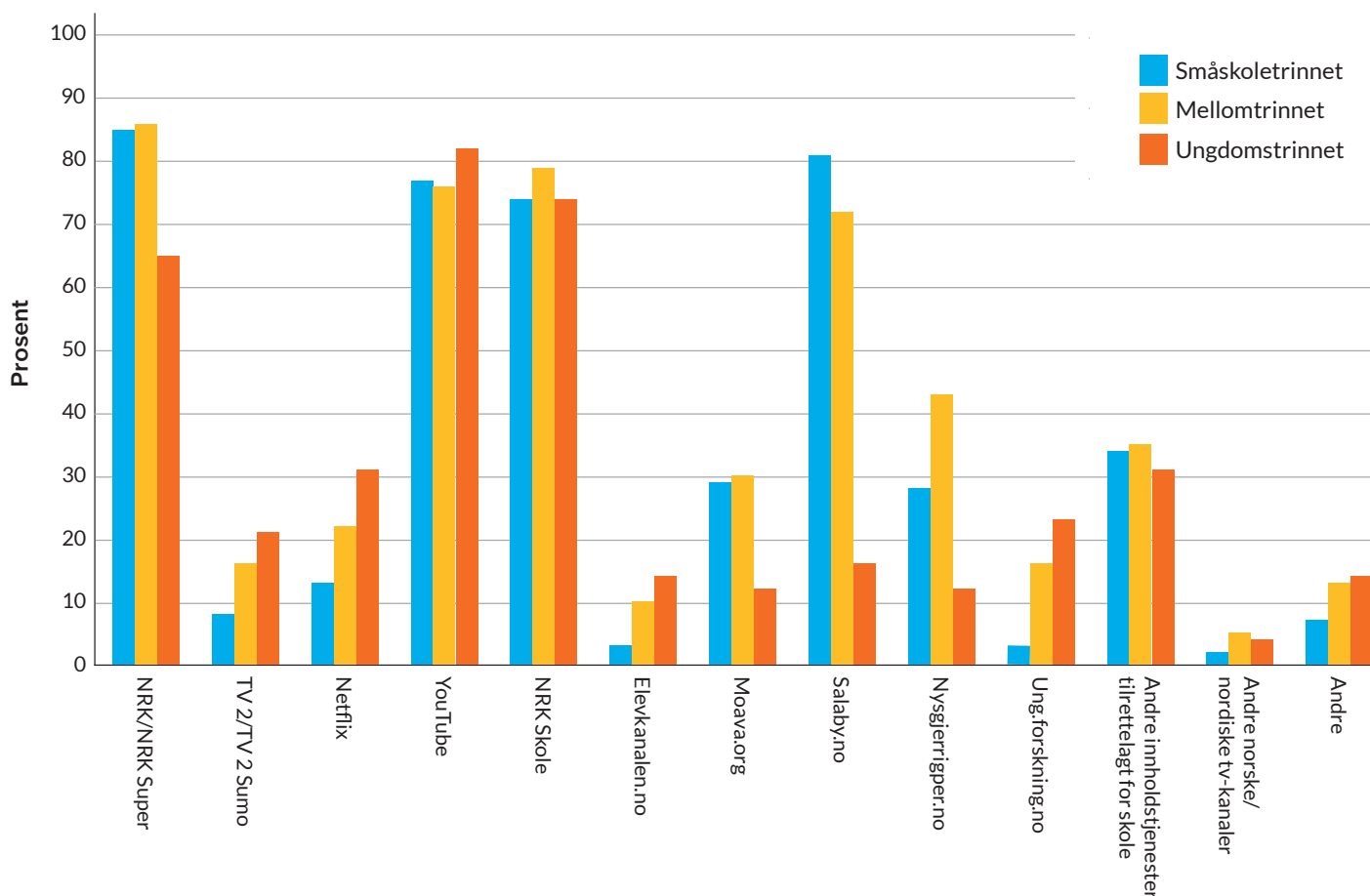

«[...] I løpet av de siste ti årene opplever jeg at barn har fått stadig kortere oppmerksomhetsspenn. Det virker som om de er vant til å bli underholdt av tv og nettsurfing, og mange sier at timene er «kjedelige», det er ikke stor nok underholdningsverdi i undervisningen. Jeg opplever også at stadig flere barn er «klønete» både finmotorisk og grovmotorisk, og ser dette i sammenheng med økt skjermbruk og minkende kreativ utfoldelse uten skjerm»

Lærer, 46 år

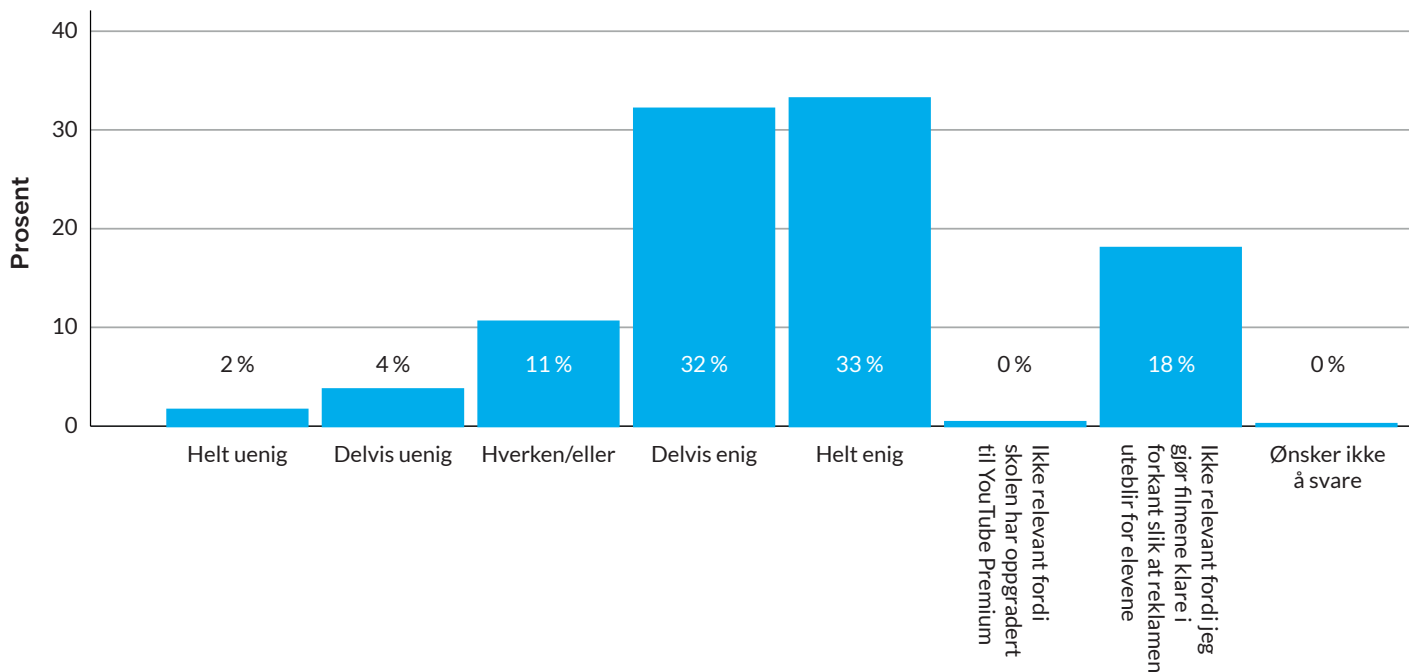
Hvis vi ser på bruken av forskjellige tjenester på de ulike trinnene i grunnskolen, finner vi naturlig nok store variasjoner for tjenester som er rettet mot spesielle deler av opplæringen, knyttet til særskilte trinn. Et mer generelt funn er at NRK sine tjenester (både ordinære kanaler så vel som NRK Skole) ser ut til å ha størst appell på småskoletrinnet og mellomtrinnet, mens TV 2 sine tjenester (TV 2, TV 2 Sumo og Elevkanalen) har en relativt sett høyere oppslutning på de øvre trinnene:

Innholdstjenester i bruk på ulike trinn

Nær fire av fem lærere oppgir at de bruker YouTube som ressurs i undervisningen. Disse respondentene ble videre bedt om å ta stilling til påstanden «Det er problematisk at elevene blir eksponert for reklamen på YouTube», og 65,4 prosent svarte at de er helt eller delvis enig i den påstanden:

**Du svarte at du bruker YouTube. Ta stilling til påstanden:
«Det er problematisk at elevene blir eksponert for reklamen på YouTube»**

18 prosent oppgir at de unngår problemstillingen ved å gjøre filmene klare i forkant. Kun to av totalt 482 grunnskolelærere som svarte her oppgir at skolen har oppgradert til YouTube Premium, slik at det ikke kreves ekstra innsats fra lærerne for å unngå at elevene blir eksponert for reklame fra denne kanalen.

På spørsmål om det er installert filter på elevenes pc-er/læringsbrett for å skjule uønsket/skadelig innhold, viser svarene at 45 prosent av lærerne kjenner til at dette er gjort. Her er det bare små forskjeller mellom de ulike trinnene i grunnskolen:

Er det installert filter på elevenes pc-er/læringsbrett som skjuler uønsket/skadelig innhold?

	Småskoletrinnet (1.-4. klasse)	Mellomtrinnet (5.-7. klasse)	Ungdomstrinnet (8.-10. klasse)	Total
Ja	44,5 %	49,4 %	42,3 %	45,0 %
Nei	14,1 %	12,4 %	15,1 %	14,0 %
Vet ikke	41,4 %	38,2 %	42,7 %	41,0 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Samarbeid skole-hjem

Spørreskjemaet siterer fra opplæringsloven, der det står at:

«Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring»

Opplæringslova, 1998, § 1-1

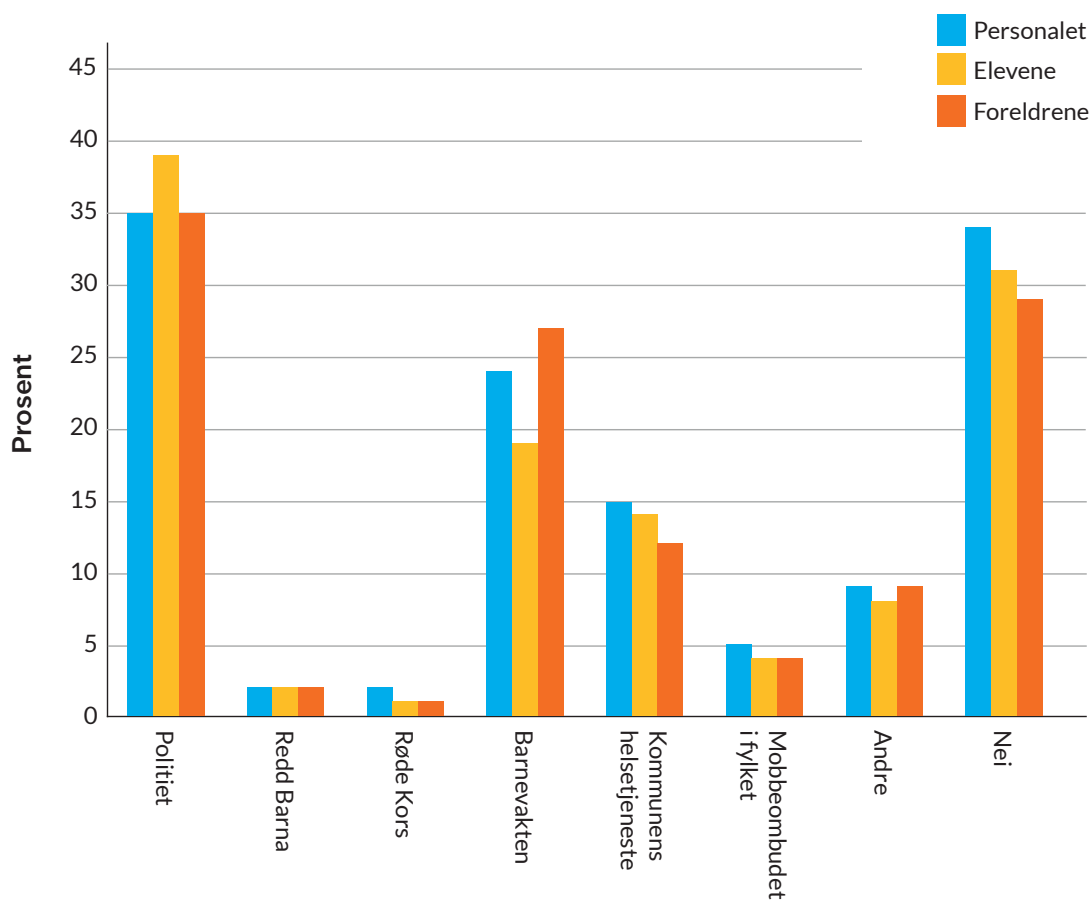
Respondentene ble bedt om å uttrykke hvor viktig de mener det er at skolen bidrar med kunnskap til foreldre om hvordan de kan snakke med sine barn om mediebruk. Svarene viser at nær 90 prosent av respondentene ser på dette som viktig eller svært viktig:

Hvor viktig mener du det er at skolen bidrar med kunnskap til foreldre om hvordan de kan snakke med sine barn om mediebruk?

	Småskoletrinnet (1.-4. klasse)	Mellomtrinnet (5.-7. klasse)	Ungdomstrinnet (8.-10. klasse)	Total
Ikke viktig	1,1 %	0,6 %		0,5 %
Lite viktig	1,6 %	1,8 %	1,3 %	1,5 %
Usikker	8,0 %	7,8 %	10,9 %	9,1 %
Viktig	44,1 %	44,3 %	48,3 %	45,9 %
Svært viktig	45,2 %	45,5 %	39,5 %	43,0 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Når det gjelder spørsmålet om de har hatt besøk av aktører utenfra for å bidra med seminar/foredrag/undervisning for henholdsvis personalet, elevene og foreldrene, oppgir majoriteten av lærerne at de har hatt denne typen besøk:

Besøk av aktører utenfra

Det mest vanlige er å invitere politiet, men aktører som Barnevakten og den kommunale helsetjenesten er også mye brukt.

«Mitt inntrykk er at foreldre flest til en viss grad bombarderes med de negative konsekvensene av skjermbruk, og dermed havner noen ganger i åpne konflikter med sine barn om temaet. Grensesetting og kunnskap om skjermbruk er for all del viktig, men forståelsen for sine barn og den verden de lever i mener jeg er nødt til å komme først, om man ønsker varig endring som er med på å forandre barn og unges holdninger knyttet til bruk av digitale verktøy/enheter. Jeg mener at pekefingeren fungerer dårlig (både på foreldre og ungdommer)»

Kontaktlærer, 9. klasse, 34 år

Ressurser om nettvett

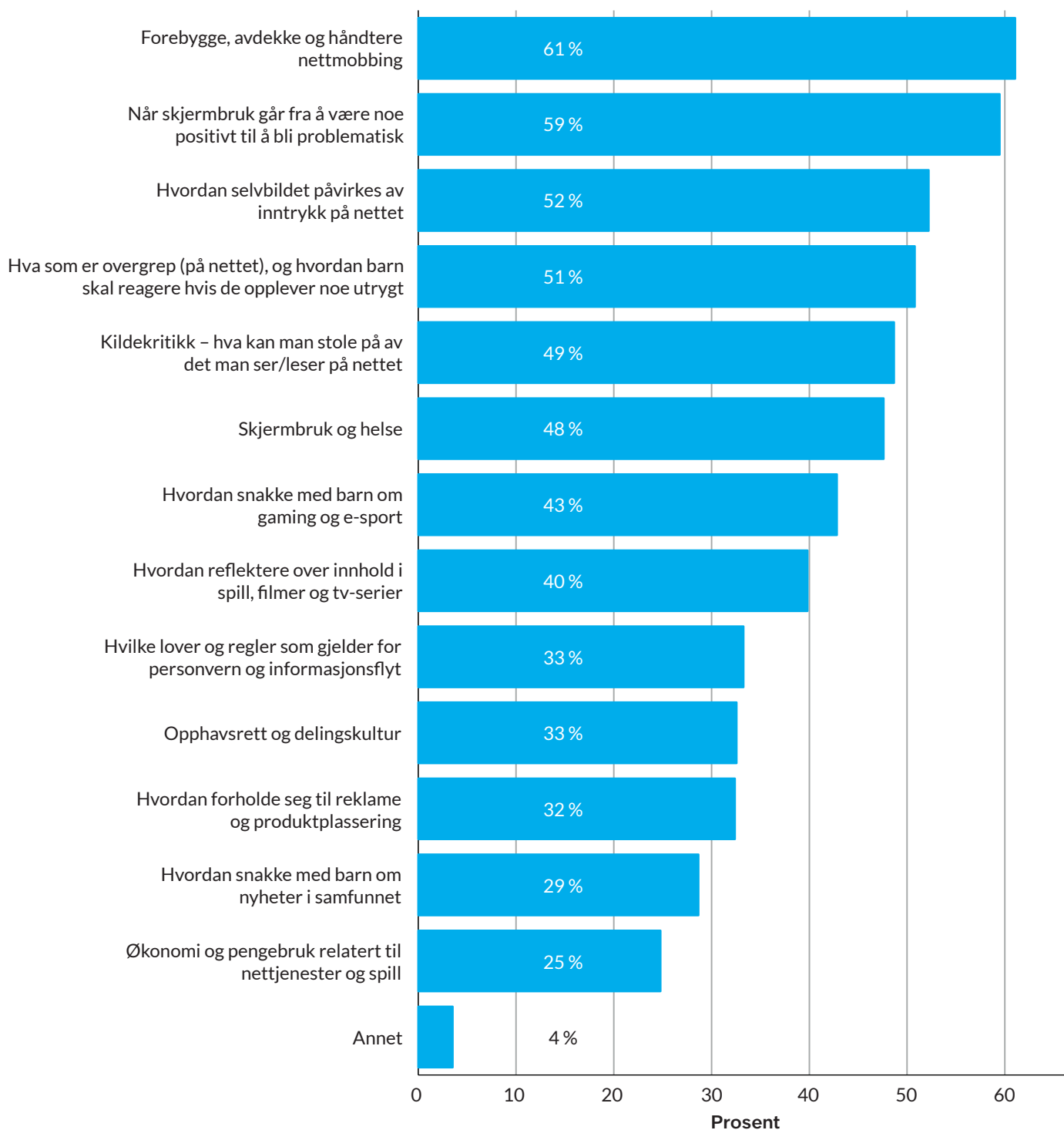
Respondentene ble også bedt om å krysse av for ressursider de bruker innenfor temaet nettvett. Her oppgis nettstedene dubestemmer.no og reddbarna.no/nettvett oftest, i tillegg til at mer enn hver tredje lærer benytter seg av undervisningsopplegg utviklet av kollegaer eller andre lærere. På den annen side oppgir 6 prosent av respondentene at de ikke benytter seg av noen av slike ressursider:

Kryss av for de ressursidene du har brukt på temaet nettvett:

	Småskoletrinnet (1.-4. klasse)	Mellomtrinnet (5.-7. klasse)	Ungdomstrinnet (8.-10. klasse)	
Dubestemmer.no	29,7 %	48,3 %	45,4 %	41,3 %
Ensnap.no	0,0 %	0,6 %	0,0 %	0,2 %
Brukhue.no	11,8 %	21,3 %	27,7 %	20,9 %
Confident Me	0,5 %	1,1 %	0,0 %	0,5 %
Iktplan.no	24,6 %	27,0 %	13,3 %	20,7 %
Reddbarna.no/nettvett	52,3 %	61,5 %	28,1 %	45,1 %
Undervisningsopplegg utviklet av kolleger/andre lærere	35,9 %	31,0 %	36,5 %	34,8 %
Andre	9,2 %	10,9 %	16,5 %	12,6 %

I tillegg til å markere hvilke av tjenestene som er i bruk, ble respondentene bedt om å krysse av for hvilke områder de skulle ønske de hadde tilgang på bedre ressurser og/eller undervisningsopplegg:

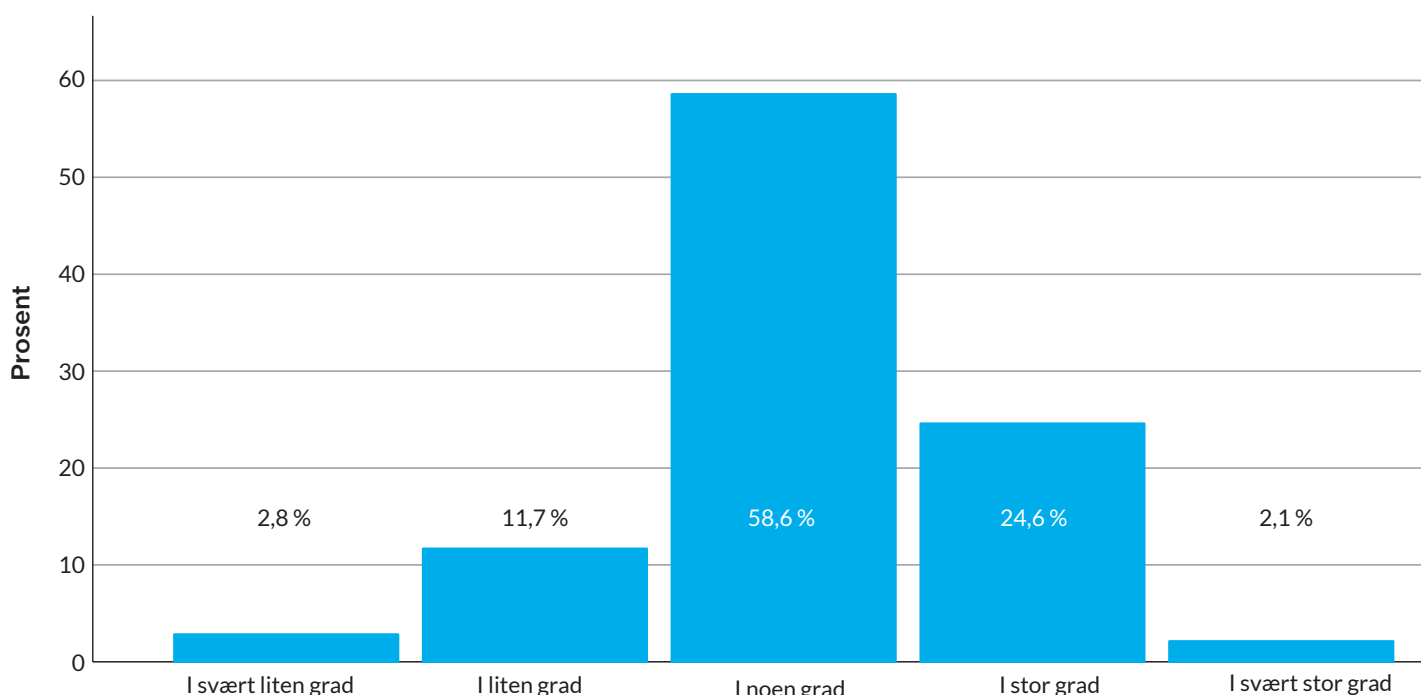
På hvilke områder skulle du ønske du hadde tilgang på bedre ressurser og/eller undervisningsopplegg?

Svarene viser at over 50 prosent av lærerne som har besvart spørsmålet, etterspør ressurser koblet til nettmobbing, skjermbruk som er blitt problematisk, påvirkning av barnets selvbilde, samt overgrep.

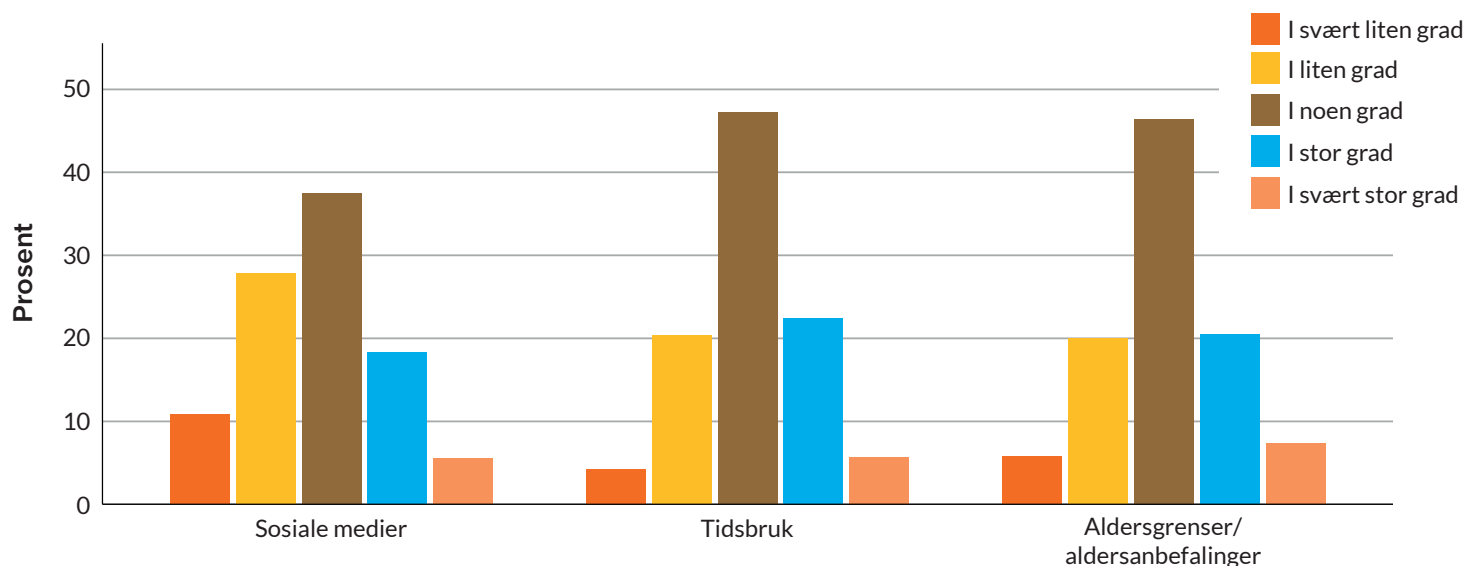
Respondentene ble videre bedt om å gi sin oppfatning av om i hvilken grad de mener at egen elevgruppe får tilfredsstillende opplæring i nettvett. Selv om svarene viser en svak tendens mot «I stor grad», så er det svaralternativet «I noen grad» som dominerer. Denne oppfatningen harmonerer relativt godt med det som foreldrene gir uttrykk for, der 49,2 prosent har markert for «I noen grad» og flertallet av de resterende markerte «I stor grad» eller «I svært stor grad».

I hvilken grad opplever du at din elevgruppe får tilfredsstillende opplæring i nettvett?

Sosiale medier og grensesetting

De neste spørsmålene gikk på i hvilken grad lærerne opplever at henholdsvis sosiale medier, grenser for skjermbruk i forhold til tidsbruk og aldersgrenser/aldersanbefalinger, er en utfordring for deres elevgruppe. På alle tre spørsmålene viser svarene at tyngdepunktet ligger på «I noen grad»:

«Sosiale medier på telefon har vist seg problematisk i mange klasser i forhold til hva elevene deler av seg selv, hvor lang tid de bruker på medier og spilling, elever ned i 3. klasse som spiller voldsspill [...], mobbing på nett, ufrivillig oppmerksomhet og til dels grooming fra predatore voksne, sending og mottakelse av ufine og upassende bilder med/uten samtykke fra den som er avbildet og den det blir sendt til»

Lærer, 26 år

Når tallene brytes ned i svar fra lærere på småskoletrinnet, mellomtrinnet og ungdomstrinnet, kommer til dels store forskjeller til syne når det gjelder utfordringer knyttet til sosiale medier og tidsbruk, men i liten grad når det gjelder aldersgrenser/aldersanbefalinger.

I forhold til sosiale medier oppgir 40,7 prosent av respondentene fra ungdomstrinnet at sosiale medier er en utfordring i stor eller svært stor grad i deres elevgruppe:

I hvilken grad opplever du at sosiale medier er en utfordring i din elevgruppe?

	Småskolen (1.-4. klasse)	Mellomtrinnet (5.-7. klasse)	Ungdomstrinnet (8.-10. klasse)	Total
I svært liten grad	31,4 %	2,5 %	1,3 %	10,8 %
I liten grad	43,0 %	33,1 %	13,0 %	27,9 %
I noen grad	22,1 %	43,1 %	45,0 %	37,5 %
I stor grad	2,3 %	15,0 %	32,5 %	18,3 %
I svært stor grad	1,2 %	6,3 %	8,2 %	5,5 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

I tilknytning til dette spørsmålet ble lærerne gitt muligheten til å utdype sine svar i fritekstfeltet. En av respondentene skriver følgende:

«Det er vanskelig for alle voksne rundt elevene, både foresatte og lærere, å vite hva som faktisk skjer i livene til ungdommene, fordi det skjer på lukkede forum i sosiale medier. Alle, men kanskje spesielt sårbare elever er eksponert for mye dritt på nett, hvor de burde hatt en voksenperson å sparre inntrykk med»

Lærer, 9. klasse, 39 år

En annen skriver:

«Jeg jobber på for å følge med! Hvis jeg har et godt forhold til elever, kommer de av og til sjøl og viser både morsomme og dårlige ting. Men de er MYE på telefonen, og det skjer ting der som er utenfor rekkevidde. Jeg har en følelse av at foreldrene tidvis ikke har peiling på hva ungene driver med; merker at de ikke vet hva f.eks. TikTok er, de henger ikke med på sjargongen. En del av guttene ser en del porno, jeg er ikke sikker på at foresatte er klar over omfanget der heller...»

Kontaktlærer, 10. klasse, 51 år

«Våre elever er fullstendig henfalte til skjermer. Vår tids største sosiale eksperiment, og fullstendig uten sikkerhetsnett. Venter bare på ulykker med kombinasjonen elsparkesykkel og mobilen i venstre hånd»

Kontaktlærer, 10. klasse, 56 år

Også når det kommer til de unges tidsbruk på skjerm, er det en klar tendens til at utfordringene vokser med barnas alder:

I hvilken grad opplever du at grenser for skjermbruk i forhold til tidsbruk er en utfordring i din elevgruppe?

	Småskolen (1.-4. klasse)	Mellomtrinnet (5.-7. klasse)	Ungdomstrinnet (8.-10. klasse)	Total
I svært liten grad	8,1 %	3,1 %	2,2 %	4,3 %
I liten grad	30,2 %	20,6 %	12,7 %	20,3 %
I noen grad	46,5 %	49,4 %	46,3 %	47,2 %
I stor grad	12,8 %	21,9 %	30,1 %	22,5 %
I svært stor grad	2,3 %	5,0 %	8,7 %	5,7 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

I fritekstfeltet finner vi her blant annet følgende:

«I samtale med elevene kommer det fram hver dag at de har vært våkne til etter 02.00 på en skoledag. Foreldre er naive av natur for egne barn, det er forståelig, og det er sørgelig»

Kontaktlærer, 8. klasse, 23 år

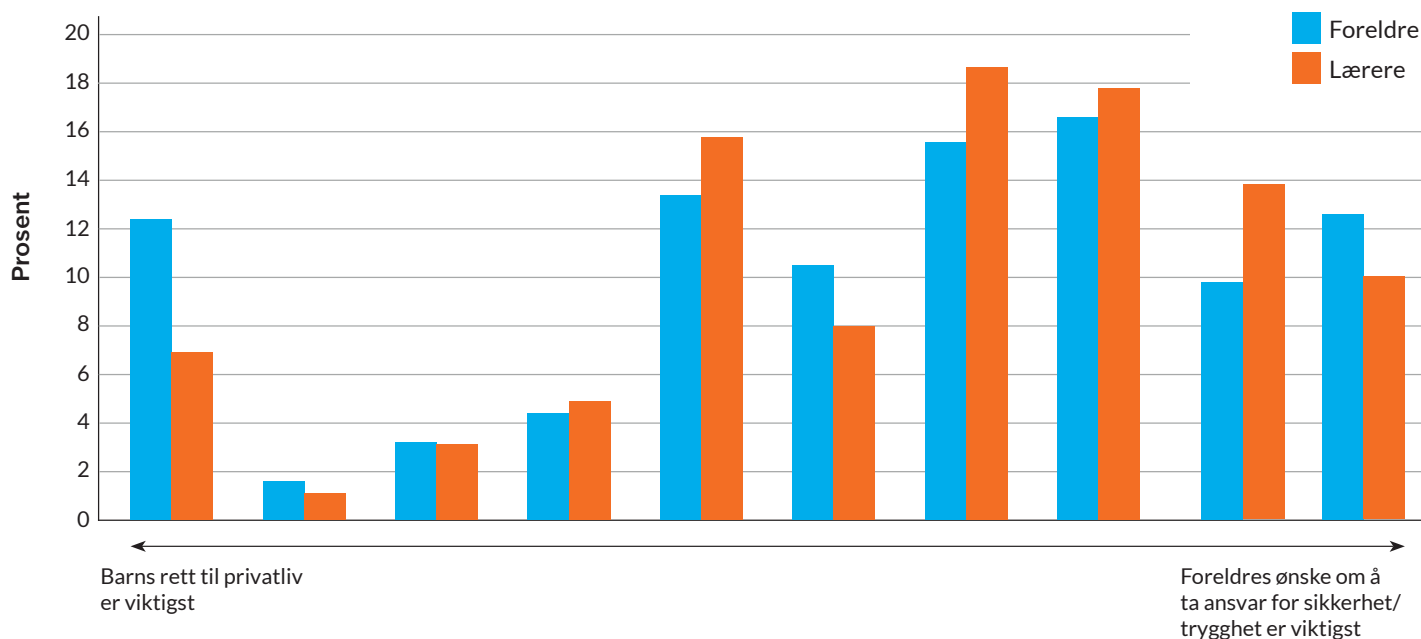
Når det gjelder forholdet til aldersgrenser, er det i mindre grad forskjell mellom barn i ulike aldre, men en rekke lærere peker på at dette er utfordrende i deres elevgrupper, blant annet på denne måten:

«Elever ned i 2./3. klasse spiller GTA, Destiny, Fortnite, PUBG, Five Nights at Freddy's og så videre. Det blir skrytt av å ha sett skrekkfilmer opp i 18 år og man oppfordrer vennegruppen til å gjøre det samme. Dette blir stadig tatt tak i via foreldremøter og samtaler med barna, men det virker vanskelig å trenge gjennom»

Lærer, 7. klasse, 26 år

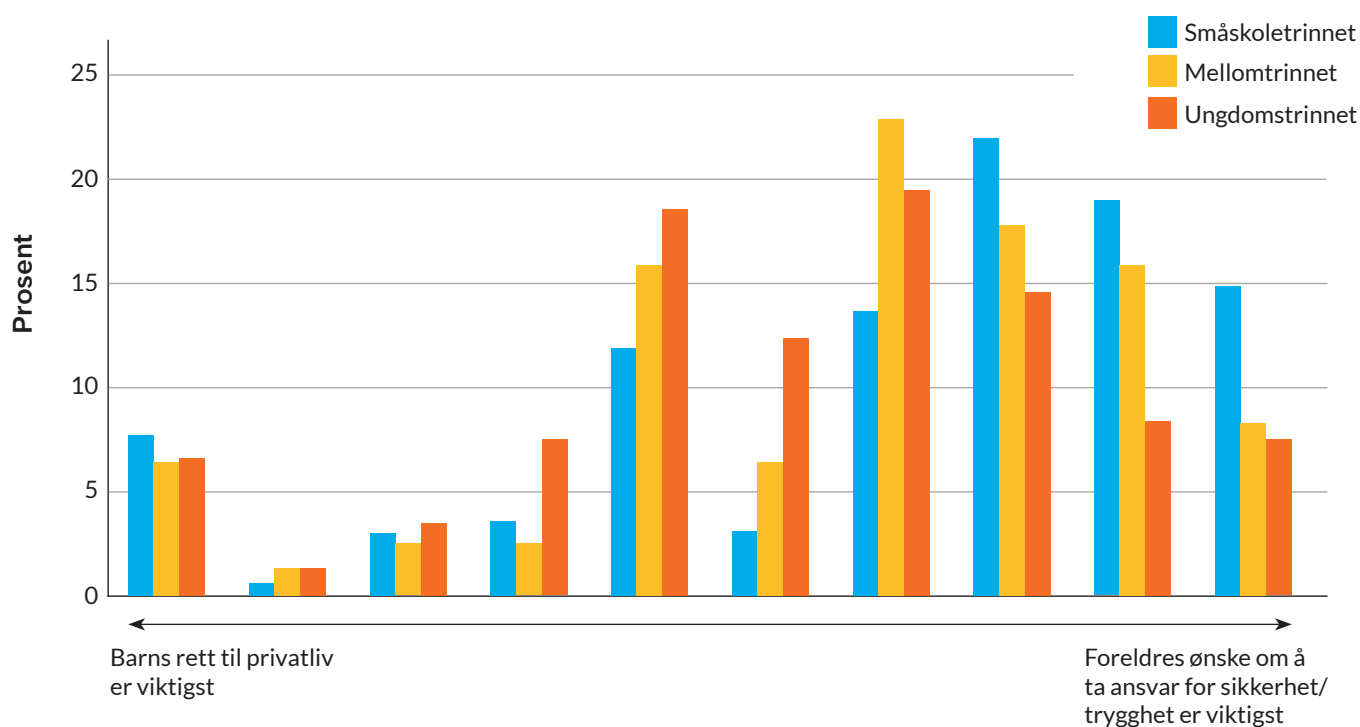
I likhet med foreldrene ble også grunnskolelærerne bedt om å vurdere barns rett til privatliv opp mot foreldres ønske om å ta ansvar for sikkerhet og trygghet. Svarene fra lærerne fordeler seg i hovedsak etter samme mønster som responsen fra foreldrene:

Hvordan vil du vurdere elevers rett til privatliv på nettet, opp mot foreldres ønske om å ta ansvar for sikkerhet/trygghet?

Også når svarene grupperes etter hvilken aldersgruppe lærerne hovedsakelig forholder seg til, kommer den samme profilen til uttrykk. De fleste respondentene ser foreldrenes ansvar som viktigst, men tyngdepunktet flyttes mot barnets rett til privatliv etter hvert som barnet blir eldre:

Hvordan vil du vurdere elevers rett til privatliv på nettet, opp mot foreldres ønske om å ta ansvar for sikkerhet/trygghet?

En betydelig andel av lærerne som besvarte spørsmålet, benyttet anledningen til å gi utfyllende kommentarer. Disse peker i stor grad på viktigheten av at foreldrene er seg sitt ansvar bevisst.

«Barn kan gjøre uopprettelige feil som de må bære på resten av livet hvis de selv får ansvar for hva de gjør på nett. Foreldre må være til stede eller ha kontroll med barnas nettbruk, og samarbeide med dem, kunne vise alt de gjør, slik at foreldrene får tillit til barna»

Kontaktlærer, 4. klasse, 56 år

En lærer reflekterer over skolens ansvar i forhold til denne problemstillingen ved å kommentere den utstrakte bruken av digitale skjermmedier i skolehverdagen:

«Jeg opplever det som problematisk at skolen har gitt elevene tilgang til en digital læringsplattform som inneholder både chat og e-post og at vi samtidig ikke deler brukernavn og passord med foreldrene. Det kan fort bli en arena for mobbing hvor voksne ikke har tilgang og som er «tilrettelagt» av skolen...»

Kontaktlærer, 3. klasse, 46 år

En annen respondent fremholder viktigheten av tillit mellom foreldre og barn, samt behovet for transparens, men i en form som gjør at barnet forstår at det er for dets egen sikkerhet og trygghet:

«I dette spørsmålet har jeg gått fra å være liberal og nærmest vurdert internettaktivitet på lik linje med dagbokskrivning for ca. 15 år siden, til å bli mer opptatt av å skjerme barn og unge i takt med at nettb Bruken er blitt mer uoversiktlig. Barn og unge (og forsåvidt voksne) er ikke kompetente til å sette grenser for seg selv i et grenseløst medielandskap, og trenger derfor tett oppfølging. Jeg syns likevel at voksne med omsorg for barna skal være ærlige på at vi følger tett med på mediebruken, og begrunne dette godt. Barna skal ikke oppleve at de blir overvåket uten at de vet det, men de kan godt få vite at de blir overvåket»

Kontaktlærer, 9. klasse, 34 år

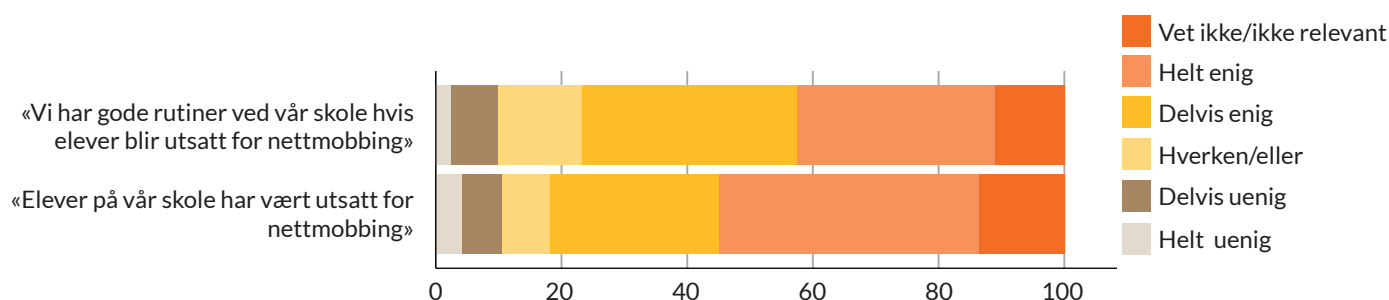
Respons på påstander (I)

Videre ble respondentene presentert for en rekke påstander som de ble bedt om å ta stilling til ved å markere på en skala fra «Helt uenig» til «Helt enig».

To av påstandene var relatert til nettmobbing. For det første om skolen har gode rutiner for å håndtere nettmobbing, og videre om en er kjent med at nettmobbing har skjedd ved egen skole:

«Sosiale medier er stort sett roten til de fleste konflikter mellom ungdommene»

Kontaktlærer, 10. klasse, 38 år

65,6 prosent av respondentene har sagt seg helt eller delvis enig i at det finnes gode rutiner for å håndtere nettmobbing ved skolen. Samtidig har mer enn to tredeler av respondentene (68,3 prosent) markert for at de er helt eller delvis enig i påstanden om at elever på deres skole har vært utsatt for nettmobbing.

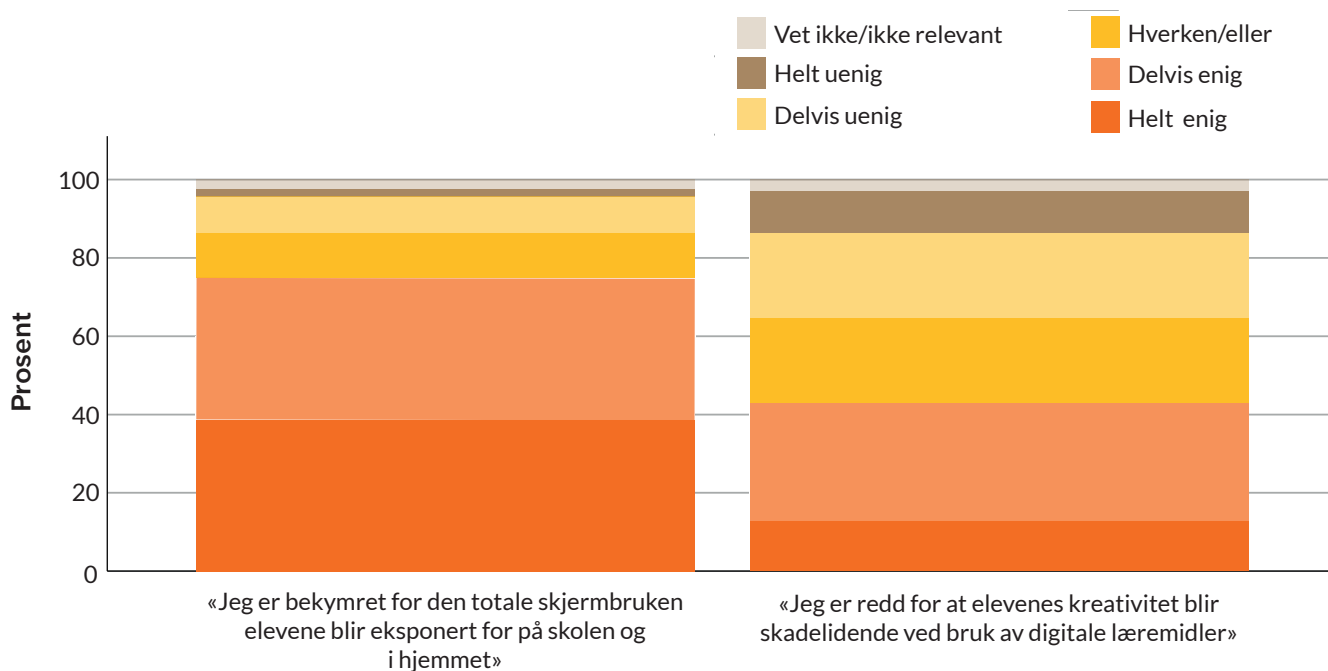
Det er da interessant å studere om det kommer fram noen forskjell i graden av tillit til skolens rutiner avhengig av egen kunnskap om at nettmobbing har funnet sted blant elever på skolen.

Ved å slå sammen henholdsvis kategoriene «Helt uenig» og «Delvis uenig» og kategoriene «Delvis enig» og «Helt enig», og samtidig se bort fra de som er nøytrale eller har svart «Vet ikke/ikke relevant», kan følgende tabell fremskaffes med utgangspunkt i de to spørsmålene:

		Elever på vår skole har vært utsatt for nettmobbing		Total
		Uenig	Enig	
Vi har gode rutiner ved vår skole hvis elever blir utsatt for nettmobbing	Uenig	15,6 %	13,4 %	13,7 %
	Enig	84,4 %	86,6 %	86,3 %
Total		100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabellen ovenfor viser at både hos de som kjenner til at nettmobbing har funnet sted, og hos de som ikke har kjennskap til at dette har skjedd, er det en overveiende stor tillit til at skolen har gode rutiner for å håndtere eventuelle situasjoner som måtte komme.

To andre påstander var relatert til skjermbruk og elevenes helse, og begge viser at en betydelig andel av grunnskolelærerne kjenner på en bekymring for konsekvensene av elevenes skjermbruk. 64,8 prosent av respondentene – nesten to av tre – er helt eller delvis enig i påstanden «Jeg er bekymret for den totale skjermbruken elevene blir eksponert for på skolen og i hjemmet», og 42,9 prosent uttrykker det samme i forhold til påstanden «Jeg er redd for at elevenes kreativitet blir skadelidende ved bruk av digitale læremidler».

Hvis svarene på disse spørsmålene deles inn etter lærernes alder, så fremkommer det at bekymringen er størst hos de eldste lærerne, mens de yngre lærerne tenderer til å være mer uenige i påstandene.

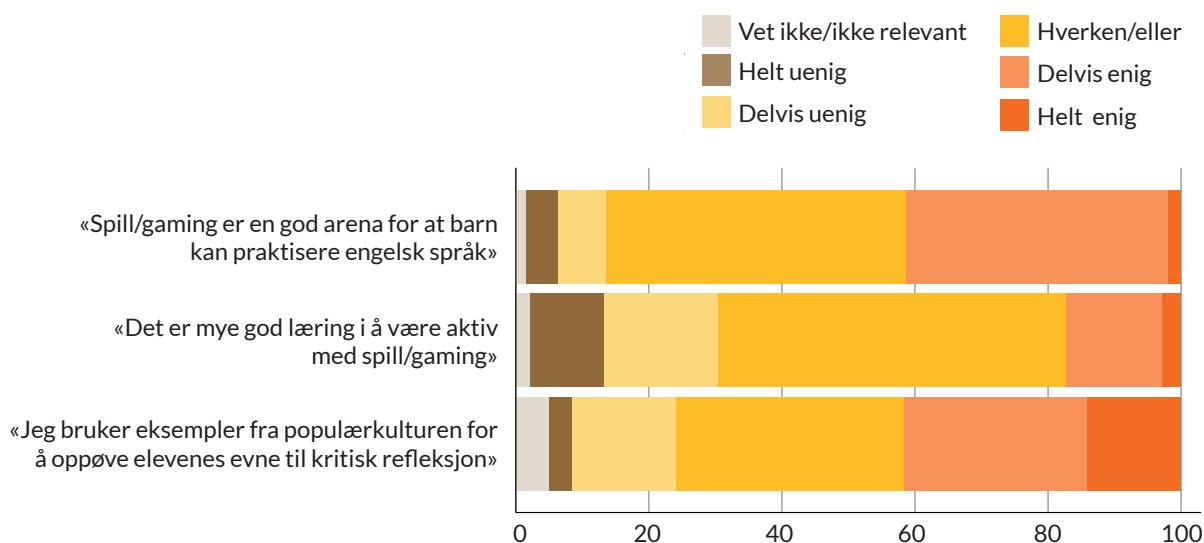
Aller tydeligst er denne forskjellen når en ser på holdningen til påstanden «Jeg er bekymret for den totale skjermbruken elevene blir eksponert for på skolen og i hjemmet». Her er 88,3 prosent av lærere over 60 år helt eller delvis enige, mens det tilsvarende tallet for lærere under 30 år er 63,9 prosent. I den yngste gruppen av lærere er imidlertid nærmere to av tre bekymret på elevenes vegne:

Ta stilling til påstanden:

«Jeg er bekymret for den totale skjermbruken elevene blir eksponert for på skolen og i hjemmet»

	Lærerens (respondentens) alder					Total
	-29	30-39	40-49	50-59	60+	
Helt uenig	3,3 %	1,6 %	1,8 %	1,7 %	1,7 %	1,9 %
Delvis uenig	14,8 %	11,2 %	11,8 %	5,9 %	1,7 %	9,5 %
Hverken/eller	14,8 %	12,0 %	14,1 %	7,6 %	6,7 %	11,4 %
Delvis enig	34,4 %	38,4 %	38,2 %	34,5 %	30,0 %	36,1 %
Helt enig	29,5 %	36,0 %	31,2 %	47,1 %	58,3 %	38,7 %
Vet ikke/ikke relevant	3,3 %	0,8 %	2,9 %	3,4 %	1,7 %	2,4 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

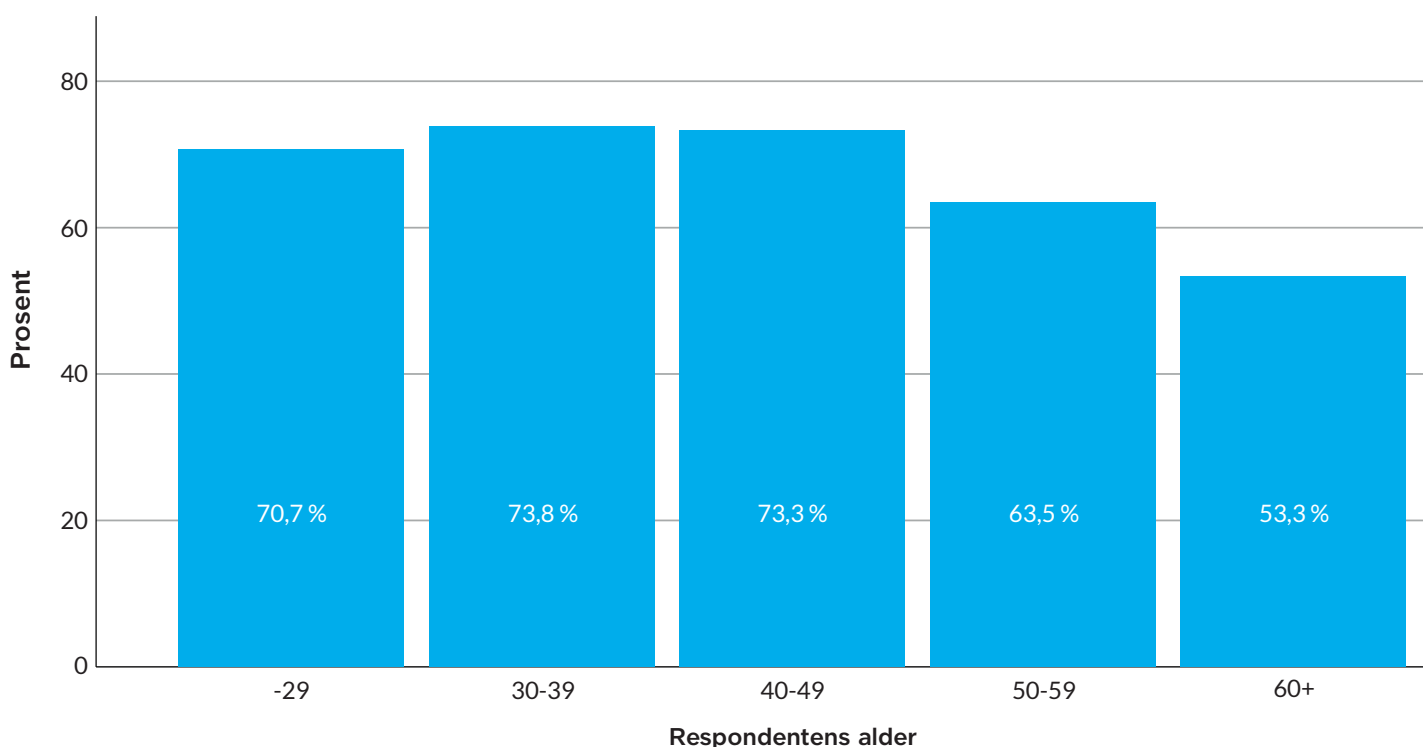
Respondentene ble også bedt om å ta stilling til påstander knyttet til spill/gaming som læringsarena, og til om en relaterer til populærkulturen i undervisningen:

Igen kommer det forskjeller til uttrykk hvis vi ser på svarene ut fra respondentenes alder. For påstanden om at spill/gaming er en god arena for barn til å praktisere engelsk språk, svarer 44,8 prosent av respondenter i aldersgruppen 30-39 år at de er helt enige, og 48 prosent er delvis enige. Til sammen utgjør dette 92,8 prosent av respondentene i den gruppen. Dette tallet er vesentlig høyere enn tilsvarende tall både for de yngste lærerne (77 prosent) og for de eldste lærerne (81,6 prosent).

Den samme tendensen finner vi for påstanden om at det er mye god læring i å være aktiv med spill/gaming. Lærere i 30- og 40-årene er her mest positive:

«Det er mye god læring i å være aktiv med spill/gaming» (Helt eller delvis enig)

«Jeg opplever at elever kommer trøtte på skolen og sier at de har holdt på med mobil om natten»

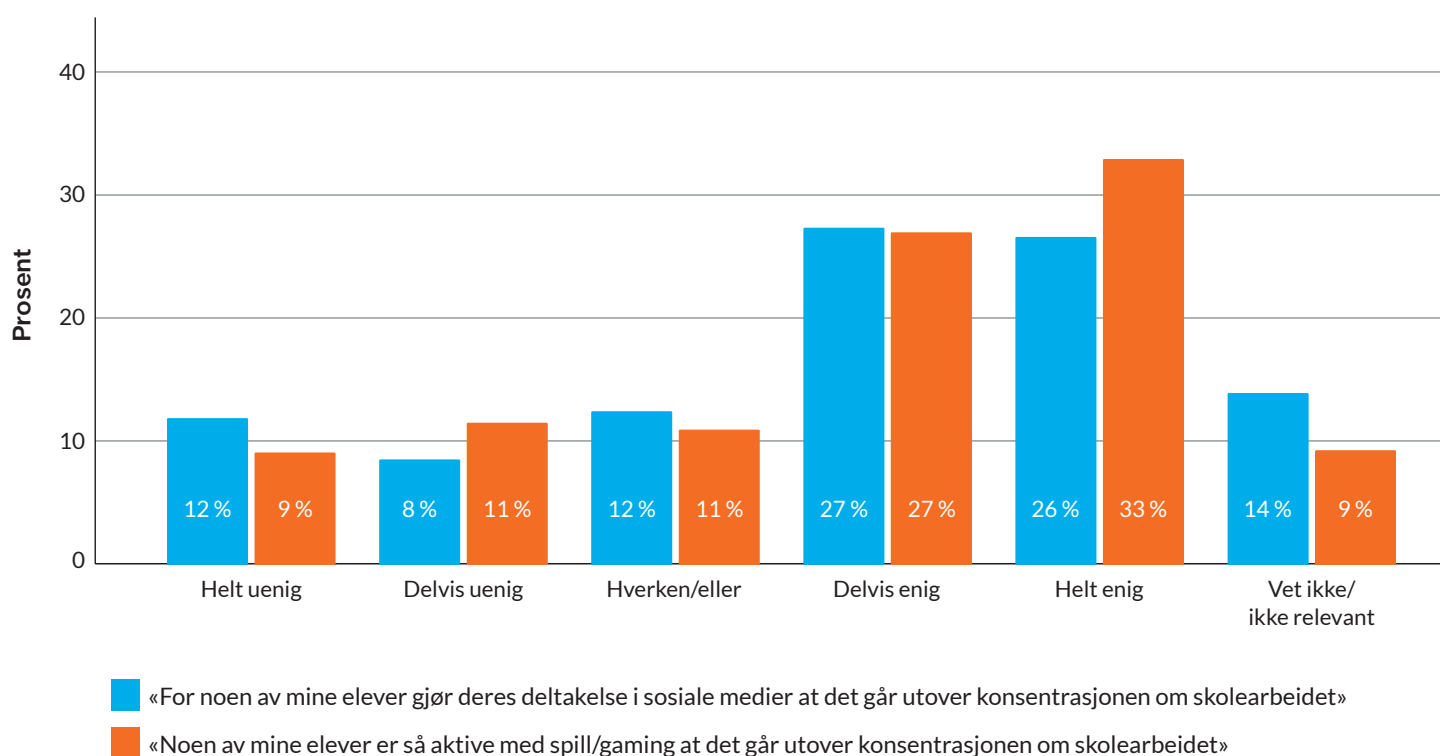
Lærer, 43 år

Også i forhold til påstanden om bruken av eksempler fra populærkulturen i undervisningen, fordeler svarene seg etter en lignende profil. Ulikheten mellom aldersgruppene er imidlertid mindre:

Ta stilling til påstanden:
«Jeg bruker eksempler fra populærkulturen for å oppøve elevenes evne til kritisk refleksjon»

	Respondentens alder				
	-29	30-39	40-49	50-59	60+
Uenig	6,0 %	8,2 %	11,8 %	9,4 %	12,2 %
Nøytral	24,0 %	12,7 %	14,6 %	23,6 %	22,4 %
Enig	70,0 %	79,1 %	73,6 %	67,0 %	65,3 %

Respondentene ble også bedt om å svare på om barns bruk av digitale medier går utover deres konsentrasjon om skolearbeidet. Her sier til sammen 53 prosent av respondentene at elevers deltakelse i sosiale medier går utover konsentrasjonen om skolearbeidet, og 60 prosent sier det samme om spill/gaming:

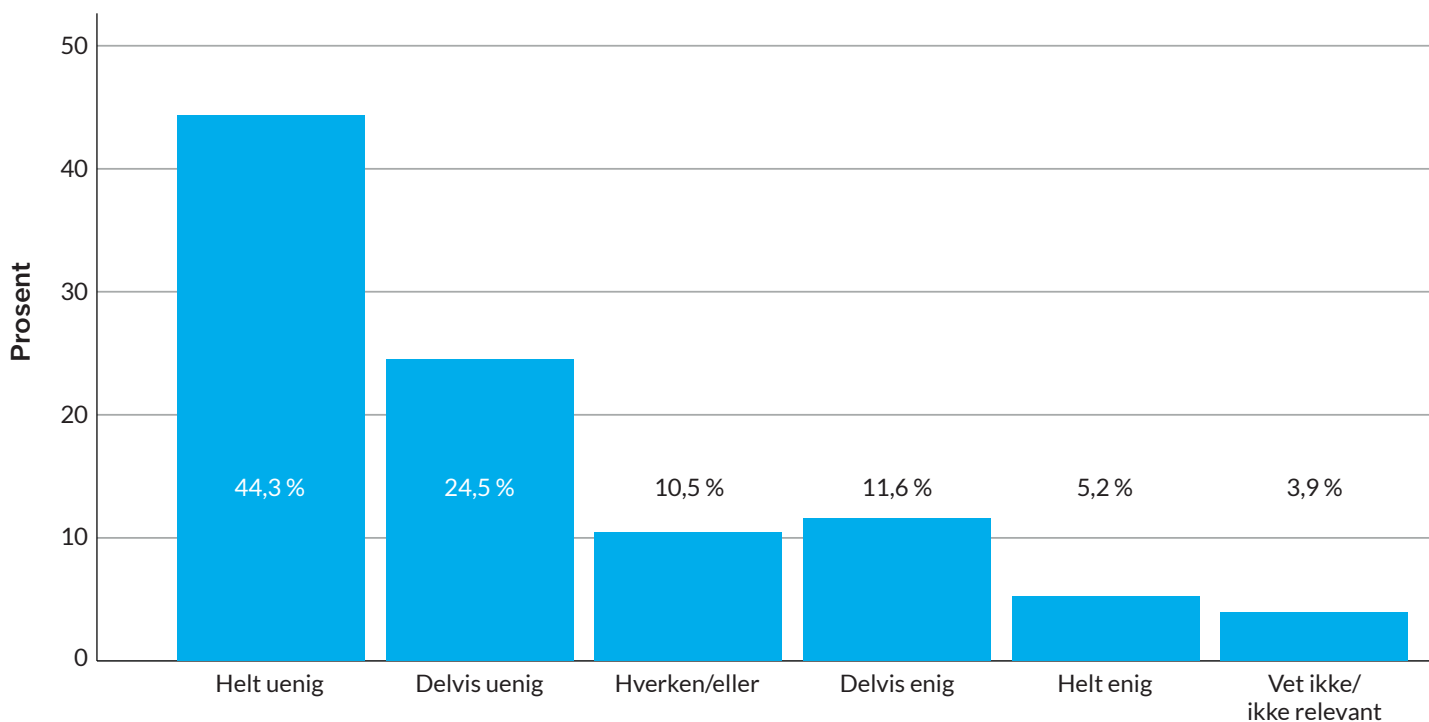
«[...] Jo eldre barna blir, jo mer frihet må de få under forutsetning av at de forstår ulemper og farer ved for eksempel sosiale medier»

Kontaktlærer, 7. klasse, 47 år

Lærerne ble også eksponert for to påstander knyttet til aldersgrenser for sosiale medier, i likhet med foreldreundersøkelsen. Lærernes svar har samme profil, men er enda tydeligere enn foreldrenes svar i forhold til at barn under 13 år ikke bør være på sosiale medier:

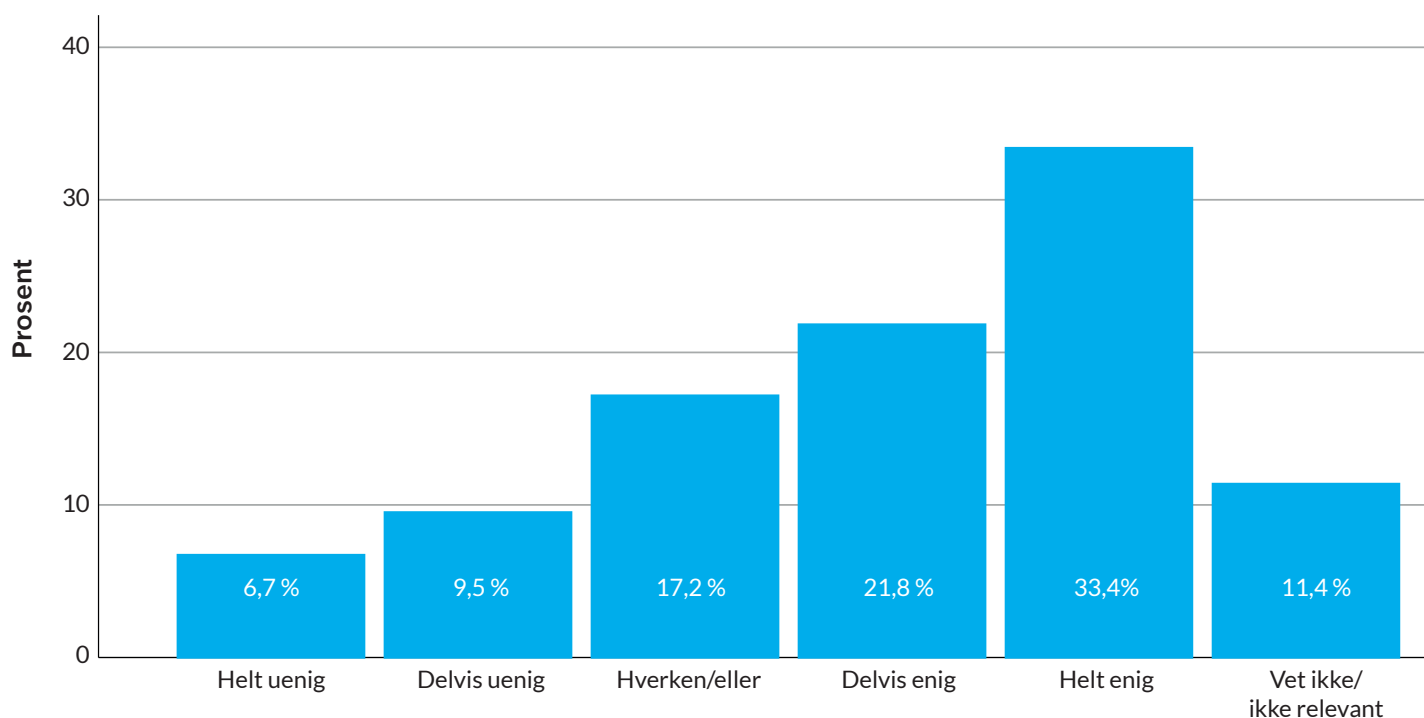
Ta stilling til påstanden:

«Jeg mener barn under 13 år bør få være på sosiale medier hvis foreldrene godkjenner det»

Til tross for denne tydelige holdningen mot at barn under 13 år skal få være på sosiale medier, viser lærerne – i likhet med foreldrene – en mer positiv holdning til at NRK Super er aktive på sosiale medier selv om de retter seg mot en målgruppe som er yngre enn aldersgrensen på 13 år:

Ta stilling til påstanden: «Det er bra at NRK Super er aktive på sosiale medier selv om målgruppen for NRK Super er opp til 12 år»

Ansvarsfordeling skole-hjem

Grunnskolelærerne ble bedt om å vurdere i hvilken grad de opplever at foreldre har nok kompetanse til å følge opp sine barn når det kommer til deres skjermbruk. Her ligger tyngdepunktet for svarene midt på skalaen. De yngste lærerne synes imidlertid å ha mindre inntrykk av at foreldre har den kompetansen som trengs enn eldre lærere:

I hvilken grad opplever du at foreldre har nok kompetanse til å følge opp sine barns skjermbruk?

	Respondentens alder					Total
	-29	30-39	40-49	50-59	60+	
I svært liten grad	14,8 %	10,4 %	3,5 %	8,5 %	3,4 %	7,5 %
I liten grad	32,8 %	24,8 %	27,1 %	30,5 %	25,9 %	27,8 %
I noen grad	47,5 %	55,2 %	58,2 %	53,4 %	60,3 %	55,5 %
I stor grad	4,9 %	9,6 %	10,6 %	7,6 %	10,3 %	9,0 %
I svært stor grad			0,6 %			0,2 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

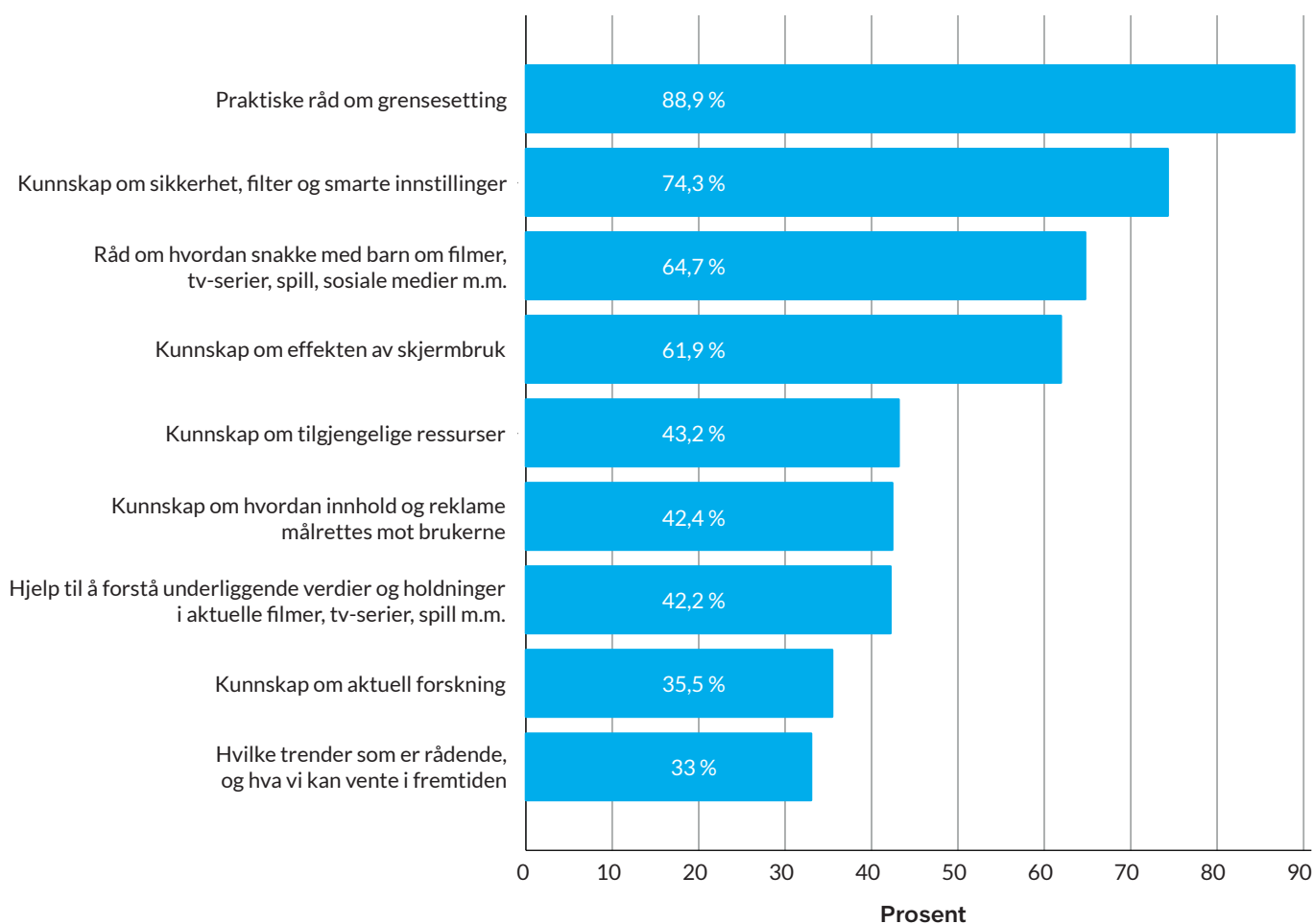
Respondentene ble også bedt om å peke på hvilke områder de mener at foreldre trenger mer kompetanse. Svarene viser at det særlig er «Praktiske råd om grensesetting», «Kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger», «Råd om hvordan snakke med barn om filmer, tv-serier, spill, sosiale medier m.m.», og «Kunnskap om effekten av skjermbruk» som peker seg ut som de områdene lærerne i særlig grad mener foreldre bør bli bedre på.

En lærer utdyper svaret sitt på følgende måte:

«Overraskende lite kunnskap om og bruk av foreldrekontroll på både mobiltelefoner og nettbrett. Mange 10-11-åringer som i praksis har fri bruk av tlf./nettbrett både tidsmessig og innholdsmessig, samt at de har fri bruk av mobildata, så denne frie bruken begrenses heller ikke av tilgang til wifi»

Lærer, 7. klasse, 41 år

På hvilke områder mener du foreldre trenger mer kompetanse?

I fritekstfeltet poengteres det også hvor viktig det er at foreldrene er gode rollemodeller for sine barn når det kommer til skjermbruk:

«Foreldre må være gode forbilder, og ikke bare sitte med skjerm selv. I kollegiet har vi snakket om at vi er veldig bekymret for at barn og foreldre snakker for lite sammen. Vi har observert små barn på f.eks. toget eller i barnevogn som sitter og prøver å få øyekontakt med moren. Mens mor bare ser på mobilen. Når barnet blir stort nok, blir det skjerm for dem også. Hva gjør dette med dem som vokser opp nå? Det merkes allerede i skolen at mange barn kommuniserer dårlig»

Kontaktlærer, 2. klasse, 57 år

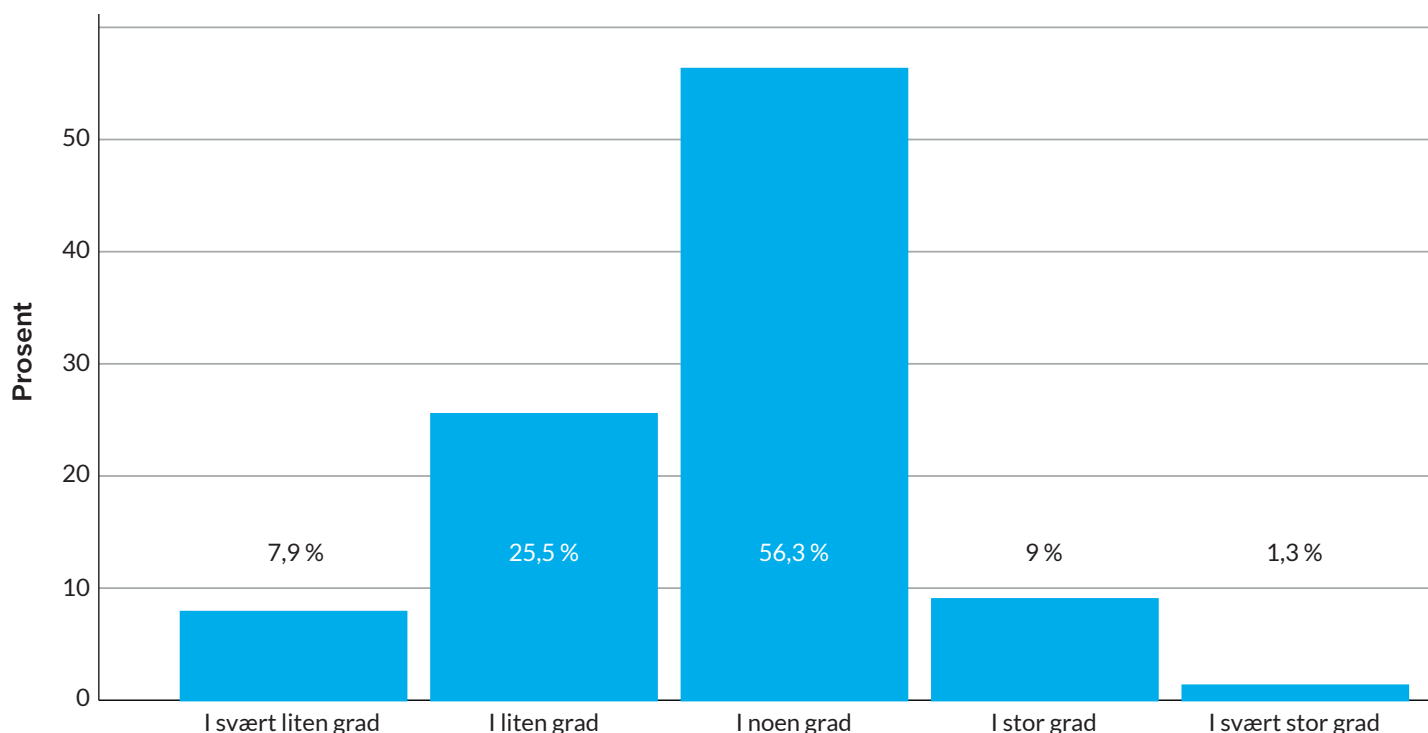
En annen lærer peker på viktigheten av at foreldre forstår den hverdagen som barna deres vokser opp i, og at det er en tydelig ansvarsfordeling mellom hjem og skole når det kommer til bruken av skjermbaserte medier:

«Det er liten tvil om at den foreldregenerasjonen som nå har barn i 1. klasse er mye mer informert om teknologi og omfanget det har enn f.eks. mine foreldre var. Som utdanningsinstitusjon mener jeg at det eneste vi kan gjøre er å gi foreldrene informasjon, så de kan ta informerte valg for sitt barn. Jeg synes det er viktigere med klare ansvarsområder enn noen gang før. Når deres barn bruker internett o.l. i klasserommet, da er det min oppgave å sørge for at de overholder regler og faktisk bruker verktøyene riktig. Så snart de forlater skolen er dette foreldrenes ansvar og min myndighet opphører»

Lærer, 1. klasse, 27 år

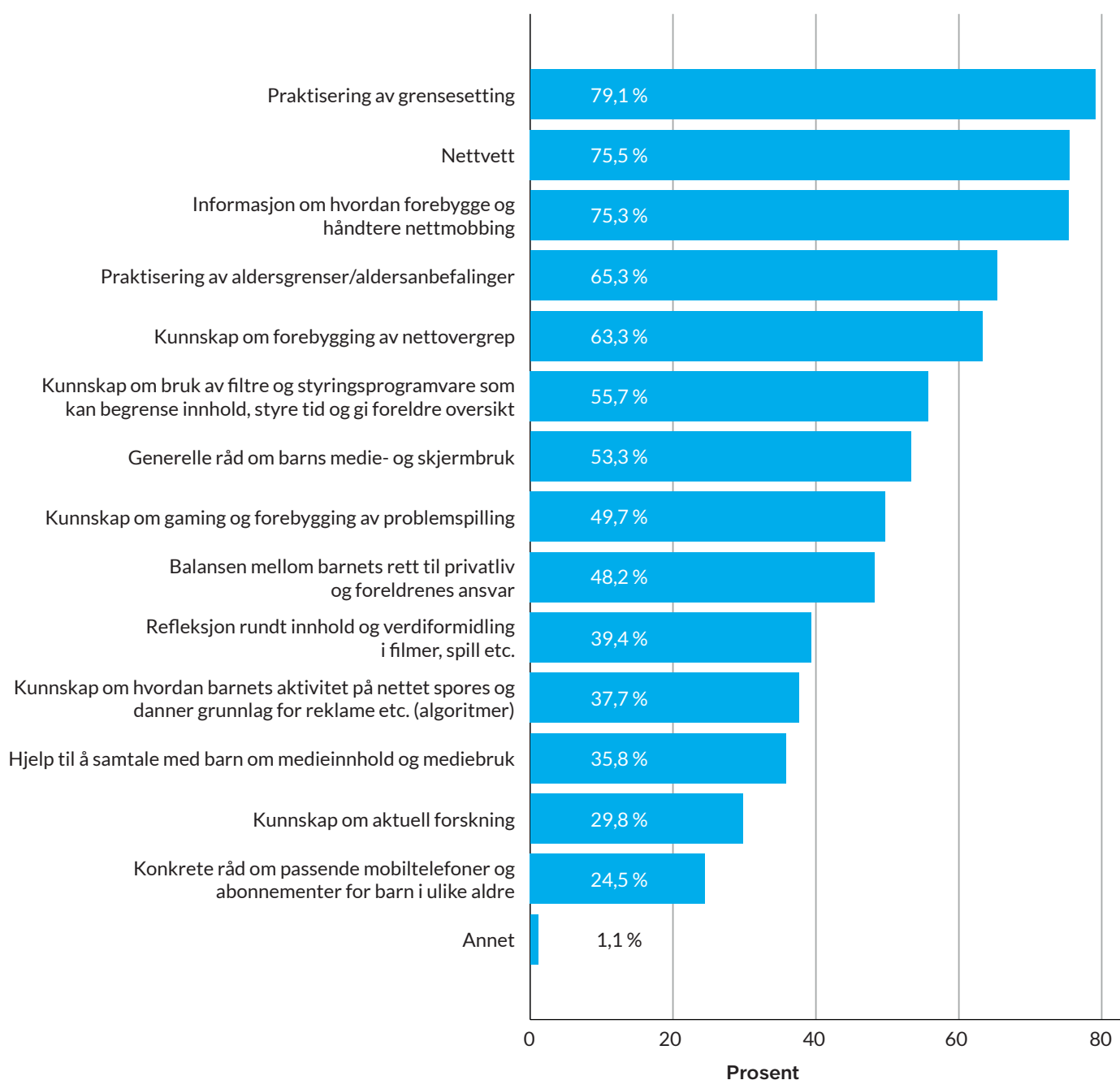
Lærerne ble så spurt om skolens rolle i forhold til å gi foreldrene hjelp til å bevisstgjøre barnet på sin skjermbruk. Svarene peker tydelig i retning av at respondentene mener skolen gir foreldrene lite hjelp på dette området:

I hvilken grad opplever du at skolen gir foreldre hjelp til å bevisstgjøre barnet på sin skjermbruk?

Respondentene ble også bedt om å krysse av for aktuelle områder som det kan settes fokus på dersom skolen eller FAU vil arrangere temakvelder om barns skjermbruk. Svarene peker særlig mot «Praktisering av grensesetting», «Nettvett» og «Informasjon om hvordan forebygge og håndtere nettmobbing» som områder lærerne mener er viktige. Alle disse områdene har fått avkryssninger fra mer enn tre av fire lærere som har besvart spørsmålet. De to sistnevnte av disse kategoriene var også de mest avkryssede områdene i foreldregruppen:

Hvilke av disse områdene nedenfor tenker du det er viktig å sette søkelys på dersom skolen/FAU skulle arrangere temakvelder om skjermbruk?

Mer enn halvparten av respondentene har markert for syv eller flere av temaene, og én respondent har krysset av for absolutt alle. Det kan forstås som at svært mange av de foreslåtte områdene er relevante tema, og en lærer utdyper svaret sitt ved å peke på akkurat det:

**«Alt er viktig, men ikke alt kan være skolens ansvar.
Vi kan faktisk ikke ordne opp i alt»**

Lærer, 10. klasse, 51 år

Dette med grenseoppgangen mellom hva som er skolens oppgave og hva som er foreldrenes ansvar, er noe som flere gir uttrykk for gjennom utdypende kommentarer:

«Jeg er egentlig ikke sikker på om jeg mener dette er skolens oppgave. Det blir feil å la skolen ha ansvar for alle problemer i samfunnet. Er selv mor til tenåringer og mener det er mitt ansvar som foresatt å holde meg oppdatert. Foresatte fraskrives mye ansvar i dagens Norge. Slik kan det ikke fortsette!»

Lærer, 10. klasse, 49 år

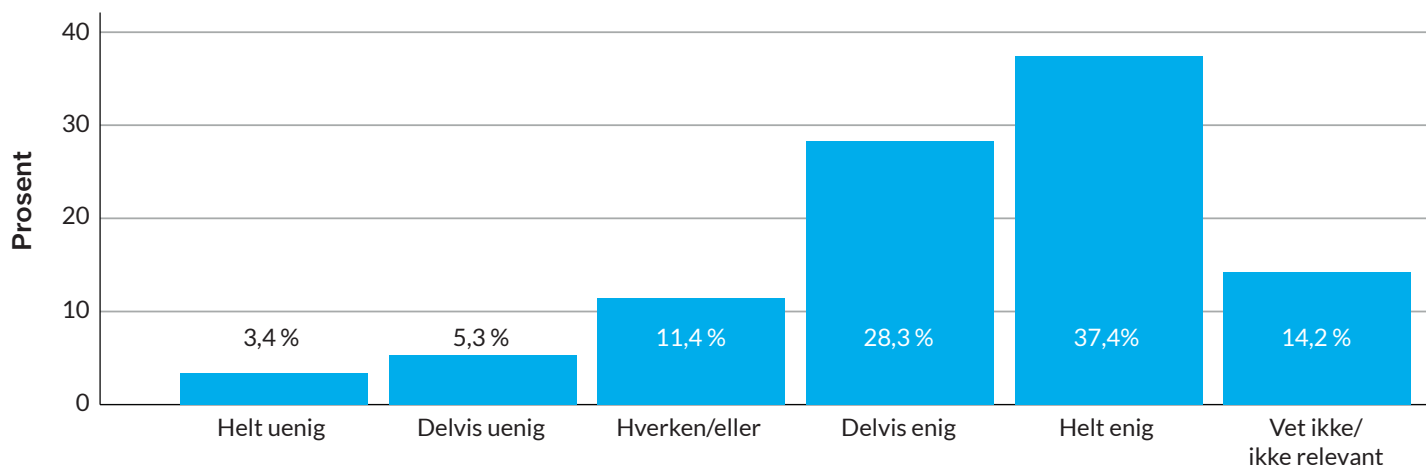
En annen utfordring som det pekes på er hvordan skolen skal klare å motivere foreldrene til faktisk å møte opp på denne typen arrangementer:

«Erfaringsmessig så kommer det få foreldre på slike temakvelder, de som kommer er som regel de som er bevisste på grenser, informasjon og samtale med barna»

Lærer, 10. klasse, 39 år

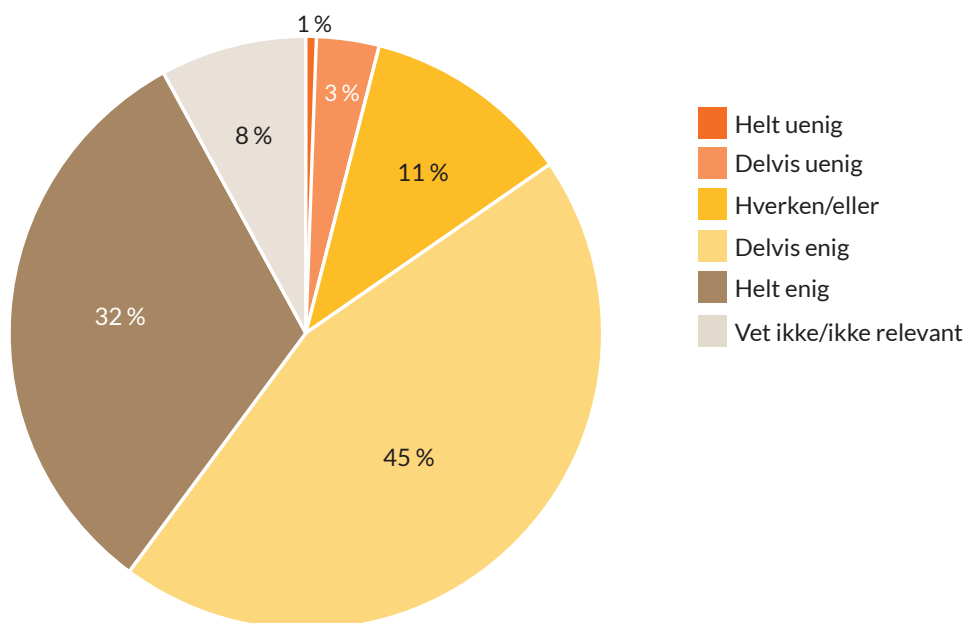
Lærerne ble også spurt om temaer relatert til barnas skjermbruk har blitt drøftet på foreldremøte, og to av tre lærere bekrefter dette helt eller delvis:

**Ta stilling til påstanden:
«Ved min skole har barnas skjermbruk blitt drøftet på foreldremøte»**

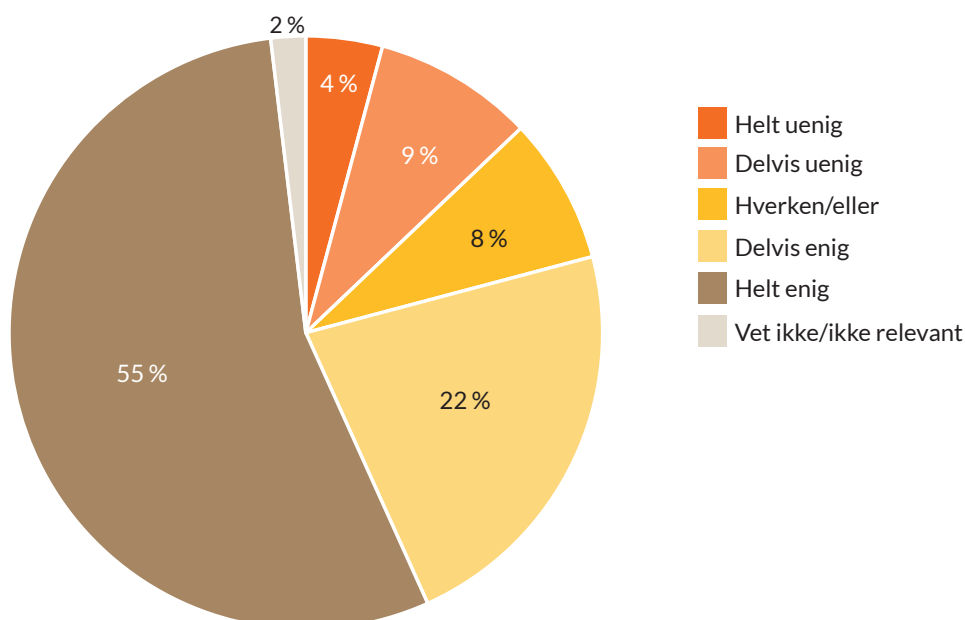
Når det gjelder påstanden om at en har inntrykk av at det er konflikter knyttet til barns skjermbruk i mange familier, viser svarene at tre av fire lærere sier seg delvis eller helt enig. Dette er et nesten like høyt tall som i foreldreundersøkelsen på det tilsvarende punktet:

**Ta stilling til påstanden:
«Mitt inntrykk er at mange familier har konflikter knyttet til barns skjermbruk»**

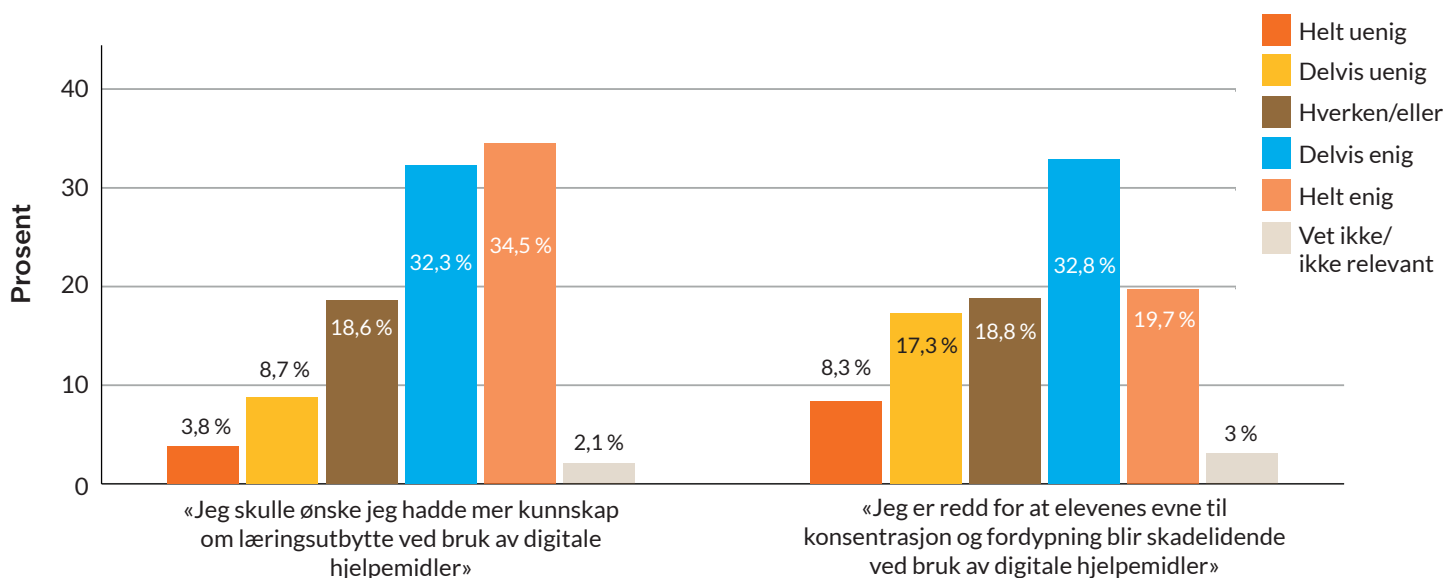
I likhet med foreldrene ble også lærerne spurt om deres holdning til påstanden om at grunnskolen burde være mobilfri sone. Mens 78 prosent av foreldrene var helt eller delvis enige her, er det tilsvarende tallet for grunnskolelærere 77 prosent. Holdningene til dette punktet er derfor praktisk talt identisk mellom de to gruppene respondenter.

**Ta stilling til påstanden:
«Grunnskolen burde være mobilfri sone»**

Respons på påstander (II)

Lærerne ble videre spurt om å ta stilling til to påstander relatert til pedagogisk bruk av digitale hjelpemidler. Svarene viser at en betydelig del av lærerne (til sammen 66,8 prosent) etterspør mer kunnskap om læringsutbytte ved bruk av denne typen verktøy. Videre er mer enn halvparten av respondentene bekymret for at elevenes evne til konsentrasjon og fordypning kan bli skadelidende som følge av skolens bruk av digitale læremidler:

En lærer utdyper sin bekymring for bruken av digitale læremidler i skolen på følgende måte:

«Jeg er undrende til at det så ukritisk blir lagt opp til digitale læringsplattformer uten klarere føringer fra Udir. Det virker lite gjennomtenkt...»

Kontaktlærer, 3. klasse, 46 år

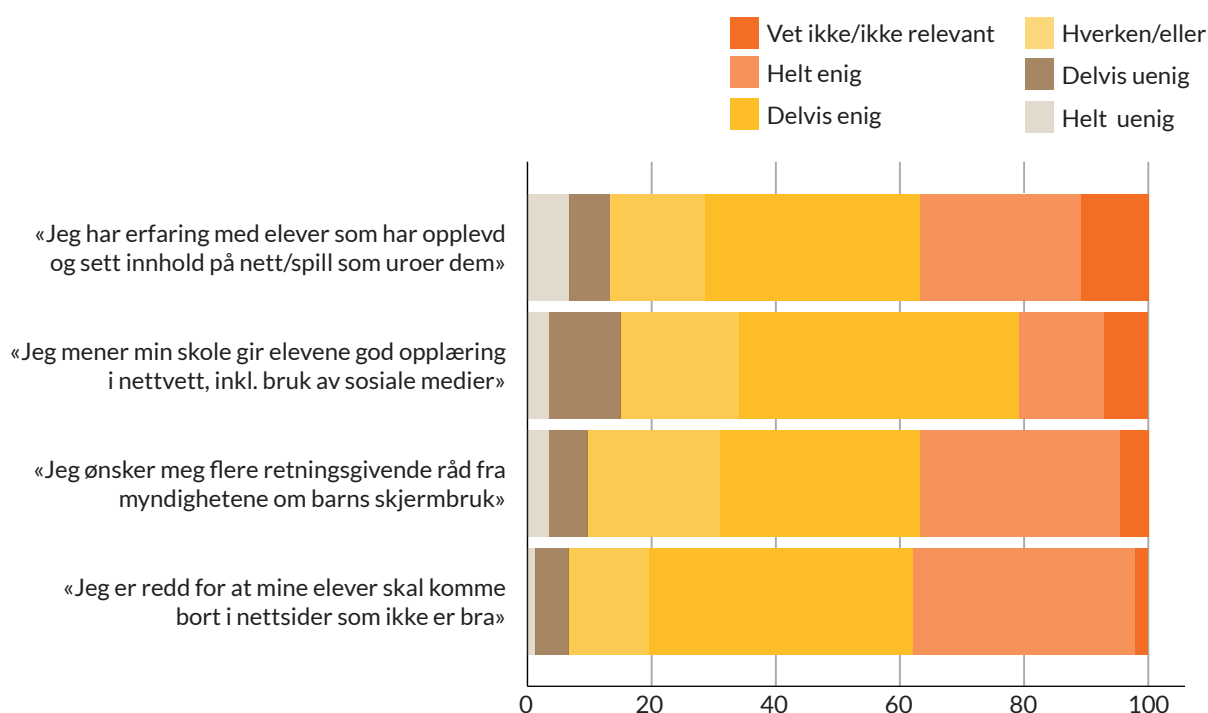
Andre lærere er til dels sterkt kritiske til utviklingen på dette området. En ungdomsskolelærer skriver at selv om vi lever i en digital verden, så vil mye fokus på iPad/pc svekke elevenes finmotoriske evner, og barna hindres i å utvikle kreative evner. Dette ser vedkommende som bekymringsfullt med tanke på at samfunnet også trenger håndverkere.

En annen skriver:

«Jeg har ikke erfart at mye bruk av digitale hjelpemidler gir elevene noe økt læringsutbytte. Tvert imot at et høyt nivå av bruk av digitale verktøy gjør elevene mindre kreative og fleksible, og mindre selvstendige i læringssituasjoner. Men at man kan variere undervisning med en begrenset bruk er bra»

Kontaktlærer, 8. klasse, 62 år

Fire påstander var relatert til nettvett på ulike vis. Alle disse utsagnene har en klar overvekt av svar på helt eller delvis enig:

Et poeng som flere lærere peker på i fritekstfeltet avslutningsvis, er grensen mellom hva som er skolens ansvar og hva som foreldrene selv må følge opp. En av respondentene uttrykker det slik:

«Jeg mener at skolen kan ikke ta så mye mer ansvar for elevers misbruk og mobbing på sosiale medier. Dette er et anliggende som foresatte må ta hovedkontrollen over [...]. Sosiale medier som Facebook, Snap, Instagram og alle de anonyme plattformene som jeg ikke husker navnene på, MÅ foresatte sette grenser for. Skolen kan ikke ta alt ansvaret som foreldre skal ta. Vi i skolen kan kjøre informasjon på foreldremøter, men dette er en sak mest for FAU. Jeg sliter med å få gjort det jeg skal i skolen om jeg hele tiden må ta opp tråder over hva som har vært kommunisert «kvelden før» mellom elever. Får jeg en annen instruks i min profesjon, så er dette en annen sak, men slik det har blitt nå så er det helt utrolig hva samfunnet sier at skolen skal ta ansvar for. FORESATTE må inn på banen angående sosiale medier. Når det gjelder digitale læremidler er dette fantastisk med tanke på tilpassa og likeverdige opplæring»

Kontaktlærer, 10. klasse, 47 år

FORELDRE- OG LÆRERUNDERSØKELSENE – SENTRALE REFLEKSJONER

På bakgrunn av presentasjonen ovenfor, vil vi i det følgende dele noen refleksjoner relatert til relevant forskning og aktuell samfunnskontekst, og systematisert rundt fire sentrale områder.

Som det framgår av analysematerialet, er spørsmålet om skjermbruk og grensesetting vesentlig i respondentenes hverdag. Dette er da et naturlig første hovedpunkt i refleksjonsdelen, før vi setter fokus på skjermbruk og digital dømmekraft. Dermed går vi fra å ha søkelys på ulike sider ved grensesetting fra foreldre og læreres side inn mot barns skjermbruk, til å se på funnene i materialet vårt ut fra hvordan foreldre og lærere gir oppdragelse og opplæring i digital dømmekraft.

For det tredje utvider vi perspektivet fra digital dømmekraft til digital dannelse ved også å sette fokus på mediens innhold. Til sist deler vi refleksjoner rundt skjermbruk og samarbeidsrelasjonen skole-hjem, som en naturlig avrundning av tematikken slik den er belyst i møte med våre to respondentgrupper.

Skjermbruk og grensesetting

Undersøkelsene viser at grensesetting og hvilke regler som skal gjelde for barnas skjermbruk, er en av de største utfordringene for lærere og foreldre. Dette gjenspeiles også i mediebildet, der spørsmål om grensesetting er fremme ved jevne mellomrom. Høsten 2019 viet for eksempel Debatten i NRK et helt program til hvordan nettbrett ble brukt, og kunne brukes, i skolen (Solvang, 2019, 17.09.).

Et annet hett tema i offentlig debatt er hvordan man kan skjerme de yngste barna fra risikoer ved bruk av nettbrett og smarttelefoner. Profilerte personer som skuespiller Ane Dahl Torp er opptatt av at barn under 13 år ikke bør være på sosiale medier (Lindmo, 2019, 22.11.), mens digitaliseringsminister Nikolai Astrup har tatt til orde for å ikke gi smarttelefon til barn under 13 år (Ertesvåg, 2019, 22.11.). Flere mediasaker med fokus på nettmobbing har også ført til en økt oppmerksomhet på hvordan sosiale medier blir brukt blant barn, og hvordan foreldre bør, eller ikke bør, følge opp barnas skjermbruk. Videre har mediene også fokusert på sammenhengen mellom utstrakt skjermbruk og utviklingen av hjernen (Stabell, 2019, 18.11), basert på nyere forskning (Hutton et al., 2019). NRK-dokumentaren «Det digitale dopet» refererer til en del forskning på dette feltet, og gir verdifull innsikt (NRK, 2019, 29.02.). Slike saker bidrar til økt oppmerksomhet og fokus på utfordringene ved skjermbruk.

Dagens barn og unge er «digitalt innfødte», mens det i foreldregruppen fremdeles er noen «digitale immigranter» (Livingstone & Sefton-Green, 2016; Sorbring, 2014) som opplever at barna er suverene når det gjelder kunnskap på en del områder. Forskning viser ellers at foreldres bekymringer om barns skjermbruk blir stimulert av en stadig økende tilgjengelighet på mindre, bærbare «duppeditter», med digitale medier som blir stadig mer komplekse (Haddon & Vincent, 2015; Mascheroni & Ólafsson, 2014). De fleste av dagens skjermer er mobile og i stor grad trådløse, og kan brukes når som helst og hvor som helst, ofte alene. Å kunne ha en fullstendig oversikt over barnas aktiviteter på skjermen er derfor ikke mulig. Samtidig er også spørsmålet om barnas rett til privatliv viktig her.

Foreldreundersøkelsen vår viser da også at 43,3 prosent av foreldrene på ungdomstrinnet sier at grensesetting er vanskelig, mot henholdsvis 32 og 39 prosent på småskoletrinnet og mellomtrinnet. Denne forskjellen kan nok både henge sammen med de eldre elevenes løsrivelsesprosess fra foreldrene, og med at jo mer kompetansen øker blant ungdommene, desto større blir kunnskapsgapet mellom dem og foreldrene.

I det følgende skal vi sette søkelys på to områder der foreldre gir uttrykk for at grensesetting er særlig utfordrende, nemlig i forhold til tid og alder. Videre vil vi for det tredje se på relasjonen til teknologiske muligheter for grensesetting.

Tidsmessige grensesettinger

Vi har sett fra foreldreundersøkelsen at barnas tidsbruk på skjermen øker med alderen. Rundt halvparten av grunnskolebarna bruker mellom to og fire timer på mediene i fritiden, og noe mindre for de yngste. Dette samsvarer

med resultater fra andre undersøkelser, som *EU Kids Online-rapporten* (Staksrud & Olafsson, 2019), som viser litt over to timer for de yngste og litt over fire timer for de eldste barna. I snitt ligger jentene litt høyere enn guttene, med 4 timer mot 3,6 timer for guttene. Det er imidlertid viktig å presisere at i *EU Kids Online-rapporten* er det barna selv som er respondenter.

Tallene i vår kartlegging viser at det er YouTube, film og streaming som tar opp den betydeligste andelen av tiden, med over 90 prosent som svarer at de bruker mest tid på dette. Spill og gaming kommer som en god nummer to med nærmere 70 prosent. Kreative aktiviteter og «nyttig» informasjon ligger rundt 30 prosent, ifølge foreldrene.

Vår undersøkelse skiller ikke mellom hva gutter og jenter bruker medietiden på, men annen forskning viser at det er signifikante forskjeller her. I Medietilsynets undersøkelse *Barn og medier 2018* (2018a) framgår det at 11 prosent av guttene oppgir at de er online på en spillkonsoll «hele tiden», mens det tilsvarende tallet for jenter er 0 prosent. Tallene i rapporten samsvarer også med *EU Kids Online-undersøkelsen* i Norge i 2018 som sier at 75 prosent av barna brukte videoklipp daglig, 72 prosent hørte på musikk og 68 prosent kommuniserte med familie og venner (Staksrud & Olafsson, 2019). En stor overvekt av tiden går altså med til underholdning. Skolearbeid (42 prosent), nyheter (21 prosent) og shopping (18 prosent) blir også prioritert blant en forholdsvis stor gruppe (Staksrud & Olafsson, 2019).

Barn og medier 2018 (Medietilsynet, 2018a) viser at det oftest er tidsbruken det oppstår uenigheter rundt. Her svarer 53 prosent at de er mest uenig med foreldrene i forhold til tidsbruken på internett. 45 prosent oppgir mobilbruken og 44 prosent oppgir tidsbruken på film, serier og tv som et konfliktområde. Som en av foreldrene i vår undersøkelse uttrykker det:

«Veldig ofte konflikt rundt skjermtid, veldig vanskelig å begrense det. Han vil alltid spille hele tiden. Mister interessen for andre ting. Er bekymret. Han sier alle vennene hans spiller like mye. Ofte aggressiv når jeg sier han må avslutte spillingen. Føler meg ofte maktesløs og fortvilet over situasjonen. Eldre bror var mye flinkere til å regulere spillingen selv. Det varierer fra barn til barn»

Forelder til barn i 7. klasse

Når det gjelder tidsbruken på dataspill og sosiale medier, oppgir 36 prosent at man av og til eller ofte er uenige om tidsbruken, ifølge vår foreldreundersøkelse. Uenigheten er større med hensyn til hvor mye tid de bruker på skjerm enn med hensyn til hva de faktisk bruker tiden på. I Medietilsynets undersøkelse *Barn og medier 2018* kommer det fram at det er guttene som oftest er uenige med foreldrene. Dette gjelder først og fremst i forhold til dataspill (Medietilsynet, 2018a, s. 93-95).

Videre, på samme måte som at to tredjedeler av foreldrene (uansett alderstrinn) oppgir press fra barnets jevnaldrende på å ha «riktig» digitalt utstyr, så kan både foreldre og barn oppleve direkte eller indirekte press angående tidsbruken fra hjem som har andre holdninger og regler. Dermed finner de det vanskelig å sette idealet om strengere grenser ut i praksis.

Det er også verdt å merke seg at blant de grunnene som ikke får så høy prosentandel, finner vi eksempelvis at for mye skjermtid kan gå ut over barnets søvn (34 prosent), det kan gå utover skolearbeidet (31 prosent), og man er redd for at det kan være skadelig for barnet (28 prosent). Ellers ser vi at det gjennomgående er en positiv innstilling blant foreldrene til at barna tilbringer tid på skjermen. Samtidig ser vi i Medietilsynets undersøkelse *Foreldre og Medier 2018* at foreldrene tror at barna bruker mindre tid enn det de oppgir selv (Medietilsynet, 2018b, s. 38).

Lærerne ser ut til å være mer opptatt av betydningen av grenser for tidsbruken enn foreldrene. Ser vi for eksempel bare på ungdomstrinnet, synes hele 86 prosent av lærerne på ungdomstrinnet, dersom vi tar med de som mener

bruken er utfordrende «I noen grad», «I stor grad» eller «I svært stor grad», at bruken av sosiale medier er en utfordring. Foreldrene er også bekymret for tidsbruken, men ikke i fullt så stor grad. Tre av fire (74 prosent) av foreldrene sier at barna bruker for mye tid på skjerm.

Det er vanskelig å si hva som kan være grunnene til at lærerne synes å være mer bekymret enn foreldrene. En mulig årsak kan være at lærerne er mer oppmerksomme på, og har mer kunnskap om, hva forskningen sier om ulike risikoer ved sosiale medier. Nyhetsoppslag om nettmobbing, deling av nakenbilder og så videre kan imidlertid også ligge til grunn, ikke minst i tilfeller der lærerne møter slike utfordringer i skolehverdagen.

Europeisk forskning viser at det er spesielt på sosiale nettverkssider (SNS) at barn og unge kan møte online risikoer. Videre sier denne forskningen at jo mer kompetanse et barn har, desto bedre er det rustet til å takle slike utfordringer. Det er de med offentlige profiler og mange kontakter som står i størst fare for å bli utsatt for risikoer (Staksrud et al., 2013).

Lærere over 40 år er de som er mest bekymret for elevenes skjermbruk, mens de mellom 30 og 40 år ser mest positivt på læringsutbyttet for barna ved spill og gaming, mer enn både de eldste og de yngste lærerne. Det er også lærerne mellom 30 og 40 år som bruker populærkulturen mest i sin undervisning. En mulig hypotese her kan være at mange har barn i samme aldersgruppe, og derfor lettere får med seg aktuelle filmer, personer og hendelser i populærkulturen.

Når det gjelder foreldres bekymring for barnas tidsbruk på skjerm, trekker forskere frem bekymringen for at oppmerksomheten går bort fra andre aktiviteter, slik som idrett og naturlig, fysisk omgang med andre barn (Sorbring, 2014, s. 76). Én utfordring for foreldrene er tidsbruken, noe annet er imidlertid hvordan foreldre og barn oppfatter og samtaler om innholdet i det en møter på skjermen. Vår undersøkelse tar ikke spesifikt opp hverken hva slags innhold eller hvilke eventuelle grenser foreldrene setter for barna her. Samtaleaspektet mellom foreldre og barn er imidlertid viktig, og blir fokusert nedenfor, under «Skjermbruk og digital dømmekraft».

Aldersmessige grensesettinger

Aldersgrenser er også en utfordring. Dette synliggjøres i merkingen av aldersgrenser på film, tv og bestillingstjenester. Loven sier at norske tjenester som tv og bestillingstjenester som NRK TV, TV 2 Sumo, avisers tv-tjenester og andre video- og filmtilbud på nett, samt kino og salg og utleie av DVD/Blu-Ray skal merkes. Utenlandske tjenester som Netflix og Viaplay omfattes ikke av norsk lov. Spill er merket på omslaget i butikk eller i nettbutikker ut fra den europeiske merkeordningen Pan European Game Information (PEGI, 2019), og de ulike aldersanbefalingene merkes i forhold til om det er snakk om vold, grovt språk, frykt, narkotika, seksuelt innhold, diskriminering, gambling og kjøp i spill. Det som imidlertid kan være mest utfordrende å forholde seg til, er apper og sosiale medier.

Det finnes to typer aldersgrenser på sosiale medier. Med bakgrunn i den nye personvernloven i Norge (2018), har de fleste sosiale medier 13-årsgrense som vilkår for å opprette en profil. I tillegg setter tilbyder/distributør sine egne aldersmerker på sosiale medier, apper og spill ut fra innholdet og hvem tjenesten er egnet for. 13-årsgrensen er satt for å beskytte barns personopplysninger, og innebærer at yngre barn må ha foreldres godkjenning for å kunne opprette en profil og dele personopplysninger. Det er tjenesteleverandørens ansvar å sørge for en løsning for verifisert samtykke fra foreldre, noe som i svært liten grad har skjedd.

Videre er de ulike tjenestetilbydernes egne merkeordninger basert på egnethet og innhold, noe som gjør at aldersgrensen på samme app kan variere. Mens Google Play og Windows Store klassifiserer ut fra den europeiske merkeordningen PEGI, har Apple et eget aldersgrensesystem.¹⁶

¹⁶ Snapchat, TikTok og Instagram er for eksempel merket med 12+ i App Store og med PG (Parental Guidance) i Google Play Store, samtidig som brukervilkårene til tjenestetilbyder er 13 år. Et annet eksempel er appspillet Clash Royale, der vilkårene setter en 13-årsgrense, samtidig som spillet er merket 9 i App Store og 7 i Google Play Store.

Undersøkelsene våre har fokusert mest på sosiale medier, og et tydelig flertall både blant foreldre og lærere er enige i aldersgrensen på 13 år bør overholdes. Samtidig oppgir kun 18 prosent av foreldre på mellomtrinnet (5.-7. klasse) at deres barn ikke er på sosiale medier. Ut fra disse tallene, er 72 prosent av barn på mellomtrinnet (9-13 år) allerede på sosiale medier, selv om foreldrene altså mener at aldersgrensen bør overholdes. Tilsvarende tall fra *Barn og Medier 2018* tilsier at 74 prosent av 9-13-åringene er på sosiale medier. Disse tallene er noe høyere enn tallet fra undersøkelsen *Foreldre og Medier 2018* (2018b), som viser at 57 prosent av barn mellom 9-12 år bruker sosiale medier. I undersøkelsen *Barn og Medier 2018* (2018a) oppgir da også 48 prosent av barna som bryter aldersgrensen på sosiale medier at de får lov av foreldrene sine.

Vår undersøkelse gir ikke grunnlag for å si noe om årsaken til forskjellen hos foreldrene mellom på den ene siden å være opptatt av å respektere aldersgrensen, og på den andre siden en praksis hvor barn som er yngre enn 13 år likevel bruker sosiale medier. Det kan selvsagt være at foreldrene har tillit til sitt eget barn, og dermed ikke har problemer med aldersgrense eller mediebruk. Grunnene kan muligens også være at både foreldre og barn kjenner på press fra venner, og dermed blir behovet for å «være med» i det sosiale livet blant vennene og ikke falle utenfor, styrende. Andre mulige årsaker kan være tidspress i hverdagen som medfører at foreldrene ikke makter å følge opp slik de skulle ønske. Når hovedintensjonen hos foreldrene er å respektere aldersgrensen, kan den på sin side være knyttet til blant annet frykt for hva barna kan møte i sosiale medier og til graden av modenhet.

I Medietilsynets rapporter finner vi noe av den samme forskjellen; over 80 prosent av foreldrene er noe eller veldig opptatt av at barna skal følge aldersgrenser på sosiale medier (*Foreldre og medier 2018*). Videre sier forskning at 30 prosent følger aldersgrenser på spill, 28 prosent på sosiale medier og 20 prosent på filmer de ser hjemme. Det er flere jenter enn gutter som følger aldersgrensene, men forskjellen er minst på bruken av sosiale medier, mens i alderen 11-13 år er det flere gutter enn jenter som alltid følger aldersgrensene (Medietilsynet, 2018b, s. 84).

I rapporten *Barn og Medier 2018* sier også 25 prosent av barn mellom 9-11 år og 50 prosent av barn mellom 12-14 år at de har benyttet seg av spill med aldersgrense 18 år. En overvekt av foreldre mener at aldersgrensene på spill er fornuftige i forhold til deres barn, nemlig 32 prosent. Det er imidlertid 25 prosent som mener at aldersgrensene på spill ikke er adekvate. Vi finner store kjønnsforskjeller her, med 70 prosent av guttene som sier at de har brutt disse grensene, og 26 prosent av jentene som sier det samme. Dette kan tyde på at barna får et forholdsvis fritt spillerom av foreldrene, og at de kanskje ikke har helt oversikt over hva barna bruker skjermtiden til (Medietilsynet, 2018b, s. 83).

Teknologiske grensesettinger

Spørsmålet om grensesetting gjelder ikke bare tid og alder, men også om hvorvidt foreldrene og lærerne gjør seg bruk av teknologiske muligheter for grensesetting som faktisk er tilgjengelige. Mange foreldre uttrykker en følelse av utilstrekkelighet i forhold til hvordan de rent praktisk og teknisk skal kunne håndtere grensesetting. Det er flest foreldre på småskoletrinnet (46,9 prosent) og mellomtrinnet (44,8 prosent) som har gjort praktiske tiltak. På ungdomsskoletrinnet er det 26,4 prosent som har gjort aktive tiltak. Det gjenspeiles også i det faktum at 44,3 prosent av foreldrene på ungdomstrinnet ikke har gjort noen tiltak, mot rundt 25 prosent på småskoletrinnet og mellomtrinnet.

I hjem med to voksne har rundt 40 prosent gjort aktive, tekniske tiltak for å begrense skjermbruken, mot 33 prosent der det kun er én forelder. En hypotese her kan være at det kan være vanskeligere å følge opp om man bare er én forelder.

Når det gjelder lærernes håndtering av mulig uønsket innhold på nett på skolearenaen, kjenner kun 45 prosent av respondentene til at det er installert filter på elevenes pc-er eller læringsbrett for å skjule uønsket eller skadelig innhold. 41 prosent av lærerne vet ikke om dette finnes på skjermene de bruker i skolen. Skolene er imidlertid fra 2019 pliktige til å forhindre at barn ser skadelig innhold som grov vold og porno på skolens skjermer. I november 2019 kom Utdanningsdirektoratet med en veileder for barnehager og skoler som skal sikre dette. Veilederen er veldig klar på eiernes ansvar:

«Barnehage- og skoleeiere har et ansvar for å ivareta barnas sikkerhet og personvern når de tar i bruk digitale enheter. Det forutsetter både tekniske løsninger tilpasset den enkelte barnehage- og skoleeiers behov og kompetanse hos barn, ansatte og ledelse. Det forutsetter også organisatoriske grep, rutiner, retningslinjer og opplæring knyttet til bruk av digitale enheter i undervisning og administrasjon.

De aller fleste barnehage- og skoleeiere er bevisst på sitt ansvar når de deler ut nettbrett og annet utstyr til barn og ansatte. Tekniske løsninger alene er ikke tilstrekkelig for å sikre barna trygge og gode digitale læringsmiljø. Barnehage- og skoleeiere må kontinuerlig vurdere hvilke tekniske muligheter som er tilgjengelig og finne gode løsninger for å realisere dem på en måte som er tilpasset deres behov»

Udir, 2019, 21.11.

Lærerne gir ellers uttrykk for at foreldrene ikke har nok kunnskap på dette området. Rundt halvparten av lærerne i alle alderskategoriene mener at foreldrene «I noen grad» har nok kunnskap til å følge opp barnas skjermbruk, mens mellom 31 og 47 prosent mener at foreldrene «I svært liten grad» eller «I liten grad» har nok kompetanse.

Foreldrene sier da også selv at de gjerne vil ha mer kunnskap om hvordan de skal forholde seg til barnas bruk av sosiale medier. Det er spesielt ønsket om praktisk kunnskap som peker seg ut. Det går på kunnskap om sikkerhet, filter og smarte innstillinger (67 prosent), samt praktiske råd om sikkerhet og grensesetting. Generelt sett har få foreldre konkret kunnskap om tekniske applikasjoner for hvordan man kan sette teknologiske grenser for barnas skjermbruk, ifølge våre undersøkelser. Lærerne på sin side mener om seg selv at de tilegner seg digitale ferdigheter til en viss grad, slik at de kan ha et kritisk forhold til ulike sider ved sosiale medier og nettbrett. Dette er også i samsvar med annen forskning som viser at lærerne har mer søkelys på kildekritikk enn på mange av de andre utfordringene ved internett (Pedersen 2019).

Oppsummerende kan vi si at foreldre og lærere ser ut til å ha en intensjon om, for å bruke Staksrud og Ólafssons kategorier (2019, s. 65), en *aktiv mediering* i forhold til barns skjermbruk. Det er en viss grad av *restriktiv mediering*, spesielt på småskoletrinnet og mellomtrinnet, mens graden av kontroll avtar betydelig på ungdomstrinnet. I vår undersøkelse har vi ikke noen indikasjoner på at norske foreldre har som strategi å følge en restriktiv linje i barnas skjermbruk i form av å ta fra dem smarttelefonen eller nettbrettet. Det er også forholdsvis lite *overvåking* i form av sjekking av mobiltelefonen, datamaskinen og profiler på sosiale medier. Samtidig ser vi at rundt halvparten på småskoletrinnet og mellomtrinnet har gjort, eller lagt til rette for, *teknisk mediering* av barnas skjermbruk. På ungdomstrinnet er dette tallet noe mindre.

Skjermbruk og digital dømmekraft

Når det gjelder barnas digitale ferdigheter knyttet til fornuftig adferd på nettet, beveger vi oss i det som oppleves som kjerneområdet for foreldrenes møte med tematikken barn og medier. Ulike sider ved digital dømmekraft, eller nettvett, som oftest brukes i dagligtalen¹⁷, er da også høyt på agendaen i aktuell debatt og forskning: «Både i medier, litteratur og på nett er det økt oppmerksomhet rundt digitale mediers avhengighetsskapende design og funksjonaliteter, samlet medietrykk og tidsbruk, og potensielle negative sider ved stadige medieforstyrrelser» (Syvertsen et.al, 2019, s. 14).

¹⁷ Begrepet nettvett brukes synonymt med digital dømmekraft av blant andre Datatilsynet: <https://www.datatilsynet.no/personvern-pa-ulike-omra-der/skole-barn-unge/undervisningsopplegg/>.

Allerede i utgangspunktet synliggjøres et sprik mellom foreldrenes intensjon og praksis, slik vi også så ovenfor i forhold til grensesetting. Det å ha kjennskap til barnas skjermbruk er en nødvendig forutsetning for å kunne gi veiledning inn mot nettvett. Foreldreundersøkelsen viser imidlertid en forholdsvis stor forskjell mellom antall respondenter som mener det er «Svært viktig» eller «Viktig» å følge med på barnas mediebruk (cirka 98 prosent), og antall respondenter som opplever at de klarer å gjøre dette i praksis. Her viser undersøkelsen at 68 prosent mener de følger med på skjermbruken, mens cirka 32 prosent gir uttrykk for at de gjør det «I noen grad» eller mindre.

Ser vi på foreldrenes redegjørelse for samtaler med barna om deres skjermbruk, oppdager vi noe av den samme forskjellen. Over 90 prosent av foreldrene mener det er «Viktig» eller «Svært viktig» å ha denne formen for dialog med barna. 56,7 prosent mener de lykkes i «Stor grad» eller «Svært stor grad», mens 39,5 prosent mener de bare «I noen grad» lykkes med dette. Altså synes det å være noe sprik mellom ideal og praksis også her. Sammenlignet med *EU Kids Online-rapporten* (Staksrud & Ólafsson, 2019), hvor grunnlaget er barn mellom 9-17 år, oppgir halvparten av barna at foreldrene snakker med dem om hva de gjør på internett, men bare én av fem sier at foreldrene gjør det «Ofte» eller «Svært ofte». Både når det gjelder kjennskap til og samtaler rundt barnas skjermbruk, viser vår undersøkelse at en nesten samlet foreldregruppe mener dette er viktig, mens kun litt over halvparten mener at de lykkes med dette i praksis.

Når det gjelder foreldrenes opplevelse av skolens opplæring i digital dømmekraft, viser undersøkelsen at de generelt sett er ganske fornøyd. 50 prosent oppgir å være fornøyd «I noen grad», mens de tre alternativene noen, stor eller svært stor grad til sammen får 86 prosent tilslutning. Vi merker oss her at foreldre til barn i småskolen er mindre fornøyd med opplæringen enn foreldre til barn på mellom- og ungdomstrinnet. Med tanke på omfanget av småbarns skjermbruk, er dette tankevekkende. Som vi så i avsnittet om barns mediebruk ovenfor, viser undersøkelser at 7-åringers mediebruk i gjennomsnitt er om lag 13 timer i uka. Mest tid blir brukt på nettbrett (46 prosent) og tv (31 prosent), der YouTube, spill og strømmetjenester er mest populært (Letnes et al. 2016). I tillegg kommer at stadig flere førsteklasinger får utdelt nettbrett på skolen, og dermed har skjermbruk også i skoletiden.

Debatten som foregår både i forskermiljø og i allmennheten om innføringen av nettbrett i småskolen, så vel som foreldrenes manglende erfaringer med å vokse opp i en digital tid, bidrar sannsynligvis til at respondentene er mindre fornøyd med skolens opplæring i nettvett for de yngste. Når Fagfornyelsen trer i kraft styrkes imidlertid tematikken i skolens læreplaner. Eksempelvis skal elever på 2.trinn utvikle «... ei begynnende digital dømmekraft ved å sjå nokre av moglegheitene og utfordringane ved digital samhandling» (Udir, 2019, 18.11).

Nettvett generelt er ellers ett av de to områdene foreldrene er mest interessert i å få belyst på foreldremøter eller temakvelder. Det andre temaområdet er nettmobbing. Kanskje henger dette sammen med fokuset som nettmobbing har fått i samfunnet generelt de siste årene, noe som kan bidra til større frykt for at dette kan skje med ens eget barn. Tallene i undersøkelsen viser nemlig at relativt få foreldre opplever at deres eget barn blir mobbet på nett (15 prosent oppgir at barnet har fått meldinger som kan oppfattes som mobbing, mens rundt 35 prosent kjenner til at andre barn har vært utsatt for nettmobbing på samme skole som deres barn.). Nettmobbing er også tydelige temaområder i andre undersøkelser, som *Barn og medier 2018* og *EU Kids Online-undersøkelsen i Norge (2018)*.

Også lærerne prioriterer nettvett og nettmobbing som tema for foreldremøter, etter temaområdet praktisering av grensesetting. Videre synes nettmobbing å være det området lærere er mest urolige for. 61 prosent etterspør ressurser om dette, mens 59 prosent ønsker råd om problematisk skjermbruk. Kanskje er det også disse to områdene som ligger under når over halvparten av lærerne oppgir at de kun «I noen grad» opplever at deres elevgruppe får tilfredsstillende opplæring i nettvett. Her synes det altså som lærerne opplever at skolen har et forbedringspotensial samtidig som de altså etterspør ressurser. En oversikt over tilgjengelige ressurser om nettvett (Barnevakten, 2019, 13.11.) viser at det er få ressurser knyttet til problemfeltet nettmobbing. Vår undersøkelse forteller imidlertid at en god del lærere kjenner til de ressursene som foreligger fra Redd Barna og dubestemmer.no.

Sosiale medier er et område hvor refleksjoner rundt nettvett er særlig aktuelt, og her viser foreldrene særlig stort engasjement med kommentarer i fritekstfeltet. Hovedtendensen i materialet som helhet er at foreldrene i hovedsak erfarer sosiale medier som noe positivt og en arena for fellesskap til glede for barna og de unge. Denne holdningen er interessant sett i relasjon til mediefokuset på utfordringer som nettmobbing og deling av nakenbilder. Foreldrene

i vår undersøkelse synes imidlertid i stor grad å oppleve at barna er flinke til å vurdere hva de gjør, og har derfor tillit til dem på sosiale medier. Samtidig fremkommer det av undersøkelsen at én av tre foreldre på ungdomstrinnet ikke kjenner til alle sosiale medier barnet deres bruker.

Selv om foreldrene i hovedsak opplever sosiale medier som noe positivt, i form av at de opplever det som en god arena for å være sosiale innenfor trygge rammer i hjemmet og de har inntrykk av at barnet har stor glede av å være på sosiale medier, oppgir rundt én av fire foreldre ulike former for uro i møte med disse mediene, særlig med tanke på tidsbruk, personer barna kan komme i kontakt med og press i forhold til kropp og utseende. En relativt lav andel frykter at barnet skal dele bilder de senere vil angre på, eller bli utsatt for seksualisert innhold.

Dette sistnevnte er interessant med tanke på det mediefokus som denne problematikken har hatt over tid. Her synes det å være forskjell mellom det forskningen og mediebildet viser, og majoriteten av foreldrenes opplevelse. Ifølge rapporten *Hvis du liker meg, må du dele et bilde* (Berggrav, 2018) har én av ti unge mellom 13-16 år delt nakenbilder av seg selv med andre, og tre av ti jenter som har gjort dette har følt seg presset til å gjøre det. Ifølge Medietilsynet sin rapport *Barn og medier* fra 2018 deler 87 prosent av respondentene *ikke* nakenbilder med andre (s.67). Kanskje er foreldrene dermed realistiske her med tanke på at de i liten grad frykter at barna skal dele bilder de vil angre på, siden hovedtendensen i rapporter rettet mot barn og unge viser at de i stor grad ikke gjør det. Samtidig kan en spørre seg om frykten som finnes hos en mindre andel av foreldrene kan ha sammenheng med mediefokuset over tid, hvor en kan få inntrykk av at nakenbilder deles i større grad enn hva disse tallene faktisk viser.

Sett ut fra foreldreundersøkelsen, så minsker altså frykten eller bekymringen for barnas skjermbruk etter hvert som barnet blir eldre. Jo yngre barnet er, desto mer bekymring uttrykker foreldrene for hva barnet kan møte eller gjøre på sosiale medier. En mulig tolkning av dette er at foreldrene etter hvert gjør seg erfaringer i retning av at sosiale medier ikke skaper de utrygge situasjonene for barnet som de var redde for. Dette synes også å henge sammen med funnet om at foreldre i stor grad opplever at sosiale medier er noe positivt som barnet har glede av. Denne positive holdningen er interessant sett opp mot at foreldrene samtidig mener at 13 års aldersgrense på sosiale medier er riktig og at denne grensen bør følges, blant annet fordi de i stor grad mener at barn ikke er modne nok for sosiale medier i yngre alder. Samtidig er det interessant å spørre seg om den positive innstillingen og erfaringen foreldre til eldre barn utviser i undersøkelsen, vil ha noe å si for hvor tidlig eventuelt yngre søsken blir aktive deltakere i sosiale medier.

I det store og hele synes altså foreldreundersøkelsen å vise at foreldre ikke anser sosiale medier som spesielt utfordrende og negativt hverken når det gjelder deres barn personlig eller i forhold til deres sosiale liv. Samtidig gir de uttrykk for at aldersgrensen for sosiale medier er viktig, og at de ønsker bistand fra myndighetene i forhold til å akseptere den. Dette gir en indikasjon om at en stor andel av foreldrene, til tross for positive erfaringer overfor eget barn i møte med sosiale medier, er bevisste på at sosiale medier også kan innebære vesentlige utfordringer.

Når det gjelder lærerundersøkelsen, oppgir 56 prosent av respondentene at sosiale medier i stor grad eller svært stor grad er en utfordring i deres elevgruppe. I kommentarer spesifiseres dette særlig til tidsbruk, mobbing, utenforskap, og så videre. En av lærerne sier at i den aktuelle klassen er «sosiale medier stort sett roten til de fleste konflikter mellom ungdommene». Det synes altså her å være en ganske tydelig forskjell mellom foreldres og læreres opplevelser av barn og unges bruk av sosiale medier.

Når det gjelder skjermtid totalt, er det lærerne over 40 år som i størst grad frykter konsekvensene skjermbruken har for barna. Samtidig er det denne alderskategorien lærere som har mest tiltro til foreldrenes kompetanse. Som en av de eldre lærerne kommenterer:

«Ser klart at vi som nærmer oss pensjonsalder nok er mindre entusiastiske til mobil etc. enn yngre lærere ...»

Kontaktlærer, 10. klasse, 56 år

Ser vi funnene her i sammenheng, kan dette muligens signalisere at de noe eldre lærerne frykter konsekvensene av nyere teknologisk utvikling i større grad enn de yngste lærerne, og dermed har større avstand til ulike medier. De unge lærerne er på sin side «nærere» den samme utviklingen, og kan i større grad se utfordringene foreldrene står overfor. En slik refleksjon er naturligvis en generalisering, men den ser samtidig ut til å gjelde bredden av responsen fra lærerne. Kanskje speiler de yngste lærerne deler av aktuell samfunnsdebatt og noe av den samme erfaringen med sosiale medier som enkelte av samtidens unge voksne beskriver i ulike medieoppslag; sosiale utfordringer, utenforskap, sammenligning og generell usikkerhet. Som en student gir uttrykk for i et debattinnlegg i en av Norges største aviser: «Vi ungdommer ville aldri latt våre barn vokse opp med sosiale medier» (Skolmen, 2019).

Oppsummerende kan vi si at både foreldre og lærere er opptatt av kunnskap når det gjelder barns bruk av medier, særlig i relasjon til nettvett og nettmobbing. Dette er også meget aktuelle tema i offentlig debatt så vel som i aktuell forskning. Strategiplanen *Trygge foreldre – trygge barn* påpeker at i møte med eksponeringen barn og unge får for ulike typer innhold på nett og i sosiale medier, er det «viktig at foreldre er i stand til å skape trygge rammer for barnas medie- og teknologibruk» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2018, s. 25). For mange foreldre innebærer dette et behov for råd og veiledning i forhold til gode nettvaner og håndtering av risiko i for eksempel sosiale medier og spill. «Dette er en kilde til bekymring for mange foreldre og understreker behovet for lett tilgjengelig kvalitetssikret informasjon og veiledning om temaet» (ibid.). Undersøkelsene som ligger til grunn for denne rapporten synes å bekrefte dette.

Samtidig identifiseres det flere typer forskjeller i våre to undersøkelser. For det første synliggjør foreldrenes respons et språk mellom deres ideal i forhold til oppdragelse i nettvett og deres praksis. Denne forskjellen reflekteres også i andre rapporter, som Medietilsynets *Barn og medier 2018* (2018a) og *Foreldre og medier 2018* (2018b).

Videre identifiseres en forskjell mellom foreldres og læreres opplevelser av barnas bruk av sosiale medier. Her synes foreldrene i stor grad å oppleve sosiale medier som noe positivt, mens over halvparten av lærerne opplever at sosiale medier er en utfordring blant elevene. Undersøkelsen synliggjør også det som synes å være et behov blant foreldrene for kompetanse og veiledning knyttet både til nettvett og digital danning. Forskningen fremhever også viktigheten av å se disse i relasjon til hverandre, slik blant annet Letnes (2016) gjør, og illustrerer dermed at mediebruk er del av den større sosialiseringssammenheng og –prosessen.

Skjermbruk og digital danning

Som det framgår ovenfor, rangerer tematikken rundt henholdsvis nettvett og mobbing på nett høyest blant foreldrenes ønsker for foreldremøter eller temakvelder i regi av skolen/FAU. Lærerne på sin side har disse områdene som nummer to og tre, etter temaet grensesetting. Dermed er nettvett og nettmobbing utvilsomt tema som det er særlig aktuelt at skoler legger til rette for å ta opp i møter med foreldregruppen, slik det også underbygges av rapportens foregående avsnitt.

Begge disse områdene, så vel som flere andre i listen over aktuelle tema som respondentene kunne krysse av på i forbindelse med slike møter, er også relatert til mediens innhold. Enten innholdet er produsert av barna/de unge selv eller av eksterne aktører, har dette med mediepåvirkning å gjøre, og dermed med mediens rolle som sosialiseringssammenheng og dannelsesagent.

Det å vurdere og forholde seg bevisst til budskapsformidlingen, har å gjøre med å utøve nettvett, eller digital dømmekraft, for å bruke det synonyme begrepet.¹⁸ Det handler imidlertid om noe mer enn å følge regler for personvern og vise hensyn til andre på nett. Refleksjonen i møte med mediens innhold er også noe mer enn å «... bruke strategier for å unngå uønskede hendelser og å vise evne til etisk refleksjon og vurdering av egen rolle på

¹⁸ Se fotnote 17.

nett og i sosiale medier», slik Udir omtaler digital dømmekraft.¹⁹ Her har vi med den digitale danningen å gjøre, slik det også ble referert til ovenfor.²⁰ Isolert sett kan denne danningen sies å være relatert nettopp til refleksjon, innsikt og viten, mens ulike digitale ferdigheter og kompetanser er de funksjonelle dimensjonene av den digitale danningen (Thorvaldsen 2010). Digital danning er dermed et begrep for mål og retning, der det handler om å ha blick på både seg selv og sin omverden, og dermed forstå seg selv i en sammenheng som er større enn seg selv. Relasjonen til identitetsdannelsen er her tydelig, der de digitale skjermene også kan omtales som menneskets nye speil som gir oss referanse og selvforståelse (Thorvaldsen, 2010).

Hvis vi da går til undersøkelsene og ser spesifikt på to av de foreslåtte temaene for møter med foreldrene, nemlig *Refleksjon rundt innhold og verdiformidling* og *Hjelp til å samtale med barn om medieinnhold og mediebruk*, er vi i kjernen av den digitale danningen. Begge disse temaområdene er markert av i underkant 30 prosent av respondentene i foreldregruppa. Lærerne har her et noe høyere tall på begge, med henholdsvis 39,4 prosent og 35,8 prosent. Disse to områdene skårer altså ikke så høyt som nettvett og mobbing hos noen av respondentgruppene.

Av mange grunner er disse funnene interessante. Når det gjelder foreldrene, viser nemlig responsen på andre spørsmål i undersøkelsen at over 90 prosent mener det er svært viktig å snakke med barnet om ulike former for medieinnhold, og 56,7 prosent mener at de lykkes i stor eller svært stor grad med dette. Når vi så videre ser på responsen angående alternativer for samtaletema, er *Underliggende verdier eller holdninger som kommer til uttrykk* markert flest ganger, med hele 62,8 prosent av gruppen.

Uavhengig av hvor dyptpløyende samtalene måtte være, er dette utvilsomt positivt med tanke på mediefortellingenes sterke påvirkningskraft i relasjon til barns danning og sosialisering. Basert på undersøkelsen kan en imidlertid spørre seg om foreldregruppen opplever at de har nok kompetanse på dette området og derfor ikke ser behovet for å ha denne tematikken i fokus på et foreldremøte. Det kan imidlertid også være at det omfattende temaet nettvett så vel som det spesifikke temaet nettmobbing lettere tar oppmerksomheten. Med tanke på omfanget av nettmobbing og det sterke mediefokuset både på mobbingen og på nettvett, synes dette siste sannsynlig.

Samtidig er det grunn til å spørre i hvor stor grad den jevne forelder har innsikt i den sterke rollen mediene har som dannelsesagent, og om det i det minste ligger potensiale for større kompetanse her. Det er videre relevant å stille spørsmål om i hvor stor grad foreldrene tenker at det primært er del av skolens oppgaver å reflektere med barna om påvirkningen fra mediens innhold.

Relasjonen skole-hjem kommer vi tilbake til nedenfor. I denne sammenheng vil vi imidlertid rette fokus på funnet som vi tidligere refererte til, om at lærerne har en nesten 10 prosent høyere respons enn foreldrene på å ha temaet *Refleksjon rundt innhold og verdiformidling* oppe på et foreldremøte. Dette i seg selv peker på læreres bevissthet om at foreldrene er hovedansvarlige for oppdragelsen

Samtidig innebærer skolens oppdrag, med utgangspunkt i det overordnede kompetansebegrepet i *Fagfornyelsen 2020*, en oppøvelse av elevenes refleksjon og kritiske tenkning. Dette inkluderer selvsagt deres møte med mediefortellingene.

Forholdet mellom den intenderte sosialiseringen fra hjem og skole og den uintenderte sosialiseringen fra mediens mange budskap opptar forskere i økende grad, ikke minst i forhold til verdier, holdninger og levemåte, og dermed til selve identitetsdannelsen. Pedagoger som Soilikki Vettenranta fokuserer på at mediene ofte formidler verdier og normer som foreldre ikke nødvendigvis er enige i (Vettenranta 2008), noe som utfordrer foreldrene som primær

¹⁹ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/2.1-digitale-ferdigheter/>

²⁰ Se «Skolen og opplæringen» i kapitlet «Mediehverdagen, oppdragelsen og opplæringen».

sosialiseringsagent. Personlig identitet utvikles i samspill med omgivelsene, der speilingen av en selv i «signifikante andre» står sentralt. I vår medietid skjer stadig mer av denne speilingen interaktivt, i den digitale virkeligheten, slik vi refererte til ovenfor. Dess større mediebruk og mindre direkte fellesskap, dess mer vesentlig rolle spiller mediene her. Men for enhver forelder og lærer er det vesentlig å være klar over mediefortellingenes formidling av verdier og holdninger, for å kunne relatere til dem i samtale og undervisning.

Som vi så ovenfor, svarer 92 prosent av foreldrene at YouTube/tv/film/streaming og lignende tar skjermtiden utenom lekser på fritiden, mens 66 prosent svarer at tiden brukes mest på spill/gaming. I våre undersøkelser ble det ikke spurt om hvilke mediefortellinger det ble brukt mest tid på. Den kunnskapen foreligger imidlertid i andre undersøkelser, slik vi refererte til under «Barnas mediebruk». De ulike medieproduktene her er del av mainstream populærkultur, der verdiformidlingen i stor grad sammenfaller fra den ene fortellingen til den andre.

Analyser av populære medieprodukt for tweens sier blant annet følgende om hva som er «et godt liv» ifølge fortellingene: *Å ta seg godt ut, Å være rik, Å prestere noe andre ser/være en «ener», Å ha gode venner og ha det gøy, Å oppleve mest mulig, Å få dekket behovene sine, Å bestemme selv hva som er godt og rett, og Å tro på det en vil – i lett blanding* (Dahle, 2014). Disse funnene gjenfinnes også i analyser av Disney-filmer og -serier for barn, samtidig som sistnevnte analyser fokuserer breiere inn mot verdinivået og identifiserer et mangfold. Her står hjelpsomhet, omsorg, respekt, tilgivelse, nestekjærlighet og fellesskap sentralt. Det samme gjør frihet, selvstendighet og egne valg, samt prestasjoner og utseende (Dahle, 2017; Dahle & Kro, 2018). Av dette framgår det at sett i relasjon til opplæringsloven paragraf 1, er det både sammenfall og konflikt mellom sentrale verdier som skolen i samarbeid med hjemmet skal fremme i møte med barna, og verdier i mediefortellingene. Dermed illustreres også viktigheten av å reflektere over sentrale verdier i mediebudskapene i samtaler hjemme, slik en stor andel av foreldrene også markerer, samtidig som dette også er vesentlig i skolehverdagen, der jo den digitale dømmekraften vektlegges.

En annen side ved YouTube er reklamen, både i forhold til hjemmearenaen og skolen. Når det gjelder sistnevnte, er over 65 prosent av lærerne helt eller delvis enige i at reklamen er problematisk når de bruker YouTube i undervisningen. Materialet i undersøkelsen gir imidlertid ikke grunnlag for å si noe om hvordan lærerne forholder seg til de respektive reklamebudskapene i møte med elevene. Retningslinjene er på sin side tydelige i forhold til barns særlige vern mot markedsføring på skolens område.²¹

Når det gjelder hvilke områder lærerne ønsker flere ressurser på i forhold til barn og mediepåvirkning, etterspør over 50 prosent av lærerne som har besvart spørsmålet, ressurser koblet til nettmobbing, skjermbruk som er blitt problematisk, påvirkning av barnets selvbylde, samt overgrep. Alle disse områdene er aspekter ved barnets dannelse og oppvekstvilkår som undersøkelser så vel som offentlig debatt peker på som krevende for mange barn. Barnevaktens nevnte nettportal *Læringsressurser om nettvett* synliggjør ressurser som foreligger, men responsen fra lærerne viser at behovet er stort på området.

Oppsummerende om den digitale danningen i relasjon til medienes budskapsformidling, må det understrekes at dette har med selve identitetsdannelsen å gjøre. I responsen både fra foreldre og lærere foreligger det klare pekere til behov for utvikling av flere ressurser både til bruk for de selv i rollene som sosialiseringsagenter, og for bruk i møte med barna i hjemmet så vel som i skolen. Det aller viktigste er imidlertid at barna har «myndige og interesserte voksne som rollemodeller» (Bergsjø et al, 2018, s. 111), både i hjem og skole.

Skjermbruk og samarbeid skole-hjem

Da vi tidligere i rapporten så på foreldrenes og skolens rolle inn mot oppdragelse og opplæring, relaterte vi til

²¹ Se <https://www.forbrukertilsynet.no/reklame-i-skolen> (hentet 07.12.2019).

den viktige funksjonen mediene har som sosialiseringssagent i vår tid. Samarbeidet mellom skole og hjem er her avgjørende, siden all opplæring «.. skal skje i samarbeid og forståelse med hjemmet, og samarbeidet skal bidra til å styrke elevenes læring og utvikling».²²

Mens foreldrene har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling, har skolen det overordnede ansvaret for å ta initiativet til og legge til rette for samarbeid. «Det er skolen, som den profesjonelle parten i samarbeidet, som må ta ansvar for å avklare hva skole-hjem-samarbeidet innebærer, etablere og vedlikeholde kontakten med foreldrene og finne fram til strategier som passer for den enkelte familie. Målet med samarbeidet er at begge parter støtter barn og unge, slik at de får et best mulig læringsutbytte og støtte til sin egen utviklingsprosess.» (Drugli og Nordahl, 2016).²³

Når vi i det følgende reflekterer litt rundt samarbeidet mellom skolen og hjemmet i relasjon til barns mediehverdag, beveger vi oss i et område der det generelt kan være store forskjeller i forhold til hva den ene aktøren forventer av den andre: «Foreldre og foresatte møter skolen med ulike behov, forventninger og meninger om skolens mål og praksis. Det kan skape spenninger som kan være krevende for skolen å håndtere. Skolen må gi tydelig uttrykk for hva den skal og kan tilby, og hva som forventes av hjemmet».²⁴ Parallelt med denne generelle ulikheten i forventninger fremstår den digitale kompetansen som både variert og sammensatt. Dermed er ikke alle aspektene ved barns skjermbruk like lette å fordele ansvar for som det aspektet en av respondentene i vår lærerundersøkelse peker på i følgende sitat:

«...Jeg synes det er viktigere med klare ansvarsområder enn noen gang før. Når deres barn bruker internett o.l. i klasserommet, da er det min oppgave å sørge for at de overholder regler og faktisk bruker verktøyene riktig. Så snart de forlater skolen, er dette foreldrenes ansvar og min myndighet opphører»

Lærer, 1. klasse

Det faktum at det ikke er like lett å fordele ansvar i forhold til utvikling av ulike deler ved den digitale kompetansen, kan skape frustrasjon både hos foreldre og lærere, og ikke minst gi urealistiske forventninger til skolens rolle. Dette kommer fram blant annet i følgende sitat i lærerundersøkelsen:

«...Det blir feil å la skolen ta ansvar for alle problemer i samfunnet. Er selv mor til tenåringer, og mener det er mitt ansvar som foresatt å holde meg oppdatert. Foresatte fraskrives mye ansvar i dagens Norge. Slik kan det ikke fortsette!»

Lærer, 10. klasse

Når det gjelder skolens ansvar, er da også mange av formuleringene i læreplanene naturlig nok også på overordnet og generelt nivå. Videre er, som nevnt ovenfor, skillet mellom fritid og skole blitt mindre nettopp på grunn av mediens sentrale rolle. Like fullt er skolen overgitt det pedagogiske mandat fra foreldrene, og opplæringen skal skje «... i samarbeid og forståing med heimen» (Opplæringslova, 1998, § 1,1).

På denne bakgrunnen er det interessant å se nærmere på hva henholdsvis foreldre og lærere gir uttrykk for i våre undersøkelser når det gjelder opplevelsen de har av samarbeidet mellom skole og hjem og ansvarsfordelingen mellom de to aktørene i møte med barns mediehverdag.

²² Se <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3-prinsipper-for-skolens-praksis/3.3-samarbeid-mellom-hjem-og-skole/> (hentet 27.11.2019).

²³ Se <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/hjem-skole-samarbeid/samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/oppsummering/> (hentet 07.12.2019).

²⁴ Se <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3-prinsipper-for-skolens-praksis/3.3-samarbeid-mellom-hjem-og-skole/> (hentet 27.11.2019).

I forhold til bevisstgjøring på skjermbruk generelt, opplever 41 prosent av foreldrene at skolen «I noen grad» gir dem hjelp til å bevisstgjøre barna, mens 45 prosent mener at dette bare skjer «I liten grad» eller «I svært liten grad». En overvekt av respondentene befinner seg altså i midtre eller nedre del av skalaen. Lærerne på sin side gir et noe mer positivt totalinntrykk, men har enda færre markeringer i de to øvre sjiktene enn det foreldrene har. Dermed er det korrespondanse mellom foreldrenes og lærernes opplevelse av i hvor sterk grad skolen hjelper foreldrene til å bevisstgjøre barna på skjermbruken. Undersøkelsen gir imidlertid ikke grunnlag for å si noe om hva lærerne måtte mene i forhold til om skolen bør bidra til at foreldrene bevisstgjør barna på sin mediebruk.

Videre når det gjelder nettvett, viser det seg at de yngste lærerne er mest kritiske til foreldrenes kompetanse, mens lærere fra 40 år og oppover har noe mer tiltro til foreldrene på dette området. Årsakene til disse ulikhetene kan være mange, men det er relevant å spørre seg om de yngste lærerne har bedre kjennskap til mediebildet og dermed er mer oppdatert på utfordringer barna kan møte via sin skjermbruk.

Hvis vi så ser på responsen foreldrene gir på spørsmålet om barna får tilfredsstillende opplæring i nettvett på skolen, kommer det fram at 86 prosent har krysset av for de tre øverste kategoriene. Foreldre på småskoletrinnet er imidlertid mindre fornøyd enn de som har eldre barn. Dette siste er interessant med tanke på den utstrakte bruken av digitale plattformer fra skolestart, slik vi omtalte ovenfor, men også ut fra aktuell debatt både skolepolitisk og innen forskning.

Når det gjelder spørsmålet om lærerne opplever at foreldrene trenger mer kompetanse på konkrete områder, framgår det av undersøkelsen at praktiske råd om grensesetting, kunnskap vedrørende sikkerhet så vel som effekt av skjermbruk, samt råd om å snakke med barn om mediebruk og medieinnhold, er fremtredende. Nesten 80 prosent av lærerne sier da også at praktisering av grensesetting bør ha topp prioritet på en eventuell temakveld for foreldrene, selv om både nettvett og forebygging/håndtering av nettmobbing er rangert høyt både av foreldrene og lærerne, slik det framgikk av kapitlene om sentrale funn i de to undersøkelsene.

Dette gir et tydelig signal om at lærerne har inntrykk av at det mangler grensesetting i mange hjem, noe som også kommer frem i kommentarer i fritekstfeltene:

«... [Det er] mange 10-12-åringer som i praksis har fri bruk av tlf./ nettbrett både tidsmessig og innholdsmessig...»

Lærer, 7. klasse

Når det gjelder spørsmålet om grunnskolen bør være mobilfri sone, er det interessant å merke seg at hele 78 prosent av foreldrene og 77,2 prosent av lærerne er helt eller delvis enige her. Minst like interessant er det at hele 56,4 prosent av foreldrene på 10. trinn sier seg helt enig i denne påstanden.

Undersøkelsen gir ikke grunnlag for å si noe om hvorfor en så stor andel foreldre og lærere ikke ønsker mobilbruk i skolen. Funnene speiler imidlertid en utbredt holdning til denne tematikken i aktuell debatt så vel som i deler av forskningen både nasjonalt og internasjonalt (Amundsen, 2018), der det fokuseres på et vidt spekter av faktorer fra nettmobbing og nomofobi²⁵, til problemer med konsentrasjon og evne til fordypning. Samtidig peker annen forskning på positive sider ved mobilbruk i klasserommet, blant annet hvordan smarttelefonen kan fungere «som en brobygger mellom dagliglivets kunnskap og det de skal sysle med på skolen. Det kan dreie seg om bruk av teknologien i seg selv og om innholdet som formidles via teknologien» (Grefsgård, 2019). Forskerne understreker imidlertid at dette krever lærere som er bevisste på mobilens rolle og funksjon i klasserommet.

²⁵ Nomofobi er «angst for å være uten mobiltelefon (dekning)» Se <https://www.naob.no/ordbok/nomofobi> (Hentet 20.11.2019).

Oppsummerende viser undersøkelsene en gjennomgående samstemmighet i forhold til viktigheten av å samarbeide på dette sentrale området. Skolen er imidlertid den primære arenaen for opplæringen, og dermed også for den digitale danningen. Det er derfor viktig at skolen «jobber målrettet med digitale ferdigheter og kunnskap, fordi samfunnet ikke kan belage seg på at dette blir håndtert i hvert enkelt hjem» (Bergsjø et al, 2018, s. 110). Samtidig er foreldre som gode rollemodeller «selve grunnmuren innen digital dannelse, fordi barn og unge vil forholde seg mer til det du gjør, enn det du sier» (Bergsjø et al, 2018, s. 111). En vesentlig del av foreldrenes oppdrageransvar i en mediekultur ligger nettopp her; i å lære og å vise barna hvordan bruke og forholde seg til ulike medier. Samtalen om den underliggende verdiformidlingen er ikke minst vesentlig her, sett i relasjon til identitetsutvikling og livssynsdanning.

KONKLUSJON

I denne siste delen av rapporten vil vi i tillegg til å svare på de to problemstillingene som ble formulert innledningsvis, presentere noen avsluttende perspektiver.

Som det framgår av de respektive delene av rapporten ovenfor, resulterte både foreldreundersøkelsen og lærerundersøkelsen i et omfattende kvantitativt materiale. I våre svar på problemstillingene bygger vi naturlig på refleksjonene innenfor de tre hovedområdene *Skjermbruk og grensesetting*, *Skjermbruk og digital dømmekraft* og *Skjermbruk og digital danning*. Vi tar utgangspunkt i de primære funnene i undersøkelsene og relaterer til aktuell forskning så vel som til typiske trekk ved samtidskonteksten.

I del to av konklusjonen bygger vi på det fjerde hovedområdet; *Skjermbruk og samarbeid skole-hjem*. Her presenterer vi noen avsluttende perspektiver med en noe bredere tilnærming enn det svaret på problemstillingene gir rom for.

Svar på problemstillingene

Ut fra forskningsopdraget fra Barnevakten foreligger som kjent to problemstillinger.

I foreldreundersøkelsen ble følgende problemstilling valgt:

På hvilke områder gir foreldrene i datamaterialet uttrykk for behov for kunnskap, råd og veiledning i forhold til barnas mediebruk, og hvordan forholder dette seg til typiske trekk ved samtidskonteksten og til sentrale aspekt ved aktuell forskning?

Det tredelte behovet for kunnskap, råd og veiledning utgjør kjernen i undersøkelsen, og kan vanskelig splittes opp. Dette speiles både i spørsmålsstillingene i undersøkelsen og i svarene fra respondentene. Det er likevel verdt å merke seg at det mest etterspurte blant foreldrene er klare råd og konsis veiledning på konkrete områder. Kunnskap ligger selvsagt implisitt her, mens spesifikke ønsker om mer innsikt vedrørende barns mediehverdag er mindre fremtredende.

Tydeligst er ønsket om konkrete råd og tydelige svar rundt tidsbruk, aldersgrenser og praktisering av regler. Som vi så ovenfor, er uenigheten mellom barn og foreldre større når det gjelder tidsbruk enn når det gjelder hva barna faktisk bruker tiden på. Aldersgrenser er likefullt et vesentlig tema, og ikke minst for de yngste. Et tydelig flertall av foreldrene mener at barn under 13 år ikke bør være på sosiale medier.

Når det gjelder behov for konkret kunnskap, er dette særlig knyttet til digital kompetanse. Et stort flertall av respondentene har ønske om å lære mer om sikkerhet, filter og smarte innstillinger. Det er stort behov for kunnskap om tekniske applikasjoner for slik å kunne sette grenser for barnas skjermbruk. Nettvett etterspørres ellers både ut fra et ønske om kunnskap og ut fra behov for veiledning og konkrete råd. Det samme gjelder for temaet nettmobbing.

Kunnskap om selve innholdet og verdiformidlingen i mediene, samt råd og veiledning i forhold til å vurdere og samtale om budskapsformidlingen med barna, etterspørres imidlertid ikke i vesentlig grad.

Gjennomgående finner vi betydelig samsvar mellom funnene i undersøkelsen og aktuell forskning. De behov og holdninger som avdekkes i foreldreundersøkelsen har også stor gjenklang i offentligheten, ikke minst i mediebildet.

Når det gjelder lærerundersøkelsen, utformet vi følgende problemstilling:

På hvilke områder gir lærerne i datamaterialet uttrykk for å ha behov for ressurser i møte med elevenes mediehverdag, og hvordan forholder dette seg til den aktuelle konteksten og til sentrale tilgjengelige ressurser?

Problemstillingen her er noe snever i forhold til den totale rekken av spørsmål i lærerundersøkelsen. Det som her fokuseres på, er imidlertid et spesifikt anliggende i oppdraget fra Barnevakten.

Områdene nettmobbing og problematisk nettbruk merker seg ut i forhold til hvor lærere etterspør flere ressurser. Dette korresponderer med hvor utfordrende denne tematikken er i samtiden, med et økende fokus i mediebildet så vel som i forskningen. Tett på disse områdene kommer imidlertid ønsker om ressurser knyttet til relasjonen mellom mediepåvirkning og selvbylde, samt til overgrepstematikken. Begge disse områdene er også høyt på agendaen både i offentligheten og i forskningen. Det samme gjelder henholdsvis kildekritikk og aspekt knyttet til skjermbruk og helse, som er de to neste temaene der nesten halvparten av respondentene etterspør ressurser. Det gis imidlertid uttrykk for et noe mindre behov for bedre ressurser inn mot samtale om gaming og e-sport så vel som til refleksjon over innhold i spill/film/tv-serier.

Når det gjelder ressursbehov knyttet til kategorier som lovverk, opphavsrett, reklame og produkt plassering, samtale med elevene om nyheter, samt økonomi og pengebruk relatert til netjtjenester og spill, er prosentandelen forholdsvis lav.

Ut fra responsen lærerne gir på spørsmålet om hvilke ressursider de gjør seg bruk av, er det tydelig at de er kjent med mange tilgjengelige ressurser. Hovedinntrykket er imidlertid at majoriteten av respondentene ser behovet for flere målrettede ressurser til bruk i skolen, inn mot ulike sider ved barnas medievirkelighet. Dette korresponderer også med aktuell samfunnsdebatt.

Avsluttende perspektiver

Vi har nå identifisert en rekke konkrete behov som foreldre og lærere gir uttrykk for i de to undersøkelsene. Disse behovene er særlig relatert til nettvett og digital dømmekraft, noe som også speiler hva som er i fokus i *Fagfornyelsen 2020* og i aktuell samfunnsdebatt.

I disse avsluttende perspektivene vil vi knytte tilbake til våre tidligere refleksjoner om digital danning. Selv om begrepet ikke brukes i overordnet del i *Fagfornyelsen 2020*, representerer digital danning et vesentlig begrep og konsept både for hjem og skole. Vi vil her løfte frem tre sentrale grunner til dette.

For det første synliggjør digital danning som konsept at målet for oppdragelsen i hjemmet og opplæringen i skolen knyttet til det digitale, må være noe mer enn å beherske digitale ferdigheter og å praktisere nettvett. Vi anbefaler derfor at den økte satsingen fremover på digital kompetanse i hjem og skole knyttes tydeligere til det overordnede dannelsoppdraget i *Fagfornyelsen 2020*.

Videre synliggjør digital danning som konsept at medienes innhold og budskapsformidling bør inkluderes som sentrale temaer både i oppdragelsen i hjemmet og i opplæringen i skolen. Vi anbefaler derfor at disse refleksjonstemaene knyttes til kritisk tenkning, som jo er vektlagt i *Fagfornyelsen 2020*.

Til sist synliggjør digital danning som konsept at verdimessig nøytralitet er umulig også i en digital kontekst. Dette er relevant både for oppdragelsen i hjemmet og for opplæringen i skolen. Vi anbefaler derfor at den digitale danningen relatert til medienes verdiformidling tydelig bygger på «grunnleggjande verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet» (Opplæringslova, § 1-1).

Ved at en på denne måten ser skjermbruk og nettvett i nær relasjon til barnas/elevenes digitale danning, blir det «mulig å belyse faktorer som er av stor betydning for deres forståelse av seg selv og den sosiale utviklingen de er en del av» (Letnes, 2016, s. 115). Et nært og godt samarbeid mellom skole og hjem om det digitale dannelsoppdraget bør derfor, etter vår mening, stå sentralt i det videre arbeidet med å gjøre skjermbruken blant barn og unge til et positivt og nyttig verktøy.

REFERANSER

- Amundsen, B. (2018, 08.09.). Mobilforbud i skolen: Hva sier forskningen? *Forskning.no*. Hentet fra: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-pedagogikk-teknologi/mobilforbud-i-skolen-hva-sier-forskningen/1231627>
- Badillo-Urquiola, K., Smriti, D., McNally, B., Golub, E., Bonsignore, E., & Wisniewski, P. J. (2019, June). Stranger Danger! Social Media App Features Co-designed with Children to Keep Them Safe Online. In *Proceedings of the 18th ACM International Conference on Interaction Design and Children* (s. 394-406)
- Barnelova (2019). *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7) Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7#KAPITTEL_9
- Barne- og likestillingsdepartementet (2018). *Trygge foreldre – trygge barn. Regjeringens strategi for foreldrestøtte* (2018-2021). Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/23fff4c08d0440ca84543ff74786c6a0/bld_foreldrestotte_strategi_21juni18.pdf
- Barnevakten (2019, 20.06.). Alt om aldersgrenser: Spill, apper, sosiale medier. Hentet fra: <https://www.barnevakten.no/alt-om-aldersgrenser/>
- Barnevakten (2019, 04.12.). Må hindre skremmende skjerminnhold i skoler og barnehager. *Barnevakten.no*. Hentet fra: <https://www.barnevakten.no/veileder-mot-skadelig-skjerminnhold/>
- Barnevakten (2019, 13.11.). «Oversikt over norske læringsressurser om nettvett.» Hentet fra: <https://www.barnevakten.no/nettvett-ressurser-for-pedagoger/>
- Berggrav, S. (2018). *Hvis du liker meg må du dele et bilde. Ungdomsperspektiver på deling av nakenbilder*. Redd Barna, rapport. Hentet fra: <https://www.reddbarna.no/nyheter/hvis-du-liker-meg-maa-du-dele-et-bilde>
- Bergsjø, H., Malmedal, B., Windvik, R. (2018). *Barn på nett. En veileder for foreldre og lærere* Oslo: Universitetsforlaget
- Dahle, M. S. og Kro, I. T. (2018). Disney som danningsagent. Med Frost og Jake og sjørøverne i Drømmeland som case. Bjørg Nyjordet (Red.) *Barns mediehverdag* (s. 24-42) Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Dahle, M. S. (2017). Worldview Formation and the Disney Universe: A Case Study on Media Engagement in Youth Ministry. *Journal of Youth & Theology*, 16 (1), 1 – 21
- Dahle, M. S. (2014). Tweens' mediehverdag som missiologisk utfordring. T.E. Hamre, E. Lundeby og A. Redse (Red.) *Barnetro og trosopplæring*, Bergen: Fagbokforlaget
- Drugli, M. B og Nordahl, T. (2016, 25.04), Forskningsartikkel: Samarbeidet mellom hjem og skole. Udir. Hentet fra: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/hjem-skole-samarbeid/samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/>
- Endestad, T., Brandtzæg, P. B., Heim, J., Torgersen, L., & Kaare, B. H. (2004). *En digital barndom. En spørreundersøkelse om barns bruk av medieteknologi*, NOVA, Rapport 1/04. Hentet fra: http://ungdata.no/asset/274/2/274_2.pdf
- Ertesvåg, F. (2019, 19.11.). IT-minister Astrup ber foreldre holde barna under smarttelefoner. *VG Nett*. Hentet fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/IAaBB3/it-minister-astrup-ber-foreldre-holde-barna-unna-smarttelefoner>
- Fritze, Y., Haugsbakk, G. og Nordkvelle, Y. T. (2015). *Mediepedagogiske perspektiver. Mediesosialisering, undervisning om og med medier*. Oslo: Cappelen Damm
- Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Gran, L. (2018). Digital dannelse: en overordnet interkulturell kompetanse. En systematisk litteraturgjennomgang av dannelse i kunnskapssamfunnet. *Norsk pedagogisk tidsskrift*. 03/2018 (Volum 102). 214-246. Hentet fra: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2018-03-03>

- Grefsgård, U. (2019, 26.03.). Forskere frikjenner bruk av mobiltelefon i klasserommet. *Forskning.no*. Hentet fra: <https://forskning.no/partner-pedagogiske-fag-skole-og-utdanning/forskere-frikjenner-bruk-av-mobiltelefon-i-klasserommet/1304930>
- Haddon, L., & Vincent, J. (2015). *UK children's experience of smartphones and tablets: perspectives from children, parents and teachers*. LSE; London, Net Children Go Mobile
- Hutton, J. S., Dudley, J., Horowitz-Kraus, T., DeWitt, T., & Holland, S. K. (2019). Associations between screen-based media use and brain white matter integrity in preschool-aged children. *JAMA pediatrics*, e193869-e193869
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: where old media meets new media*. Nova York: NYU
- Letnes, M-A. (2016). *Barns møter med digital teknologi. Digital teknologi som pedagogisk ressurs i barnehagebarns lek, opplevelse og læring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Letnes, M-A., Sando, S. og Hardersen, B. (2016). *Småbarn og digitale medier 2016. En kvalitativ undersøkelse om norske 0-8-åringers bruk av digitale (online) medier*. Medietilsynet. Hentet fra: https://medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/rapporter/ensidig_smabarn-og-digitale-medier-2016.pdf
- Lindmo, A. (2019, 22.11.). Lindmo. NRK.no. Hentet fra: <https://tv.nrk.no/serie/lindmo/2019/MUHU03006319/avspiller>
- Kantar (2019). *Mediebarn 2019, 3-11-åringenes medievaner*. Rapport. Hentet fra: <https://kantar.no/rapporter/mediebarn-2019-3-11-aringenenes-medievaner/>
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Framtid, fornyelse og digitalisering. Digitaliseringsstrategi for grunnsopplæringen 2017–2021*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/dc02a65c18a7464db394766247e5f5fc/kd_framtid_fornyelse_digitalisering_net.pdf
- Livingstone, S., & Haddon, L. (2009). *EU kids online: Final report* (EC Safer Internet Plus Programme Deliverable D6.5). London, England: LSE/EU Kids Online
- Livingstone, S., Sefton-Green, J. (2016). *The class: living and learning in the digital age*. New York: New York University Press
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2014). *Net children go mobile: Risks and opportunities*. Second Edition. Milano: Educatt
- Medietilsynet (2018a). *Barn og medier 2018. 9-18-åringers medievaner og opplevelser*. Hentet fra: <https://medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/barn-og-medier-2018-oppdater-versjon-oktober-2019.pdf>
- Medietilsynet (2018b). *Foreldre og medier 2018. Foreldre til 1-18-åringers medievaner og bruk*. Hentet fra: <https://medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2018-foreldre-og-medier>
- McLuhan, M., & Fiore, Q. (1967). *The medium is the message*. New York
- NRK (2019, 29.02.). Det digitale dopet. Hentet fra: <https://tv.nrk.no/program/koid26009018>
- Nyjordet, B. (2018). *Barns mediehverdag. Introduksjonskapittel*. Bjørg Nyjordet (Red.) *Barns mediehverdag* (s. 11-23). Oslo, Cappelen Damm Akademisk
- Opplæringslova (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61)*. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Pan European Game Information (PEGI) (2019). *PEGI age ratings*. Hentet fra: <https://pegi.info/page/pegi-age-ratings>
- Pedersen, V. (2019). *Tilpasset opplæring i digital dømmekraft*. Masteroppgave. Nord universitet
- Regjeringen (2001). *Oppvekst med prislapp*. NOU 2001:6. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/5449068d497143e89f967285a60c3c21/no/pdfa/nou200120010006000dddpdfa.pdf>

- Skolmen, A. (2019, 06.12). 25 under 25: Forby smarttelefoner for unge! *VG Debatt*. Hentet fra: https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/6jMXgo/25-under-25-forby-smarttelefoner-for-unge?fbclid=IwAR0Q08_Uc-txmlq-q-mcqEJarxu59bZdrnhVTv7JBRIAABOUyv7cd8YatNh4
- Solvang, F. (2019, 17. 09). Nettbrett i skolen. NRK, *Debatten*. Hentet fra: <https://tv.nrk.no/serie/debatten/201909/NNFA51091719/avspiller>
- Sorbring, E. (2014). Parents' concerns about their teenage children's Internet use. *Journal of Family Issues*, 35(1), 75-96
- Sorbring, E. (2016). Risks and Opportunities on the Internet: The Voices of Intellectually Disabled Teens' Parents. *The European Association for Research on Adolescence (EARA) The 15th Biennial Conference in La Barrosa, Andalusia, Spain*
- Stabell, H. (2019, 04.11.). Høy skjermbruk kan hemme barns utvikling. *Forskning.no*. Hentet fra: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-ntnu-partner/hoy-skjermbruk-kan-hemme-barns-utvikling/1587963>
- Staksrud, E., Ólafsson, K., & Livingstone, S. (2013). Does the use of social networking sites increase children's risk of harm? *Computers in human behavior*, 29(1), 40-50
- Staksrud, E. & Ólafsson, K. (2019). *Tilgang, bruk, risiko og muligheter. Norske barn på Internett. Resultater fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge 2018*. EU Kids Online og Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo. Hentet fra: <https://www.hf.uio.no/imk/forskning/prosjekter/eu-kids-iv/rapporter/>
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2019). *Norsk mediebarometer*
- Stiglic, N., Viner, R. M. (2019). Effects of screentime on the health and well-being of children and adolescents: a systematic review of reviews. *BMJ Open* 2019;9
- Syvvertsen, T., Karlsen, F. & Bolling, J. (2019). Digital detox på norsk. *Norsk Medietidsskrift* Volum 26. (2) s. 1-18. Hentet fra: https://www.idunn.no/nmt/2019/02/digital_detox_paa_norsk
- Thorvaldsen, S. (2010) Dannelse i en digital tidsalder. I. M. Brekke (Red.) *Dannelse i skole og lærerutdanning* (s. 94-105). Hentet fra: <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/8053/article.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Thorvaldsen, S., & Madsen, S. S. (2018). *The interaction between teacher educators and their students on the use of educational technology: Similarities and differences of attitudes, skills, and practice across a generational change*. Munin: Open research archive, Norges arktiske universitet. Hentet fra: <https://munin.uit.no/handle/10037/15207>
- Utdannings- og forskningsdepartementet (UDF) (2005). *Kunnskapsløftet-reformen i grunnskole og videregående opplæring*.
- Utdanningsdirektoratet (Udir) (2017) *Læreplanverket: Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir) (2019, 18.11) *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04). Kompetansemål og vurdering. Nye læreplaner – grunnskolen og gjennomgående fag vgo*. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/saf01-04/kompetansemal-og-vurdering/kv148>
- Utdanningsdirektoratet (Udir) (2019, 21.11). *Hvordan beskytte barn mot skadelig innhold på nett? (Veileder)* Hentet fra: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/veileder-hvordan-beskytte-barn-mot-skadelig-innhold-pa-nett/>
- Ytre-Arne, B., & Moe, H. (2018). Approximately informed, occasionally monitorial? Reconsidering normative citizen ideals. *The International Journal of Press/Politics*, 23(2), 227-246

Skjernet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk

1. utgave, Februar 2020

Ansvarlig utgiver: Barnevakten

Layout: Barnevakten

Foto forside: Shutterstock

Kontakt

Nett: barnevakten.no

Tlf.: 53 51 93 80

E-post: post@barnevakten.no